

Demokratene i det nye Kristiansand – en studie av sørlandsk populisme

Øyvind Vorset Heiberg

VEILEDERE

Dag Olaf Torjesen
Johan Erik Andersen

Antall ord: 28080

Universitetet i Agder, 2020

Lektorutdanning for trinn 8-13
Fakultet for samfunnsvitenskap
Institutt for statsvitenskap og ledelsesfag

Master

Forord

Etter et langt og tidkrevende prosjekt er en takk til følgende personer på sin plass;

Takk til hoved- og biveileder Dag Olaf Torjesen og Johan Erik Andersen for glimrende hjelp.

Takk til flotte medstudenter, venner og ikke minst familie for å ha hjulpet meg underveis!

Takk til mine kollegaer både på Universitetet og i helsevesenet for å ha vær min eneste sosiale omgangskrets da Covid-19-pandemien var på sitt verste.

Takk til mine informanter som sa seg villige til å stille opp i forskningsprosjektet, og ga meg uvurderlig empiri.

Takk til alle lagkamerater fra KSI Fotball for en fantastisk studietid, snakkes igjen til høsten!

-Øyvind Vorset Heiberg, Kristiansand, Juni 2020

Sammendrag

I denne oppgaven har jeg forsøkt å forstå Demokratene i Kristiansand som et politisk parti, hvem er de og hvordan og hvorfor har de fått fotfeste på det glade Sørlandet? Dette har jeg gjort gjennom intervjuer av tidligere og nåværende Demokratene-medlemmer, i tillegg til dokumentanalyse av Demokratenes partiprogram og aktuelle avisartikler.

Hensikten med oppgaven har vært å kartlegge Demokratenes fremtredende valgresultat i forhold til hva som skjer ellers i verden, med fokus på populisme og nasjonalisme. Jeg har anvendt begrepsdiskusjoner om både populisme og nasjonalisme for å forstå tendensene i nye Kristiansand som har ført til at Demokratene fikk 13,4% ved kommunevalget 2019.

Gjennom forskningen kom det frem at Demokratenes ideologi baserer seg på både nasjonalkonservativisme og populisme, men at disse begrepene er svært omdiskuterte og negativt ladd. Jeg har også foretatt en analyse av folket og eliten i Kristiansand, i Demokratenes øyemed, og funnet ut at forholdet mellom folket og eliten (fiffen) på Sørlandet har vært en egnet grobunn for hva jeg kaller sørlandspopulisme.

Til slutt har jeg diskutert hvorvidt populismebegrepet fortjener sitt dårlige rykte, og om en konflikt var på høy tid i Sørlandspolitikken. Ifølge Chantal Mouffes forståelse av politikk er det nødvendig med en konflikt for å bevare demokratiet – Demokratene spilte i stor grad denne rollen under kommunevalget i nye Kristiansand 2019.

Innholdsfortegnelse

Forord	i
Sammendrag	ii
Innholdsfortegnelse	3
Figuroversikt	4
1. Innledning.....	5
1.1 Aktualitet og bakgrunn for valg av tema	5
1.2 Problemstilling.....	7
1.3 Oppgavens oppbygging.....	7
2. Teoretisk rammeverk.....	9
2.1 Populisme	9
2.2 Torcuato S. Di Tella	10
2.3 Norris & Inglehardt	11
2.4 Populisme som svak ideologi	13
2.5 Populisme som skjellsord.....	14
2.6 Folket og Eliten	15
2.6.1 Folket.....	15
2.6.2 Eliten	17
2.7 Politiske konflikt- og skillelinjer.....	19
2.8 Chantal Mouffe	20
2.9 Populister, outsiders og anti-etablisementpolitikk	24
2.9.1 Appellform	25
2.9.2 Lokasjon	26
2.9.3 Koblinger.....	26
2.9.4 Appellform, kobling og lokasjon spiller sammen	28
2.10 Wolfgang Streeck	29
2.11 Jan-Werner Müller	31
2.12 Protestpartier	32
2.13 Høyrefløyspopulismen i Europa.....	34
2.14 Populistiske partier	35
2.15 Nasjonalisme	36
3. Metode.....	41
3.1 Valg av metodisk tilnærming	41
3.1.1 Metodetriangulering i enkeltcasestudie.....	41
3.1.2 Intervju	42
3.1.3 Dokumentanalyse	45

3.2 Bearbeiding av materialet.....	46
3.3 Metodens avgrensninger, pålitelighet og gyldighet	47
3.3.1 Avgrensning	47
3.3.2 Reliabilitet og validitet	47
4. Presentasjon og drøfting av funn.....	49
4.1 Hva er populisme, hva kjennetegner sørlandsk populisme og hvem er Sørlandets svar på folket og eliten?	49
4.1.1 Fiffen i Kristiansand.....	50
4.1.2 Folket.....	51
4.1.3 Sørlandspopulisme	54
4.2 Hvordan og hvorfor blir Demokratene ansett som et nasjonalistisk og populistisk parti, og kan dette være en berettiget anskuelse av partiet ved hjelp av akademisk litteratur?	58
4.2.1 Demokratene som et nasjonalistisk parti.....	60
4.2.2 Demokratene som et populistisk parti	63
4.3 Demokratene som et protestparti.....	67
4.3.1 Gartnerløkka.....	67
4.3.2 Kunstsiloen.....	68
4.3.3 Havneflytting.....	69
4.4 Enkeltaks- og protestparti	71
4.5 Konflikt	72
4.6 Hvem er egentlig populist?	73
5. Avslutning, konklusjon og oppsummering	75
6. Litteraturliste	78
Vedlegg	84
Vedlegg 1 – Intervjuguide.....	84
Vedlegg 2 – Informasjonsskriv og samtykkeerklæring.....	85
Vedlegg 3 – Godkjenning NSD	88

Figuroversikt

Figur 1 Populistiske partier i 32 vestlige land (Norris & Inglehardt, 2019, s.9).....	6
Figur 2 Populistiske partier 2000-2017 i Europa (Norris & Inglehardt, 2019, s.10).	6
Figur 3 Downs' unimodale graf (Downs, 1957, s.130)	34
Figur 4 For og imot Kunstsiloen, meningsmåling 2019.....	57
Figur 5 Demokratenes valgresultater i Kristiansand fra 2011-2019	66
Figur 6 Statens Vegvesens faktaboks om Gartnerløkka (Vegvesenet, 2020)	67

1. Innledning

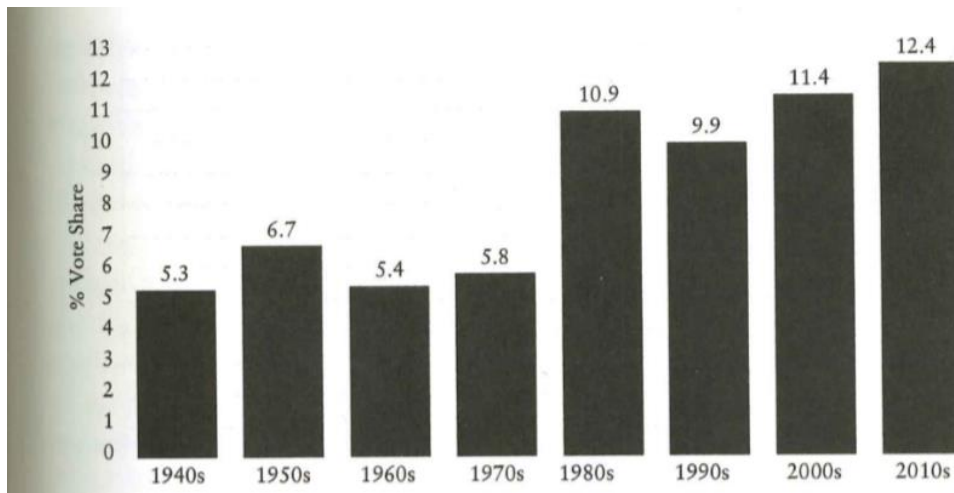
I denne oppgaven vil jeg ta for meg Demokratenes rolle i kommunevalget i Kristiansand, Søgne og Sogndalen 2019, heretter omtalt som nye Kristiansand. Oppgaven vil bære preg av et stort teoretisk rammeverk med hovedvekt på populismeteori. Problemstillinga er løst med kvalitativ metode, i form av dokumentanalyse og tre intervjuer av bystyremedlemmer innvalgt fra Demokratenes liste. Oppgavens formål er å belyse ulike aspekter i populismeteori og se hvorvidt den er anvendelig i min case – og ikke minst populismens betydning for demokratiet.

1.1 Aktualitet og bakgrunn for valg av tema

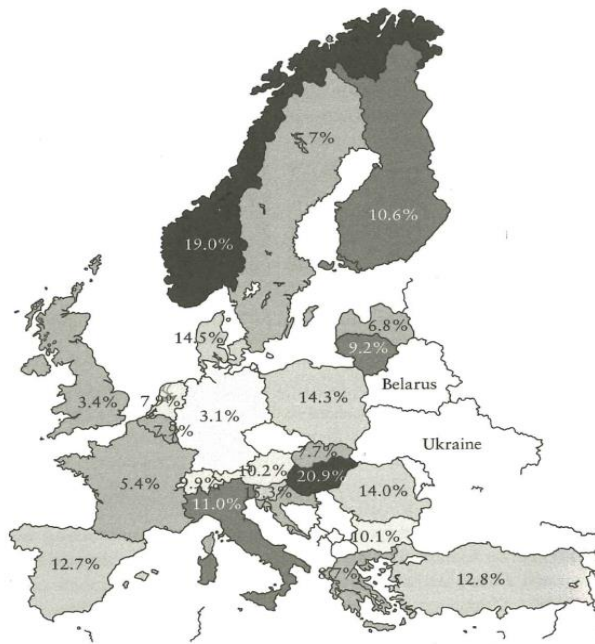
Natt til 10. september, 2019. NRK på TV. Diverse snapchat- og facebook-grupper er varme, og plattform for politisk diskusjon. Demokratene ligger an til å gjøre et ekstremt godt valg i sørlandsbyen. Selv sitter jeg i leiligheta mi på Lund og skjønner så godt som ingenting. Demokratene ender med 13,4% av stemmene, hva har jeg gått glipp av?

Europas og Vestens populismebølge er langt fra land, hvem vet om den i det hele tatt er i nærheten av sin topp enda? Det finnes ingen tendenser til hvitt skum inn mot kystlinja, kanskje populismebølgen er bølgen man skal kaste seg ut mot på surfebrettet og være med inn til land? I figur 1 kan vi se utviklingen over valgresultatene til populistiske partier i vestlige land. Fra 1960-tallet har det vært mer enn en dobling i forhold til dagens valgtall hos populistiske partier i vesten, denne utviklingen har spesielt tatt sted i noen av verdens rikeste, mest egalitære og velutviklede velferdssamfunn med noen av de lengstlevende og stabile demokratiene som blant annet Østerrike, Danmark og Norge (Norris & Inglehardt, 2019, s.9). Men, veksten har også funnet sted i land som lider av høy arbeidsledighet og bekymringsverdig økonomi som Bulgaria og Hellas. Populistiske partier har gått inn i regjeringer i Østeuropeiske land som Tsjekkia, Polen og Slovenia, samt at de har fått grobunn

i det politiske landskapet i Tyskland og Nederland (Norris & Inglehardt, 2019, s.9).

Figur 1 Populistiske partier i 32 vestlige land (Norris & Inglehardt, 2019, s.9).

Figur 2 Populistiske partier 2000-2017 i Europa (Norris & Inglehardt, 2019, s.10).

Som vi kan se i figur 2 er Ungarn og Norge helt på toppen i andel stemmer på et populistisk parti ved valg mellom 2000 og 2017 (Norris & Inglehardt, 2019, s.10). I Ungarn, som topper denne lista, er det to partier som ved valg i det nevnte tidsrommet har preget ungarsk politikk *Fidesz – Hungarian Civic Union* og *Jobbik Movement for a Better Hungary*, som ved valg henholdsvis har oppnådd 41% og 18,4% av stemmene (Norris & Inglehardt, 2019, s.236). Norge har hele 19%, noe som viser at i tiden mellom 2000 og 2017 har norsk politikk i stor grad vært preget av det Pippa

Norris og Ronald Inglehardt anser som et populistisk parti, nemlig Fremskrittspartiet, FrP (Norris & Inglehardt, 2019, s.235). Demokratene med 13,4% stemmer i nye Kristiansand kommune er et tilskudd til denne grafiske fremstillingen, til tross for at den belyser nasjonale, og ikke kommunale, valg.

Den 10. september ble det klart, Demokratene ender med hele 13,4% av stemmene i nye Kristiansand, bestående av Søgne, Sogndalen og Kristiansand etter første januar 2020. Dette

var et valgresultat som ble et naturlig samtaleemne blant oss på samfunnsfagslektorlinja resten av høsten, altså midt i hysteriet mellom metodefag og prosjektskisseutarbeidelse. Demokratene skulle jeg vie min masteroppgave til, noe jeg er ekstremt glad for i dag, for dette har vært en spennende reise. Demokratene i Kristiansand, ubestridelige valgvinners ved kommunevalget 2019, men så raknet partiet. Fire medlemmer som ble valgt inn i bystyret på Demokratenes lister brøt ut, i tillegg hoppet flere styremedlemmer av (Ihme, 2019). Dette berørte ikke bare nye Kristiansand kommune, men også resten av landet, og temaet er unektelig av høyaktuell karakter innen samfunnsvitenskapelig forskning. Dette betyr at det ikke er gjort noen forskning på Demokratene som parti tidligere, og jeg har derfor vært nødt til å bane min egen vei, og prosjektet har bydd på en enorm arbeidsmengde for å få trådene til å møtes.

1.2 Problemstilling

Oppgavens problemstilling bygger på min interesse for populisme og politikk, med Demokratene og kommunevalget i nye Kristiansand 2019 som case. Jeg ønsker å se på hvordan Demokratene kan plasseres som parti, da partiet er blitt kritisert for å være nasjonalistisk, rasistisk og populistisk. Derfor har jeg utformet følgende problemstilling:

- Hva er populisme på lokalplan, og hva er egentlig sørlandsk populisme?

For å kunne svare på denne problemstillingen har jeg utformet 4 forskningsspørsmål:

- 1) Hva er populisme, hva kjennetegner sørlandsk populisme og hvem er Sørlandets svar på folket og eliten?
- 2) Hvordan og hvorfor blir Demokratene ansett som et nasjonalistisk og populistisk parti, og kan dette være en berettiget anskuelse av partiet ved hjelp av akademisk litteratur?
- 3) Kunstsiloen, Gartnerløkka og havneflytting. Hva berørte Kristiansands politiske landskap?
- 4) Hvem har egentlig definisjonsmakt til å kalle noen populist, og hvorfor er det et negativt ladd begrep?

1.3 Oppgavens oppbygging

Oppgaven er delt inn i seks hovedkapitler, 1) innledning, 2) teoretisk rammeverk, 3) metode, 4) presentasjon og drøfting av funn, 5) avslutning og 6) litteraturliste. Dette er gjort for å

holde oppgaven strukturert. Det teoretiske rammeverket legger grunnlag for presentasjon og analyse av funn, i tillegg er det gunstig å presentere metoden før diskusjonen, slik at du som leser har oversikt over hvordan og hvorfor forskningen er gjort som den er. I siste kapittel *avslutning* vil jeg svare på problemstillingen og forskningsspørsmålene samt oppsummere forskningens funn.

2. Teoretisk rammeverk

I dette kapittelet vil jeg gå inn på ulike teorier jeg anser som relevante utifra oppgavens problemstilling og tema. Populismeteorologi vil veie tyngst i dette teorikapittelet fordi det er helt sentralt i oppgaven – i tillegg finnes det uendelig med definisjoner og vinklinger av begrepet som gjør det vanskelig å korte ned på innholdet. Jeg ønsker å belyse både tradisjonelle og moderne teorier om populisme representert henholdsvis av Cas Mudde og Chantal Mouffe – dette er et valg jeg tar for å poengtere at det er flere syn på hvorvidt populismens betydning i demokratiet er av positiv eller negativ karakter. I tillegg til populisme vil jeg gå inn på Stein Rokkans arbeider innen norsk politikk, protestpartier med Johannes Bergh i spissen og nasjonalismeteorologi ved Øyvind Østerud.

2.1 Populisme

Populisme er et svært omdiskutert begrep, og som Cas Mudde skriver er det som å definere det undefinerbare (Mudde, 2004, s.542-548). Det finnes flere definisjoner av populisme, og jeg vil i dette kapitlet introdusere noen vinklinger av fenomenet/begrepet.

Populisme som begrep er ofte negativt ladd, og i den første definisjonen blir populisme sett på som enkel og følelseladd politikk styrt av folkets magesfølelse. Et hjelpemiddel til denne forklaringen er det tyske ordet *Stammtisch* som betyr *de vanliges bord* – dette er gjerne en uformell samling og sammenkomst fremfor et møte (Mudde, 2004, s.542). En slik populisme søker å kutte opp den moderne politikken med et sverd av enkle løsninger. Når er noe følsomt fremfor rasjonelt, og når er noe enkelt fremfor seriøst? Til tross for at denne definisjonen synes å ha et godt poeng, så vil det være vanskelig å benytte den i empiriske studier.

I en annen betydning av ordet populisme blir begrepet brukt for å beskrive opportunistisk politikk med mål om å tilfredsstille folket/velgerne, heller enn å være på utkikk etter den beste løsningen, i denne definisjonen ser vi nok en gang at rasjonalitet står opp mot enkle løsninger og følelser. Men, som Mudde stiller spørsmål ved til denne forklaringen; hvem bestemmer egentlig om politikk og prinsipper er ærlige og redelige fremfor populistiske eller opportunistiske? (Mudde, 2004, s.543). Oversatt fra tysk vil jeg sitere Ralf Dahrendorf: «noens populisme er en annens demokrati, og motsatt» (Dahrendorf, 2003, s.156). Dette vil jeg ta for meg senere i Chantal Mouffes konfliktorienterte demokratiforståelse.

Til tross for utbredelsen av de to ovennevnte oppfatningene av populisme, treffer de ikke kjernen av det som vanligvis er ansett som populisme i akademisk litteratur. Cas Mudde mener at begge oppfatningene av begrepet blir bedre dekket av henholdsvis «demagogy and opportunism» (Mudde, 2004, s.543). Demagogi kan sees på som et slags retorisk virkemiddel for personer som søker makt, for eksempel i valgkamper. En demagog prøver å spille på følelser og fordommer hos velgerne i mangel av saklig argumentasjon (Lawler McDonough, 2018, s.140). Det finnes heller ingen bred enighet om en forklaring av populisme i academia, men de fleste forståelser av ordet bygger på skillet mellom *folket* og *eliten*. Dette betyr at populisme handler om forholdet mellom folket og eliten, altså at dette er to forskjellige og innad homogene grupper.

Selv om populismen bygger på forholdet mellom folket og eliten, så reiser Cas Mudde spørsmålet om hvorvidt populisme er en ideologi, et syndrom, en politisk bevegelse eller en politisk stil – Muddes definisjon av populisme lyder derfor; «an ideology that considers society to be ultimately separated into two homogenous and antagonistic groups, “the pure people” versus “the corrupt elite”, and which argues that politics should be an expression of the *volonté générale* (general will) of the people» (Mudde, 2004, s.543). Med dette kan det forstås at populisme bygger på to politiske ideologier; pluralisme og elitisme. Elitisme er populismens speilbilde og deler alt inn i enten godt eller vondt – dette fører til at politikk skal bygges på elitens moral og syn fremfor det amoralske folket (Mudde, 2004, s.543-544). Pluralisme derimot er en motpol til elitisme, og mener at alle er en del av et heterogent samfunn hvor det finnes utallige syn og ønsker uavhengig av sosial tilhørighet. Disse formene for politikk vil i sin reneste form føre til en form for antietablisement og et skille mellom landets befolkning.

2.2 Torcuato S. Di Tella

I Torcuato S. Di Tella sitt forsøk på å definere populisme trekker han inn at populisme i nyere tid nærmest er brukt til å antyde uansvarlig økonomisk politikk – han legger videre til at populismebegrepet blir brukt om konservative politikere som appellerer til fordommer og følelser, og som utvilsomt har bidratt til å innsette mange politikere i maktposisjoner (Di Tella, 1997, s.188-191). Videre i artikkelen forklarer Di Tella hvordan populisme blomstrer i verdenssammenheng, og bruker eksempler fra Øst-Europa, Latin-Amerika og «den tredje verden» som han bruker som samlebegrep for utviklingsland i Afrika og Asia. Basert på disse

eksemplene vil han definere populisme som en politisk bevegelse basert på et mobilisert, men ikke autonomisert, organisert populært samfunnslag (Di Tella, 1997, s.196). Di Tella deler det inn i fire punkter, med forskjellige grobunner for populisme i verden:

1. Strukturell dualisme; at det fortsatt finnes samfunn som ligger langt bak på visse plattformer i forhold til moderniserte sektorer
2. At urbanisering og utdanning går fortere enn hva økonomien kan tilfredsstille hva angår jobber og at kvalifikasjoner blir brukt mest mulig fornuftig.
3. En stor grad av intern migrasjon som ikke sammenfaller med en autonom klasseorganisering.
4. En konsentrasjon av økonomisk kraft som mangler legitimitet, særlig i forhold til den urbaniserte middelklassen. (Di Tella, 1997, s.196).

Avhengig av hvordan disse punktene spiller inn i ulike land, så vil det gi grobunn for populisme. Noen steder er populismen venstreorientert, og andre steder er den høyreorientert – det er ingen fasit for om et parti utvikler seg til å bli venstrepopulistisk eller høyrepopulistisk, men det vi oftest ser som en fellesnevner for populisme er at det ofte er et resultat av anti-status-quo elite (Di Tella, 1997, s.196-197). En slik mentalitet kan vi se hos Demokratene, som ønsker å endre maktfordelingen i nye Kristiansand.

2.3 Norris & Inglehardt

I følge Pippa Norris og Ronald Inglehardt (2019) er populisme først og fremst forstått som en retorisk politisk stil. Det handler om såkalte *first-order* prinsipper, som påstander om hvem som skal bestemme og at legitim makt finnes hos folket fremfor eliten. *The second-order* prinsippene er de heller litt stille rundt, som for eksempel hva de skal gjøre hvis de kommer til makta, hvilken politikk som skal følges, og hvilke avgjørelser som skal bli tatt (Norris & Inglehardt, 2019, s.3-6). Norris og Inglehardt beskriver populisme som en kameleon, som kan brukes til alt mulig – populismen er fleksibel og kan passe like godt til en sosialistisk, konservativ, autoritær som progressiv ideologi (Norris & Inglehardt, 2019, s.4). Populisme bygger på to kjerneelementer hva angår hvordan samfunn skal styres; de etablertes legitimitet, og påstanden om at den eneste formen for legitim makt ligger hos folket.

For det første stilles det spørsmål til pluralismens tro på at makt og autoritet er sentrert på riktig sted og inkluderer også spørsmål rettet mot de valgte rolle i demokratiske regimer. I

den amerikanske valgkampen i 2016 som i svært stor grad ble farget av Trumps meninger og utsagn fantes det en rekke populistiske trekk. Som nevnt ovenfor så handler populisme i stor grad om retorikk, og jeg vil nå ta et direkte utdrag fra Norris og Inglehardt som beskriver hvilke ord og konnotasjoner dagens amerikanske president brukte om forskjellige elitegrupper:

«[...] mainstream media (“fake news”), elections (“fraudulent”), politicians (“drain the swamp”), political parties (“dysfunctional”), public-sector bureaucrats (“the deep state”), judges (“enemies of the people”), protests (“paid rent-a-mob”), the intelligence service (“liars and leakers”), lobbyists (“corrupt”), intellectuals (“arrogant liberals”) and scientists (“who need experts?”), interest groups (“get-rich-quick lobbyists”), the constitution (“a rigged system”), international organizations like the European Union (“Brussels bureaucrats”) and the UN (“a talking club”). In Trump’s words, “the only antidote to decades of ruinous rule by a small handful of elites is a bold infusion of the popular will. On every major issue affecting this country, the people are right and the governing elite are wrong.»

(Norris & Inglehardt, 2019, s.4)

Som vi kan se i uttrykkene og sitatene fra Donald Trump ovenfor, så ser vi en bruk av negativt ladde ord om det som kan sees på som eliten i USA og resten av verden. Det legges her svært stor vekt på at folket sitter med kunnskapen, og at eliten til stadighet prøver å ødelegge for «folk flest». Trump mener ikke bare at etablissementet han kritiserer ovenfor gjør arrogante og dårlige avgjørelser, men at de alle gjør avgjørelser utfra umoralske kjerneverdier (Norris & Inglehardt, 2019, s.4). Dette er også sporbart i norsk politikk hvor; på nasjonalt nivå Trygve Slagsvold Vedum er svært mistenkelig til den politiske eliten i Oslo som styrer hele landet, og på lokalt nivå Vidar Kleppe går hardt ut mot «Furre og fiffen». Populismen og populistiske ledere bygger på en oss-mot-dem-mentalitet, og prøver å undergrave elitens strukturelle makt i liberale demokratier hvor det som regel er det populistene kaller for eliten som har politisk, kulturell og økonomisk makt (Norris & Inglehardt, 2019, s.66-67). Oss-mot-dem vil jeg gå nærmere inn på ved hjelp av Chantal Mouffe og Carl Schmitt i kapittel 2.8.

For det andre mener populistiske ledere at den eneste legitime kilden til politisk og moralsk makt i et demokrati ligger hos folket. Folkets stemme ses på som den eneste formen for et genuint demokratisk samfunn, selv om det strider imot dommere, forskere, journalister, etc. (Norris & Inglehardt, 2019, s.5). Erfaringer fra livet blir sett på som overlegent i forhold til

hva du kan lære av bøker, og den samlede viljen hos folket blir udiskutabelt oppfattet som det enhetlige, autentiske og moralske riktige. Trump sa følgende da han ble innviet som president «We are transferring power from Washington, DC and giving it back to you, the American People ... The forgotten men and women of our country will be forgotten no longer» (Norris & Inglehardt, 2019, s.5). Populister legger særlig vekt på at folket er en samlet og relativt homogen gruppe som blir undertrykt av den korruperte eliten, og mediene har vært store bidragsytere for at linken mellom politiske ledere og deres følgere er direkte og enkel (Norris & Inglehardt, 2019, s.66). Hvordan media har spilt inn i sørlandspolitikken er blant annet ved opprettelsen av Facebook-avisa Sørlandsnyhetene som jeg vil komme nærmere inn på i kapittel 4.1.3.

Populistiske metoder kan gjerne være i overkant i forsøk på å skape overskrifter, noen populister ser på seg selv som radikale og ønsker å revolusjonere politikken ved å få tilbake det gamle og ekte demokratiet. Fordi den eneste legitime makten ligger hos folket så er høygaffeldemonstrantene med på å sverte regjeringsmedlemmer, de store mediehusene, forskere og folkevalgte politikere i de store partiene. Populistisk tankegang hevder at den eneste legitime kilden til makt strømmer fra folket, og ikke fra eliten, og kan derfor ses i sammenheng med ethvert mektig drama med symbolske kjeltringer (eliten) og helter (folket) (Norris & Inglehardt, 2019, s.65-69). De fremstiller seg gjerne som utenforstående til det politiske spillet og mener at de sitter på kunnskapen og visheten til det vanlige folket og opprørerne som kjemper mot det mektige etablissementet.

2.4 Populisme som svak ideologi

Ifølge Cas Mudde er populisme en ideologi på lik linje med sosialisme og liberalisme, men den er mindre konsistent. Han bruker begrepet «thin-centered ideology», som betyr at populisme alene ikke er noen sterk ideologi, men at den sammen med andre ideologier kan bli sterk (Mudde, 2004, s.544). Populisme evner ikke å stå alene som en distinkt ideologi, og blir derfor regnet som svak. Ben Stanley hevder at populisme kun regnes som en selvstendig ideologi når det kommer til formidlingen av partiets kjerneprinsipper, men at det ikke vil være mulig å kun basere politikk på populistisk ideologi når det kommer til løsningsforslag på sentrale politiske spørsmål (Stanley, 2008, s.95-96). Populisme handler i størst grad om folket, og folkets meninger – så kan det være betimelig å stille spørsmålet om hvem folket

egentlig er, noe jeg kommer nærmere inn på senere i teorien (kapittel 2.6.1) samt analysen (kapittel 4.1.2).

Noen ganger kan dette være med på å farge ideologien, og det kan gå over til at det skal være elitens motstander og fiende, fremfor folkets talerør. Som en «thin-centered» ideologi er populisme enkel å kombinere med andre ideologier, både sterke og svake som; kommunisme, miljøvern, nasjonalisme og sosialisme (Mudde, 2004, s.544). Populisme er i stor grad moralsk, og bygger på folkets normative holdning ovenfor eliten, og at politikk kun består av kompromisser, noe populismen ser på som umulig fordi det ødelegger den politiske renheten de ønsker (Mudde, 2004, s.542-548). Dette fører gjerne til at nye partier står som alternativer for den allerede eksisterende politiske elite, og for å nå frem til velgerne benyttes det populistisk retorikk. For at en politisk ideologi skal kunne klassifiseres som sterk er den nødt til å kunne besvare alle samfunnsspørsmål med et konsekvent grunnsyn (Freedon, 2005, s.205). Ideologier konkurrer om å ha den mest korrekte meninga om politiske spørsmål, og for å anses som en «full ideology» eller en sterk ideologi må det kunne være en konsekvent rød tråd gjennom partiets politiske meninger.

2.5 Populisme som skjellsord

Populisme, som nevnt ovenfor, er et negativt ladd begrep, men hvorfor? Og hvem har egentlig retten til å definere populisme og populistere som noe negativt? I dagens samfunn brukes populisme som et skjellsord for å kategorisere politikere som kan assosieres med «publikumsfrieri og popularitetsjag, lettvin- og lettbenthet, kortsiktighet og planløshet» (Bjørklund, 2004, s. 410). I en undersøkelse Tor Bjørklund tar for seg i sin artikkel *Norsk populisme fra Ottar Brox til Carl I. Hagen*, kommer det frem følgende påstand; «det er for mye populisme og kortsiktige løsninger» som får enorm støtte blant eliten som har deltatt i undersøkelsen (Bjørklund, 2004, s. 410). Ordet populisme kommer fra det latinske ordet «populus» som oversettes til «folket» på norsk, som ifølge Bjørklund (2004) er med på å gjøre elitens forståelse av begrepet negativt. Øyvind Østerud i sin artikkel «*Populismen tar over verden*» innleder med;

«Globaliseringens omkostninger i form av tapte arbeidsplasser, økende ulikhet og en usikker livssituasjon har i en rekke land skapt protestbevegelser som gjerne omtales som populistiske. I etablerte politiske kretser blir denne populismen sett på som en

antidemokratisk ideologi og som et uttrykk for folkelig illiberalitet og uforstand – en holdning som også preger forskningen på populisme» (Østerud, 2017, s.243).

Populismens negative konnotasjoner har vært et vektlagt fortegn i populismens forskning, ifølge Østerud. Med dette mener han at all den negativitet rundt begrepet populisme har farget populismeforskningen, og han hevder at populisme er en politisk stil, ikke en ideologi. Populismebegrepet blir farget fra ditt ståsted og interessefelt, om det er politikk eller økonomi. Økonomer ser på «populisme som kortsiktig popularitetsjakt, lettvinne løsninger, økonomisk overforbruk og selvmotsigende politikk», og at det i politikk blir «brukt som betegnelse på ett mobbvelde der politiske rottefangere beveger de følelsesladde og umodne massene» (Østerud, 2017, s.251). Og siden ingen politiske aktører, eller personer/organisasjoner generelt, bruker populistbegrepet om seg selv er det derfor et vanskelig begrep å forstå.

2.6 Folket og Eliten

Populisme blir også forstått som en positiv kraft for å mobilisere de vanlige menneskene, og at det er en styrkefaktor for forholdet mellom mennesket og samfunnet i demokratiet (Mudde & Kaltwasser, 2017, s.2-4) Populisme består av to kjernekonsepter, nemlig *folket* og *eliten*, som jeg vil redegjøre for i påfølgende underkapitler.

2.6.1 Folket

Konseptet og fenomenet populisme sentrerer seg gjerne rundt det vage uttrykket *folket* – men hvem er egentlig folket? Tilsynelatende er alle enige om at folket er en konstruksjon som referer til en forenkling og spesifisering av virkeligheten (Mudde & Kaltwasser, 2017, s.9-11). Noen forskere ønsker å spesifisere hvem folket er, og er ikke noen tilhenger av uttrykkets vaghet, og leter etter bedre og mer spesifikke alternativer, som for eksempel *the heartland* (Mudde & Kaltwasser, 2017, s.9) Ifølge Mudde og Kaltwasser mener Laclau at det er vagheten rundt uttrykket som gjør populismen til en så mektig, og kraftig, politisk ideologi og fenomen, gitt at folket brukes om gruppene populistene ønsker å treffe, og at formuleringene endres utifra hvilken gruppe det er ønskelig å appellere til – dette kan bidra til at det dannes en felles gruppe på tvers av samfunnslagene som fører til økt mobilisering av velgere. Det faktum at folket er en konstruksjon gjør at fleksibiliteten rundt bruken av ordet er enorm – det er oftest brukt i en kombinasjon av tre meninger; 1) folket som suverene, 2) folket som det

vanlige folket og 3) folket som nasjonen (Mudde & Kaltwasser, 2017, s.9-11). I alle disse fortolkningene av folket, så sentrerer populismen seg på en ting, nemlig forholdet mellom folket og eliten, og for å forstå denne må vi legge til en sekundærfunksjon; politisk makt, sosioøkonomisk status og nasjonalitet.

Med tanke på at alle manifestasjoner av populisme inkluderer en kombinasjon av disse sekundærfunksjonene er det vanskelig å se for seg bare en av de ovennevnte fortolkningene av folket (Mudde & Kaltwasser, 2017, s.9-11). Jeg vil nå gå nærmere inn på de tre fortolkningene:

1) Folket som suverene:

Denne fortolkningen baserer seg på det moderne demokratiet som ikke bare ser på folket som den eneste kilden til makt, men også som samfunnets herskere. Dette kan ses i sammenheng med Abraham Lincolns kjente utsagn «a government of the people, by the people, and for the people» (Mudde & Kaltwasser, 2017, s.10). Uansett hvordan demokratiet er utformet vil det være vanskelig å fjerne skillet mellom de som styrer og de som blir styrt. Under visse omstendigheter kan det for folket føles som at deres interesser ikke blir ivaretatt av eliten med makt, og dermed vil eliten kritiseres, eventuelt også protesteres og demonstreres mot – nettopp et slikt scenario er svært levedyktige vilkår for populismen; «give government back to the people» (Mudde & Kaltwasser, 2017, s.10).

Folket ses gjerne på som suverene i ulike populistiske tradisjoner og fungerer som en påminner om at dersom den politiske makten i demokratier ikke munnar ut fra folket, så kan det føre til opprør (Mudde & Kaltwasser, 2017, s.9-11). I denne forklaringen av folket er folket den eneste legitime kilden til makt, og styringsmakta skal kun styre utifra folkets ønsker. Under denne fortolkningen av folket forstår jeg det som at folket vet best og sitter på mest kunnskap i forhold til makteliten.

2) Folket som det vanlige folket:

Folket refererer her til et bredere utvalg som kombinerer sosioøkonomisk status med spesifikke kulturelle tradisjoner og populære verdier (Mudde & Kaltwasser, 2017, s.10). Å snakke om folket som det vanlige folket er ofte ment som ren kritikk av den dominante kulturen som betrakter preferanser, valg og verdier hos det vanlige folket med mistanke. Som en kontrast til denne dominante kulturen blir folkets meninger og

verdier som vanligvis blir ekskludert fra makt, grunnet dets opphav med lavere sosiokulturelle og -økonomiske status, hørt av populistiske ledere og partier (Mudde & Kaltwasser, 2017, s.10). Nettopp denne gruppen som blir sett på som underlegen i forhold til elitistiske grupper blir målet for populistiske ledere, da disse er lette å mobilisere – å adressere det vanlige folket er en av de oftest brukte appellformene til nye partier og blir gjerne merket som populistisk (Mudde & Kaltwasser, 2017, s.10-11). Denne fortolkningen av folket er både integrerende og splittende; den prøver å samle en stille, men sint, majoritet, men også å mobilisere denne majoriteten mot en definert fiende, eliten og etablissementet – denne anti-elitistiske drivkraften går hånd i hånd med en kritikk til institusjoner som politiske partier, byråkratier og store organisasjoner (Mudde & Kaltwasser, 2017, s.11). Det er ofte dette som blir sett på som en folkelig definisjon av populistisk politikk og retorikk.

3) Folket som nasjonen:

Her er begrepet folket brukt om et nasjonalt samfunn, som tar for seg statsborgere og etniske personer i sine respektive land (Mudde & Kaltwasser, 2017, s.11). Altså er det kun de innfødte og «ekte» som er en integrert del av folket. Denne fortolkningen byr på utfordringer, da de fleste nasjoner består av flere nasjonaliteter og etnisiteter grunnet migrasjon (Mudde & Kaltwasser, 2017, s.11). At det finnes flere etnisiteter på samme territorium gjør det derfor vanskelig å mobilisere velgere for et populistisk parti med tilsvarende forståelse av folket. Denne typen definisjon av folket er svært kompatibel med en tykkere ideologi som for eksempel nasjonalisme nettopp fordi den mener at det kun er de innfødte som er en del av folket, og kan lett skape et etnisk eller kulturelt skille.

2.6.2 Eliten

I motsetning til folket, så finnes det ikke like mange fortolkninger av eliten. Det viktigste aspektet i en definisjon av eliten er ifølge Mudde og Kaltwasser (2017) moral som et slags nøkkelskille. Men, dette sier lite om hvem eliten egentlig er. De fleste populistere avskyr ikke bare det politiske etablissementet, men også media, økonomisk og kulturell elite. Alle disse gruppene blir fremstilt som en homogen korrupt gruppe som jobber imot folkets vilje og meninger. Selv om moral er den største forskjellen mellom folket og eliten så defineres eliten utifra et bredt spekter med kriterier; først og fremst er makt og posisjoner. Dette går da gjerne

ut på mennesker i ledende posisjoner i politikk, økonomi, media og kunst – disse posisjonene ekskluderer populistene, til tross for at det finnes mennesker innad i disse sektorene som sympatiserer med populistiske partier og meninger. Media blir gjerne beskyldt for å fremme elitens meninger fremfor populistenes, og derfor blir media ofte sett på som eliten – det finnes dog unntak som det Østeriske frihetspartiet som kritiserte media for å ta elitens side, men som etter hvert ble fremmet av et annet mediehus i Østerrike som ble lest av nærmest en femtedel av befolkningen (Mudde & Kaltwasser, 2017, s.12). Her i Norge er det også blitt rettet kritikk mot de store mediehusene fra mindre partier som Demokratene på Sørlandet hvor Fædrelandsvennen har så godt som monopol på nyheter og avisartikler

Som en motpol til Fædrelandsvennen ble det opprettet en «Facebook-avis» Sørlandsnyhetene, hvor mannen i gata kan skrive leserinnlegg og artikler for så å publisere både anonymt og ikke-anonymt gjennom kanalen. Nettopp fordi fundamentet i populismen beror seg på anti-etablissement og anti-elitisme så mener mange forskere at det betyr at populistene ikke selv kan befinne seg i maktposisjoner, fordi dette vil føre til at de selv blir en del av eliten og etablissementet (Mudde & Kaltwasser, 2017, s.11-4). Men dette ignorerer forskjellen mellom folket og eliten, som er moralsk, og ikke situasjonell. Når populistere blir valgt til makta blir de nødt til å redefinere eliten, slik at det fremdeles finnes en felles fiende. Dette gjøres gjerne ved å hevde at den ekte makta ikke ligger hos de folkevalgte populistene, men at det bak kulissene finnes mektige personer som trekker i trådene både økonomisk og sosialt, og som undergraver folkets stemme. Eliten, som folket, blir definert utifra økonomiske og nasjonalautentiske vilkår, med dette mener Kaltwasser og Mudde at det vil være vanskelig for innvandrere å bli ansett som en del av eliten (Mudde & Kaltwasser, 2017, s.13). Videre mener populistene at sosiale klasser er konstruert av eliten for å undergrave folket, og beholde makten hos eliten (Mudde & Kaltwasser, 2017, s.11-16). Det å koble eliten til økonomisk makt vil være gunstig for populistere med politisk makt, de kan da skylde på at politikken deres ikke blir gjennomført på grunn av at de økonomiske kreftene ikke vil spille på lag med populistisk politikk. Sist, men ikke minst, kan populisme sammenfalle med nasjonalisme, og i dette tilfellet vil eliten bli betraktet som ikke bare en fremmed makt, men som fremmede mennesker i maktposisjoner (Mudde & Kaltwasser, 2017, s.14) – dette er dog ikke særlig utbredt i Europa, da menneskene i økonomiske og politiske maktposisjoner nesten utelukkende er statsborgere.

2.7 Politiske konflikt- og skillelinjer

Til tross for at Stein Rokkan gikk bort i 1979, og hans teorier er utarbeidet før dette, ser jeg han som relevant i forskning som angår norsk politikk og valganalyser. Det norske partisystemet på nasjonalt nivå har vært preget av at ett parti holder for å danne Regjering, og i Stein Rokkans tid var det Arbeiderpartiet som dominerte innen norsk politikk. Dette førte til at opposisjonen ble delt opp i flere «organisatorisk atskilte partier, hvert med sitt spesifikke verdigrunnlag» (Rokkan, 1987, s.66). Siden Det Norske Arbeiderpartiet lå tett opp til flertall i flere tiår betød dette at det som en gang var en samlet opposisjon nå var delt inn i flere partier, og det betyr at det politiske systemet ikke tillater veksling mellom to store partier med Regjeringsmakt i sine respektive perioder, slik som i USA og Storbritannia (Rokkan, 1987, s.66). At ett politisk parti dominerte politikken i så lang tid førte til en evigvarende debatt fra 1920-årene og helt frem til 1963, om at det skulle samles ett stort antisosialistisk opposisjonsparti, men «det korte borgerlige mellomspill sommeren 1963» beviste at det hittil ikke var mulig for de borgerlige å samles på tvers av organisatoriske og historiske skillelinjer (Rokkan, 1987, s.66-67). Denne ovennevnte topartiløsningen, også kalt den anglosaksiske løsningen, og borgerlig koalisjon, også kalt den kontinentale modellen, var stadig oppe til diskusjon i norsk politikk i flere tiår – men som Rokkan belyser så evnet ikke talsmennene for disse løsningene å forstå de «strukturelle kjensgjerninger i norsk politikk» (Rokkan, 1987, s.67). De forstod ikke viktigheten av hva som hadde dannet norsk politikk, nemlig historisk nedarvede skillelinjer blant folket. For å kunne samle en koalisjonsopposisjon vil man være nødt til å redegjøre for de konfliktene som har skapt skillelinjene og se på dette i retrospekt. Politikken de siste årene i Kristiansand har på sett og vis vært motsatt av hvordan Rokkan opplevde politikken i sin tid. Det har vært koalisjoner på tvers av politiske organisasjoner ved makta, og dette har vært noe Demokratene har satt lys på. Det har vært frem og tilbake på om Arbeiderpartiet eller Høyre har hatt samlet flertall i kommunen, men de har tilsynelatende vært enige i mange av de store spørsmålene som rammer nye Kristiansand – dette er noe jeg vil komme nærmere inn på i drøftingen.

Det har til stadighet vært et skille mellom grupper i det norske samfunnet, noe Rokkan og Lipset belyste på 60-tallet. I mangel på tilgangen til primærkildene anvender jeg Bernt Aardal sin tolkning av Rokkans arbeid. I artikkelen *Hva er en politisk skillelinje?* av Bernt Aardal utgitt i tidsskrift for samfunnsforskning i 1994 bruker han Lipset og Rokkans teori for å svare på nettopp hva en politisk skillelinje er. «Da Lipset og Rokkan skuet ut over det politiske landskapet i 1960-årene ble de slått av i hvor stor grad konfliktmønsteret reflekterte

motsetninger som var sentrale da partisystemet fant sin form tidlig i 1920-årene» (Aardal, 1994, s.219). I dette tidsspennet pågikk det både en slags nasjonal og industriell revolusjon hvor den nasjonale revolusjonen la til rette for nedbrytningen av lokale og regionale bånd, imens «den sistnevnte førte til at bondesamfunnets religiøse og kulturelle motsetninger ble supplert med økonomiske motsetninger knyttet til kampen mellom ulike samfunnsklasser» (Aardal, 1994, s.219). Rokkan og Lipset strukturerte derfor analysen sin langs to akser; en økonomisk-funksjonell og en territoriell-kulturell. Rokkan og Henry Valen introduserte konfliktmodellen i en empirisk analyse av norsk politikk, og fant ut av tre hovedkonflikter som hadde påvirket norsk politikk i særlig grad; «1) mellom hovedstad og distrikter og mellom sentrum og periferi, 2) en motsetning mellom by og land (nært knyttet til den første), og 3) en klassemotsetning mellom industriarbeidere og landarbeidere på den ene side og arbeidsgiverne på den andre» (Aardal, 1994, s. 220). Dette var de tre hovedkonfliktene som styrte Norge i den tid, og vi kan se at det ikke er så ulikt det politiske bildet i dag hvor tvangssammenslåing av kommuner er en realitet, og andre beslutninger som blir tatt på bekostning av mange velgere fører til furore og medieoppslag.

Rokkan og Valen jobbet videre med konflikter i norsk politikk som førte til fem konfliktdimensjoner i norsk politikk ifølge Bern Aardal; «1) en territoriell motsetning, 2) en sosio-kulturell konflikt, 3) en religiøs motsetning, 4) en økonomisk konflikt i varemarkedet og 5) en økonomisk konflikt i arbeidsmarkedet» (Aardal, 1994, s.220). Disse fem konfliktdimensjonene er blitt sentrale i norsk samfunnsvitenskapelig forskning og vil også være til nytte i min analyse av Demokratene og valget i nye Kristiansand 2019. Det er dog ifølge Aardal vanskelig å få noen konkret forklaring av begrepet politisk skillelinje fra både Rokkan og Valen, men at det er et begrep som bygger på de fem ovennevnte konfliktdimensjonene er ubestridelig. Når modeller som denne skillelinjemodellen blir en kausalmodell som tar for seg samtlige årsaksfaktorer til bestemte case vil den også være et naturlig mål for kritikk på grunnlag av at den mangler nyanser og presisjon i andre analyser (Aardal, 1994, s.221). Begrepets åpenhet gjør at det er lettere anvendelig i flere analyser, men også vanskeligere å bruke da det ikke foreligger noen konkret begrepsavklaring.

2.8 Chantal Mouffe

Chantal Mouffe ser det fordelaktig å skille mellom *politics*, heretter oversatt til politikk, og *the political*, heretter oversatt til det politiske, når det kommer til politisk teori. Hun anser

politikk som alle de måtene å gjøre konvensjonell politikk på, imens *det politiske* betrakter hvordan samfunnet er dannet og driftet (Mouffe, 2005, s.8-9). Det er fremdeles ikke en samlet enighet rundt hva det politiske egentlig er, den politiske teoretikeren Hannah Arendt ser på det politiske som et rom for frihet og offentlig diskusjon, samtidig som at andre ser på det politiske som et rom for politisk makt, konflikt og antagonisme. Med antagonisme mener Mouffe kort forklart at det politiske systemet består av politiske fiender fremfor motstandere, en mer utdypende definisjon vil belyses senere i teksten. Mouffe selv anser seg som en tilhenger av den siste forklaringen (Mouffe, 2005, s.9). Dette legger grunnlaget for hvordan Mouffe skiller mellom *politikk* og *det politiske*; med *det politiske* påpeker Mouffe antagonismedimensjonen som virkelig har festet seg i det menneskelige samfunnet, imens med *politikk* mener hun hvordan det i praksis og gjennom institusjoner bidrar til å holde orden, organisere menneskelig sameksistens i sammenheng med konfliktene fra det politiske (Mouffe, 2005, s.8-14). Hun henter inspirasjon fra andre teoretikere innenfor dette området, da særlig Carl Schmitt.

Den tyske filosofen Carl Schmitt så på demokratiet som antagonistisk i sin tid, en vinkling Chantal Mouffe ser som minst like aktuell i dag (Mouffe, 2005, s.10-14). Schmitt mente at demokratiet bygget på en antagonistisk tanke, hvor beslutninger alltid ville gå på bekostning av andre, og at det oppstod en oss-mot-dem-mentalitet mellom heterogene sfærer. Schmitt mener at de rene og strenge prinsippene i liberalisme ikke er en særlig god grobunn for et spesifikt politisk konsept, og at enhver konsekvent individualisme må se bort fra det politiske til fordel for individet. Videre hevder Schmitt at liberalismen på en systematisk måte ignorerer stat og politikk og beveger seg gjentakende mot to heterogene sfærer, nemlig etikk og økonomi, intellekt og handel, utdanning og eiendom (Schmitt, 1996, s.70). Den kritiske mistroen til stat og politikk er enkelt forklart ved at systemets prinsipper krever at individet forblir et individ og ikke en del av kollektivismen, nemlig fordi den metodologiske individualismen som er gjenkjennelig i liberalistisk tanke ekskluderer å forstå det naturlige med kollektiv identitet (Mouffe, 2005, s.11). For Schmitt er kriteriet for det politiske diskriminering mellom venn og fiende og skiller mellom oss og dem og omhandler alltid kollektiv identifisering; dette har derfor noe å gjøre med konflikt og antagonisme og rikets beslutning, ikke diskusjon. Det politiske kan, for Schmitt, altså bare bli forstått i en venn/fiende-kontekst uavhengig av hvor man står i forhold til moral, prinsipper og økonomi (Mouffe, 2005, s.10-14). Et nøkkelpunkt i Carl Schmitts forståelse av det politiske er at enhver konsensus baserer seg på eksklusjon, og fører derfor til at det vil være umulig å oppnå

en komplett rasjonell konsensus. En kan forstå dette som en slags jungellov, hvor den sterkeste vil seire over motstanderen som gjerne er en minoritet av folket.

Et demokrati trenger et skille mellom oss og dem på en måte som er kompatibel med anerkjennelse av det pluralistiske som er konstituert i dagens moderne demokrati (Mouffe, 2005, s.14). Liberalisme handler ikke om å forhandle frem kompromisser mellom konkurrerende interesser, heller ikke om å nå det rasjonelle, konsensus uten eksklusjon – til tross for hva liberalistene vil få oss til å tro så handler demokratisk politikk ikke om å overkomme oss-mot-dem-mentaliteten og antagonismen.

Utgangspunktet til Mouffe (2005) er vår nåværende manglende evne til å vurdere problemer som møter samfunnet på en politisk måte. Med dette mener Mouffe at ethvert politisk spørsmål ikke kun kan besvares av såkalte eksperter, men at i dagens samfunn krever politiske spørsmål at vi må velge mellom motstridende alternativer. Mouffe argumenterer videre for at denne problemstillingen skyldes at liberalismen ubestridelig står på toppen av verdenssamfunnets hegemoni. Hennes agenda er å bringe på bordet hva hun mener er liberalismens mangler hva angår politikk, altså liberalismens fornektelse av den uutryddelige antagonismen (Mouffe, 2005, s.10). Med dette tolker jeg at Mouffe mener den økonomiske liberalismen har vunnet over den rettighetsbaserte liberalismen. Pluralisme, i liberalismens syn, betyr at vi lever i en verden hvor det finnes utallige perspektiver og verdier, men at det vil være umulig å benytte seg av alle hver for seg – men når vi setter alle disse sammen danner de et harmonisk og konfliktløst lag (Mouffe, 2005, s.10-14). Carl Schmitt forklarte politikken som antagonistisk, altså at politikken var styrt av en venn-mot-fiende-mentalitet, at det i større grad handlet om å være uenig med fienden enn å kjempe for seg selv (Mouffe, 2005, s.12-16). Denne antagonismen er noe som ifølge Mouffe ødelegger hva hun ser som potensialet i politikken, men hun anerkjenner Schmitts ide, og mener at den kan være enda mer aktuell i dagens samfunn enn i hans tid.

Ved siden av antagonisme er hegemoni et nøkkelbegrep i forklaringen av det politiske (Mouffe, 2005, s.17-19). “The two central features of a hegemonic intervention are, in this sense, the “contingent” character of the hegemonic articulations and their “constitutive” character, in the sense that they institute social relations in a primary sense, not depending on any a priori social rationality” (Laclau, 1996, s.90). Hegemoniske institusjoner er med på å danne sosiale relasjoner uavhengig av sosial klasse, status, eller lignende, ifølge Ernesto

Laclau. Det politiske er tett koblet opp mot hegemoniske institusjoner, og her er det viktig å skille mellom det politiske og det sosiale (Mouffe, 2005, s.17). Ved hegemoni som det politiske vil det alltid være fare for at hegemoniet blir utfordret av kontra-hegemoniske institusjoner eller grupper som ikke ønsker hegemoni og at det politiske er ekskluderende ovenfor visse grupper i samfunnet (Mouffe, 2005, s.18). Samtlige sosiale ordener vil være preget av eksklusjon og hegemoni, simpelthen fordi det alltid vil være alternativer som i prosessen er blitt undertrykt for å beholde nettopp orden (Mouffe, 2015, s.25). Eksklusjon over lengre tid kan i ytterste konsekvens føre til terrorisme, og terrorisme kan ses på som et resultat av at det ikke lenger finnes politiske kanaler å ytre motstridende meninger i (Mouffe, 2015, s.89-94). Nå har ikke denne oppgavens tema og problemstilling noe som helst med terrorisme å gjøre, men dette ser jeg på som et fint notat til hva som kan skje når noen føler seg ekskludert over lengre tid, og at et 100% konsensus uten noen form for eksklusjon er så godt som umulig i dagens moderne samfunn.

For at konflikt aksepteres som legitimt i et demokrati er det nødt til å ikke angripe det politiske fundamentet, dette betyr at det må finnes noen form for bånd mellom de politiske partiene slik at de ikke behandler sine motstandere som fiender slik som i det antagonistiske perspektivet (Mouffe, 2005, s.20). Til tross for dette kan ikke motstanderne kun betraktes som konkurrenter med krav som kan løses ved en forhandling som fører til svake kompromisser, for i det tilfellet vil den antagonistiske dimensjonen ved det politiske være uinteressant. Hvis vi ønsker å både anerkjenne den antagonistiske dimensjonen samt muligheten for å temme konflikter er vi nødt til å vurdere en tredje type relasjon, nemlig agonisme (Mouffe, 2005, s.18). Hvor antagonisme forklares ved en oss-mot-dem-relasjon med to sider som betrakter hverandre som fiender uten noen form for felles plattform, er agonisme en oss-og-dem-relasjon som anerkjenner den andre gruppens krav til tross for at det muligens ikke finnes noen rasjonell løsning på konflikten – den agonistiske tanken bygger på en mer anerkjennende relasjon enn den antagonistiske, og agonisme er noe det politiske bør streve etter å oppnå (Mouffe, 2005, s.18). Dette betyr at til tross for konflikten anser de hverandre og seg selv som en del av det samme politiske systemet, og forholder seg til den symbolske plattformen konflikten og politikken befinner seg i. En kan altså si at demokratiets oppgave er å transformere antagonisme til agonisme. Denne motstandermodellen kan ses på som konstituerende for demokratiet fordi det muliggjør transformeringen fra antagonisme til agonisme, med andre ord hjelper den oss til å vurdere hvordan den antagonistiske dimensjonen kan bli temmet takket være de etablerte institusjonene og praksisene gjennom

noe som potensielt kunne vært antagonisme, på en agonistisk måte (Mouffe, 2005, s.17-19). For at et demokrati skal fungere på en gunstig måte er det nødvendig med sammenstøt eller konflikter mellom «legitime, demokratiske politiske posisjoner» (Mouffe, 2015, s.38). Det kreves en agonistisk konfrontasjon mellom en høyre- og venstreside i politikken som «bør frambringe kollektive identifikasjonsformer som er sterke nok til å mobilisere politiske lidenskaper» (Mouffe, 2015, s.38). Dersom de politiske skillelinjene blir uklare for velgerne vil det føre til misnøye med de politiske partiene, som igjen kan føre til en forsterkning av andre typer kollektive identiteter som etnisitet, religion og nasjonalisme. Dette kan utvilsomt kobles med Rokkans konflikt- og skillelinjer som vi ble bedre kjent med i kapittel 2.7.

Mouffe argumenterer for at det som potensielt kunne vært antagonistisk kan forbli agonistisk ved at alle parter forholder seg til legitime politiske kanaler og verdier i diskusjoner. Hovedproblemet, rent demokratisk, ved antagonisme er at motstanderen blir «behandlet som en fiende som må utslettes og som bare har illegitime krav», og denne innstillinga er noe som blir demokratiets oppgave å temme (Mouffe, 2015, s.27). Antagonisme baserer seg som nevnt ovenfor på et fiende- fremfor motstanderperspektiv, og kan være et nyttig verktøy i analyse av politiske uttalelser med tanke på hvordan de forholder seg til andre politiske aktører. En konflikt vil i ethvert demokrati være sunt ifølge Mouffe, hun mener at denne oss-mot-dem-relasjonen vil være uunngåelig og at kritiske parter/partier vil styrke demokratiet ved å fungere som et talerør for de som føler seg ekskludert.

2.9 Populister, outsiders og anti-etablisementpolitikk

I de siste årene har det vært mange diskusjoner rundt politiske partier, deres nedgang og fremgang, og en generell misnøye med etablerte politiske partier – dette har ført til at det har vært en økning i høyrefløyspopulisme i Europa (Barr, 2009, s.29). For å ta tak i dette fenomenet har det vært brukt begrep som populisme, outsider politikk og anti-politikk, dette er begrep som ikke har noen spesifikk definisjon og gir derfor et enormt bruksområde til manges store fortvilelse. I denne oppgaven vil jeg benytte meg av ordet outsider fremfor et norsk ord, da det ikke finnes noe godt nok ord som vil dekke den samme meningen som outsider gir, noen norske ord som kunne vært brukt er blant annet utenforstående, upartisk eller lignende, men det vil ikke være like dekkende og anvendelig som outsider. Populisme er blant de nevnte begrepene det største offeret, for hva er egentlig populisme? Tidligere i teorikapittelet har jeg forsøkt å svare på dette, men det finnes utallig mange flere definisjoner,

ifølge Barr kan populisme forstås ved hjelp av tre nøkkelfaktorer; appellform brukt til å få støtte, lokasjonen til den politiske aktøren i forhold til partisystemet og koblingen mellom borger og politiker (Barr, 2009, s.30). Disse tre nøkkelfaktorene vil jeg gjennomgå i følgende underkapitler.

2.9.1 Appellform

Det hersker liten tvil om at en oss-mot-dem-retorikk har et stort potensial for å mobilisere velgere. Det finnes en hel del litteratur som tar for seg ulike konsepter hva angår politiske appellformer, men den ovennevnte retorikken som hevder at eliten er ute av stand, eller uvillig, til å representere borgerne er blitt en viktig del av politikken, og kan vise seg svært nyttig for å mobilisere velgere (Barr, 2009, s.31). Retorikk og plattformen partier opptre på er gode nok grunner for borgerne til å støtte et politisk parti eller en politiker. Med anti-etablissementpolitikk mener Barr den retoriske appellformen i opposisjon til eliten, dette begrepet kan sammenlignes med anti-politikk, anti-partipolitikk eller lignende (Barr, 2009, s.31). Begrepet kan brukes til å omtale maktinnehavernes opposisjon og dekker både kampen mot den politiske og økonomiske elite, da de gruppene kan være vanskelig å skille fra hverandre. Man trenger ikke å skille mellom de spesifikke målgruppene for å forstå hvorfor politiske aktører benytter seg av en slik retorikk; å få støtte (Barr, 2009, s.31). Et knippe forskjellige politiske aktører benytter seg av en slik retorikk, men populistene er spesielt kjent for nettopp dette, som Canovan sier er populismens hovedbudskap at borgerne har blitt stengt ute fra makt og kontroll på bekostning av korruperte politikere og en ikke-representativ elite (Canovan, 2002, s.27). Det er derimot viktig å understreke at dette ikke er et uavhengig kjennetegn på populistiske ledere, men at det er et virkemiddel som ofte blir brukt spesielt av populistene. For at en anti-etablissementretorikk skal være vellykket er den politiske aktøren som benytter seg av dette avhengig av å bli oppfattet som en opposisjon til, og ikke en del av, maktstrukturen (Barr, 2009, s.32). Denne appellformen beror ikke kun på aktørens forhold til det politiske systemet, om det er en insider eller outsider, men også på hvorvidt budskapet aksepteres av velgerne. Karisma kan nå langt i å sjarmere velgerne, og til og med hjelpe politikere med å hoppe over gapet mellom budskap og virkelighet. Altså handler ikke anti-etablissementretorikk kun om virkelighet, men om å konstruere en oss-mot-dem-forståelse av sosial konflikt (Barr, 2009, s.32). Kort forklart bruker politikere denne typen appellform for å få støtte, og de ønsker å formidle deres egen samfunnsoppfatning om at det vanlige folket står i strid med eliten.

2.9.2 Lokasjon

Politikere benytter seg ofte av ovennevnt retorikk når de adresserer velgerne sine, og bedyrer sin uavhengighet fra det politiske systemet, det er nettopp dette forholdet *lokasjon* tar for seg. Er egentlig politikeren distansert fra det politiske etablissementet og hvordan er forholdet mellom politisk aktør og det politiske systemet, også kalt den politiske elite? For å forstå dette vil det være fordelaktig å benytte seg av tre begrep, nemlig outsider, insider og maverick (Barr, 2009, s.33-34). En outsider er en aktør som øker sin politiske skare av seg selv og ikke gjennom et etablert konkurrerende parti i det politiske systemet, men som en politisk uavhengig aktør, eller i samarbeid med en ny eller nylig konkurrerende organisasjon (Barr, 2009, s.33-34). Men hvorvidt partiet eller organisasjonen som outsideren tilhører er nytt eller ikke er irrelevant for tolkningen av begrepet – det kommer ikke an på hvor gammelt partiet er, men om partiet er anerkjent i partisystemet det konkurrerer i.

En insider er politikere som gjør seg større innad i et etablert konkurrerende parti i det nasjonale politiske systemet (Barr, 2009, s.33-34). Men, som alle andre begrep er heller ikke insider rent ukomplisert; et parti som tidligere har vært ikke-konkurrerende, men som oppnår større politisk påvirkning blir sett på som en outsider – til forskjell fra et eldre parti som gjennomgående blir ekskludert fra regjerende koalisjoner anses som en insider. Skillelinjen mellom en insider og outsider er kun aktørens lokasjon i forhold til partisystemet.

Til tross for en eksakt teoretisk skillelinje vil det i praksis ikke være like lett å skille mellom en outsider og en insider. Noe som ofte skjer i politikken er at personer skaper intern strid i et parti, melder seg ut av partiet eller til og med danner et nytt parti, dette kan betegnes som både en in- og outsider. Dette fører til innføringen av begrepet maverick, på norsk oversatt til en umerket sau. En maverick er ifølge Barr en politiker som øker sin egen politiske støtte innenfor et etablert konkurrerende parti for deretter å forlate partiet til fordel for et eget nydannet parti eller outsider-parti (Barr, 2009, s.33-34). Dette kan vi bruke som et treffsikkert begrep om Vidar Kleppes sentrale rolle i Demokratene som politisk parti.

2.9.3 Koblinger

Det engelske ordet *linkages* blir brukt i teorien, og referer til den interaktive tilkoblingen mellom to enheter (Lawson, 1980, s.5). I denne oppgaven kan det forstås som koblingen

mellom politiske aktører og hva som byttes for støtte og påvirkning. Det finnes flere forskjellige typer kobling, for eksempel programmatisk kobling som tar for seg partiets politiske plattform og velgerbasen, men ikke hvilke måter partiet bruker til å interagere med dets tilhengere (Barr, 2009, s.34-36). Eventuelt som Roberts forstår det så finnes programmatisk kobling der borgerne etablerer lojalitet ovenfor et parti som baserer seg på enten ideologi eller generelle programmatisk forpliktelser (Roberts, 2002, s.18). Grunnen til at borgerne lener mot partier i slike sammenhenger er partiets plattform, og plattformer er utviklet for å få størst mulig støtte blant velgerne (Barr, 2009, s.34-36). En programmatisk plattform er likevel ikke en kobling mellom borger og parti – en kobling referer til borgerne og partiets interaksjon, ikke til hvorfor de interagerer (Barr, 2009, s.35). Kobling er av åpenbar betydning fordi det tar for seg forholdet mellom de som styrer og de som blir styrt, til tross for dette finnes det svært lite litteratur om koblinger i populismeteorologi. Lawson benytter seg av fire forskjellige typer kobling; 1) *clientelism*, 2) *directive*, 3) *participatory* og 4) *electoral linkage*. Ingen av disse fire er gjensidig uavhengig, og et politisk parti kan bruke opp til flere på en og samme tid.

- 1) *Clientelism* eller klientelisme ser på utveksling av materielle goder mellom politiske partier og borgere. Dette fører til at politiske ledere deler ut goder til sine velgere som bygger opp en sterk og lojal velgerbase (Barr, 2009, s.35). Tidligere ble dette forstått som personlige forbindelser, men det kan også i mer moderne form være forskjellige goder til utvalgte grupper.
- 2) *Directive linkage* er koblingen til direktiver, markedsstopper eller andre viktige personer (Barr, 2009, s.35). Dette er en form som i større grad tvinger goder eller fordeler til viktige personer for å kunne kontrollere de.
- 3) *Participatory linkage* eller deltakende kobling involverer mekanismer borgernes egne roller i forhold til regjerende makter (Barr, 2009, s.35). Dersom velgerne selv får muligheten til å velge partiets leder vil dette styrke båndet mellom parti og velger, og internt partidemokrati legger til rette for slike koblinger.
- 4) *Electoral linkage* eller kobling gjennom valg er nærmest et minimum for at partiet skal opparbeide seg lojalitet blant velgerne (Barr, 2009, s.35). Denne typen kobling bidrar til at partiets representanter ansvarliggjøres ved at de er valgt inn til ulike posisjoner.

En ekstrem form for kobling gjennom valg er *plebiscitarianism* eller folkeavstemning. En folkeavstemning involverer følgende logikk; beslutningstakerne presenterer et alternativ ovenfor velgerne, og velgerne enten godtar eller ikke godtar forslaget. Borgernes innflytelse i beslutningen ligger kun i valget mellom to sider, og kan ses på som et slags «take it or leave it»-valg (Barr, 2009, s.36). Slike type koblinger mellom partier og borgere kan ofte føre til massedemonstrasjoner, noe gjerne populistiske ledere bruker som en slags bekreftelse for egen autoritet, og ikke minst for å vise deres folkelige side og «ta saken i egne hender»-mentalitet (Barr, 2009, s.36). Folkeavstemninger kan ses på som den reneste formen for kobling gjennom valg, og kan knyttes opp mot et mest mulig direkte demokrati. Fordi denne formen for kobling understreker ansvarlighet er den mest effektiv med færrest mulig representanter, dette er en ekstrem vertikal kobling. I Norge har vi sett tilsvarende i forbindelse med kommunesammenslåing de siste årene, hvor det har vært foreslått og avholdt folkeavstemning om enkeltsaker som dette.

2.9.4 Appellform, kobling og lokasjon spiller sammen

Til tross for at det er tre forskjellige begrep så skaper de en felles sammenheng.

Antietablisementretorikk tar enten implisitt eller eksplisitt for seg forandringer eller forslag til å bryte opp den vedvarende elitistiske samfunnsstrukturen (Barr, 2009, s.36). Det er i slike tilfeller spennende å knytte appellform, kobling og lokasjon sammen. Det er kun outsiders og mavericks som er posisjonert riktig til å føre en antietablisementretorikk med tanke på deres lokasjon. Deretter kan vi stille spørsmål til en politisk aktørs legitimitet dersom den anklager eller er negativ til noe en selv er en del av. En typisk kritikk innen antietablisementpolitikk er at den politiske eliten ikke har tatt vare på borgernes interesser, og som et resultat av det vil det være nødvendig med endring (Barr, 2009, s.37). Generelt sett er det tre endringer som skal til for å blidgjøre tilhengerne av antietablisementretorikken; 1) endring i personell, 2) endring i personell i tillegg til økt ansvarlighet og effektivitet og 3) endring i personell i tillegg til økt innbyggerdeltakelse (Barr, 2009, s.37). Endringer i prinsipper og politikken er også ønskede forandringer, men ikke essensielle. Til felles i de tre ovennevnte endringene er personellet, med dette menes det at de som tilhører den politiske eliten må byttes ut med antietablisementpolitikere – de to andre tilleggspunktene er en slags korreksjon til det politiske systemet slik at interessene og ønskene til velgerne ikke blir valgt bort av en politisk elite (Barr, 2009, s.37). Både dette med økt ansvarlighet, effektivitet og innbyggerdeltakelse bygger opp under et direkte demokrati og har sitt grunnfeste i at folkeopinionen om politikere

er at de ikke trenger å ta ansvar for folket så fort de blir valgt inn til politiske verv, og ved økt ansvarlighet vil de i større grad enn tidligere bli mer bevisst hva angår politikken de er valgt inn for å gjøre (Barr, 2009, s.37). Det beror på forskjellige typer koblinger mellom politikere og borgere, en av de har en mistillit til at politikerne er representanter for velgerne framfor seg selv, imens den andre bygger på en *electoral* eller *plebiscitary* kobling.

2.10 Wolfgang Streeck

I artikkelen *De fortrengetes tilbakekomst som begynnelsen på slutten til den nyliberale kapitalismen* i tidsskriftet *Vardøger* skriver Wolfgang Streeck om hvordan det kapitalistiske demokratiet har skapt en ny politisk konfliktlinje. Over en lengre periode har kapitalistiske demokratiers valgdeltakelse vært lav, noe Wolfgang Streeck antar at skyldes samfunnets glemte og ekskluderte grupper som ikke stemmer ved valg fordi det ikke finnes noen gode politiske alternativer som fremmer deres sak (Streeck, 2020, s.88). Streeck mener at makteliten har tolket dette som en stille resignasjon fra disse folkegruppene, men nå har tidene endret seg, og da særlig med Donald Trumps presidentvalg i 2016 (Streeck, 2020 s.90). Populisme er ikke noe nytt begrep, det ble også brukt på 20-tallet i USA sin «Progressive Era» (Streeck, 2020, s.89). Men etter flere tiår med lav valgdeltakelse økte den igjen når nye partier kom opp og frem. De gamle partiene dro ikke like god nytte som de nye partiene av at de lavere samfunnssjiktene benyttet seg av stemmeretten. De gamle statsbærende politiske partiene er for lengst smeltet sammen med statsapparatet og oppfatter derfor nye partier som nykomlinger og en trussel mot demokratiet, og blir gjerne kalt for populistiske partier (Streeck, 2020, s.89-90). Populisme brukes om både venstre- og høyreorientert politikk, men de siste årene er begrepet brukt av internasjonalismens partier og media som en samlebetegnelse for en «opposisjon som insisterer på nasjonale alternativer mot den påstått alternativløse internasjonaliseringen» (Streeck, 2020, s.89). Splittelsen mellom de som kalles populistere og de som kaller andre populistere er blitt en dominant politisk konfliktlinje i dagens samfunn.

Det er i dagens samfunn ikke noe som polariserer det politiske samfunnet mer enn legitimitetsspørsmålet i nasjonal politikk som gir levedyktige forhold for «gjensidige fiendeerklæringer» man ikke har opplevd siden den kalde krigen (Streeck, 2020, s.89). At det skal finnes nasjonale løsninger på internasjonale problemer er en av hovedgrunnene til nye politiske partier og deres gode valgoppslutninger, noe vi blant annet kan se i Brexits tilfelle, i

tillegg til Trumps mange forslag om nasjonal selvstendighet og selvberging i forhold til ulike handelsavtaler. Både Brexit og Trump er blitt gjenstand for hånlig arroganse fra internasjonalistiske eliter, og blir karakterisert som populistiske (Streeck, 2020, s.89). Populisme blir først og fremst sett på som kognitive mangler, og tilhengere av populisme blir betegnet som intetanende til det internasjonale samfunnets goder og gode løsninger og gjensidige avhengighet (Streeck, 2020, s.89). Streeck kritiserer eliten og deres arroganse gjennom artikkelen, men fremmer godt resonnererte argumenter om elitens forakt for folkets enkle løsninger som bygger opp populismen.

«Splittelsen i nyliberalismens globaliserte samfunn blir best dokumentert av hvor forbløffet makt- og diskurselitene ble over de fortrenktes tilbakekomst» (Streeck, 2020, s.90). De fortrenktes stillhet ble lenge tolket som en resignasjon, men har bygget seg opp over så lang tid at disse samfunnslagene etter hvert utgjør en stor nok del av befolkningen til å danne egne politiske partier og reformere samfunnet. Dagens politiske landskap betegnes av Wolfgang Streeck av Antonio Gramscis' interregnum-begrep (Streeck, 2020, s.91). Interregnum «er en periode av ubestemt varighet der den gamle orden allerede har brutt sammen, men en ny ennå ikke kan oppstå» (Streeck, 2020, s.91). Streeck forstår samfunnet som at det nå er inne i en uviss periode som ingen vet utfallet av enda. At slike perioder oppstår er naturlig når den dominante ideologien fører til at noen krever et diskursskifte. Dersom noe er likt over en lenger periode vil det gjerne føre til at noen ønsker forandring, og dersom forandringens fortropper er blitt ekskludert for lenge vil eksplosjonen bli større. Interregnumsbetegnelsen bygger på overgangen fra nåtidens uregjerlige kapitalisme til mindre truende, mindre farlig og mer ordnet fremtid (Streeck, 2020, s.94). Dersom venstresiden skal komme styrket ut av denne perioden er de nødt til å ta sikte på de som tidligere er blitt ansett som samfunnets outsiders og tapere, med utgangspunkt i den mislykkede identitetsorienterte erstatningspolitikk, og sørge for at de ikke følger sin skjebne som enkelt faller mot høyresiden (Streeck, 2020, s.94). Globaliseringspolitikk på bekostning av de nedre sjiktene i samfunnet er ikke gjennomførbart i det demokrati, og ifølge Streeck kan en nasjonalstat kun åpne «*med* dens borgere og ikke *mot* dem» (Streeck, 2020, s.94). Nasjonalstat og skillet mellom folket og eliten er sentral i Streeck sin artikkel, og kan kobles direkte opp mot Demokratene som case i nye Kristiansand da Demokratene kritiserer «fiffen» og dyrker en nasjionalkonservativ ideologi.

2.11 Jan-Werner Müller

Populistenes motstandere kritiserer gjerne populistere for å ekskludere enkelte samfunnsgrupper, og bruker dermed en slik strategi ovenfor det de anser som populistere – dette er reisverket i hva Jan-Werner Müller kaller en antipopulistisk felle; at de som anser populismens hovedproblem som eksklusjon vil gjerne ende opp med å ekskludere populistene som «Dere ekskluderer; derfor ekskluderer vi dere.» (Müller, 2016, s.72). Som Müller videre skriver vil pluralismens forkjempere som motarbeider populistisk opposisjon motarbeide sine egne interesser, da populistiske opposisjoner fremmer et pluralistisk samfunn, altså at ingen samfunnsgrupper blir ekskludert, men ansett som likeverdige (2016, s.72). Populisme er ikke ikke-demokratisk «med mindre de driver med åpenlys hets mot folkegrupper eller oppfordrer til vold [...] Populister har riktignok en antidemokratisk tendens, fordi de har en antipluralistisk tendens» (Müller, 2016, s.72). Populistenes demokratiske funksjon kan for eksempel være å belyse eksisterende utfordringer og problemer i et samfunn, selv om man ikke nødvendigvis tar populistene på ordet kan de ses på som et symptom på enkeltes lidelser i samfunnet (Müller, 2016, s.73). Et av Müllers hovedpoeng er at populistere kun kan møtes gjennom diskusjon, ikke eksklusjon.

Det må tegnes et skille mellom den bestemte politiske atferd som blir betegnet populistisk, og dens indre logikk. Såfremt USAs utenrikspolitikk mistenkeliggjøres, fremmedfiendtlighet er et tema, eurososonen kritiseres og/eller finanskapitalismen får gjennomgå vil det være grobunn for det vi anser som populistiske partier og meninger. I åpne og svært globaliserte land som Østerrike og Nederland, vil grupper som ikke tjener på det åpne verdensmarkedet gjerne utvikle en euroskeptisisme (Müller, 2016, s.83). Grupper som ikke får en bit av kaka i det globaliserte samfunnet kan utvikle seg til å bli populistiske, og dette kan settes i sammenheng med Demokratene i Kristiansand, som ønsker å stenge dørene til EU, EØS og Schengen-avtalen, da dette fører til at velferdsgodene for nordmenn deles ut til hva Demokratene anser som ikke-nordmenn.

En av populismens anker er dens antipolitiske holdning; folket har bare en sann vilje, og det er den holdningen populistiske partier fremmer. På samme måte som teknokratene bare ser én rasjonell løsning på en utfordring, er populistenes representasjon av den generelle folkeviljen like antipolitisk – dette er populistenes, og teknokratenes, indre logikk, en antipluralistisk holdning hvor det kun finnes ett svar (Müller, 2016, s.86). Müller kritiserer videre Mouffes tolkning av populisme, og populisme som et verktøy til økt konfliktnivå i demokratiet. Han

stiller spørsmål til hennes påstand om at man kan avvise ekskluderende populistiske fra det politiske landskapet, og kun se på populismen som et demokratisk tiltak for å øke konfliktnivået og bevare det pluralistiske samfunnet (Müller, 2016, s.88-89). Müller mener at populisme ikke kan knyttes til et spesifikt politisk innhold, i likhet med Laclau, men at det kan ses på som en underdog som forsøker å stille spørsmål til «den bestående institusjonelle ordenen» (Müller, 2016, s.89). Dette fører til en kamp om hegemoniet, og ifølge Laclau og Mouffe vil vinneren av denne hegemoniske striden kunne restrukturere hele det politiske landskapet og den politiske kulturen slik vi kjenner den i dag. Dette er et forsøk fra Laclau og Mouffe om å fjerne de negative konnotasjonene til populistbegrepet, men ved å skape et «vi», som begge ønsker å konstruere, vil de ifølge Müller være offer for egen teori, da et «vi» vil være med på å ekskludere deler av samfunnet (Müller, 2016, s.90). Laclau og Mouffe må forstås som venstrepopulismeteorikere som «bevisst vil unngå å personifisere «folkefienden»» (Müller, 2016, s-90). Hvordan kan man da konstruere et folk? Blir «p-ordet» bare et verktøy for å heve konfliktnivået ytterligere? Dette er et betimelig stilte spørsmål av Müller til Laclau og Mouffes forståelse av populisme. Han mener at deres venstreorienterte kritikk av høyrepopulister faller gjennom, da de selv styres av venstreorientert ideologi (2016, s. 90). Det er altså en pågående debatt om hvem som kan påberope seg rett vinkling av populistbegrepet mellom blant andre Jan-Werner Müller og Chantal Mouffe og det finnes ingen vitenskapelig konsensus om populisme. Dette er et av aspektene ved begrepet som gjør det så interessant, åpent og spennende – for hvilken side står du på når du prøver å forstå populisme og gjør et forsøk på å eksemplifisere det i hjernebarken? Dette vil påvirke enhver tolkning av begrepet og bruken av det.

2.12 Protestpartier

For å definere hva et protestparti er velger jeg å benytte meg av Johannes Berghs artikkel «Protest Voting in Austria, Denmark and Norway» i *Scandinavian Political Studies* fra 2004. Artikkelen tar for seg konseptet protestvalg, som er et hyppig brukt og omdiskutert begrep i politisk vitenskap uten noen fast definisjon. Et eksempel på dette er ifølge Bergh at analysen gjennomført av Van Der Brug og kollegaer ikke klarte å ha en eksakt måling av protestvalg, men at de måler det i fraværet av en ideologisk motivasjon til å støtte politiske partier (Bergh, 2004, s.367). Videre reiser Bergh spørsmålet om hvem som tjener på protestvalg, om det er høyrefløyspopulistiske partier som bruker det til egen vinning, eller om det er partier som er langt unna styringsmakt og politisk påvirkning.

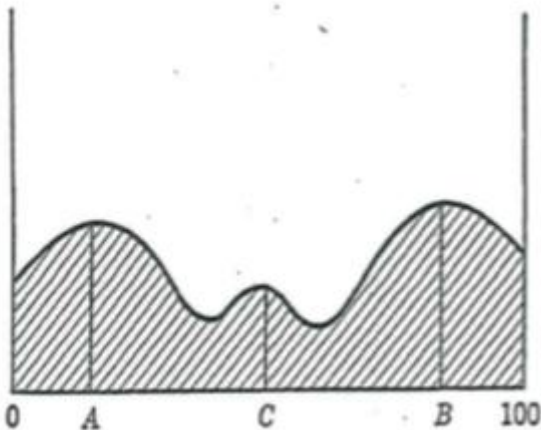
Protestvalg er blant velgerne en indikasjon på at de som sitter med makta mister støtte, og det trenger ikke å relateres til en spesifikk ideologi eller type politisk parti (Bergh, 2004, s.367).

Det andre spørsmålet Bergh stiller er hva slags protestvalg er det velgerne i Østerrike, Danmark og Norge tar del i? Til dette utvikler Bergh tre hypoteser;

- 1) Den første hypotesen bygger på Sartori, og det han kaller for «anti-system parties» eller antisystempartier, altså partier som er motstandere av det politiske systemet. Velgere som gjør oppslutning rundt et slikt parti, er gjerne fremmedgjort eller i strid med det politiske systemet (Sartori, 1976, s.113). Dette fører Bergh til følgende hypotese; protestvelgere uttrykker en motstand mot det politiske systemet (Bergh, 2004, s.368). Dette er den dypeste og mest skremmende formen for protestvalg, nettopp fordi det er rettet mot det politiske systemet. En slik type protestvalg kan være konstruert og oppstå som følge av at mennesker ikke føler at de som sitter ved makta tar vare på befolkningen, og for å endre dette må det politiske systemet også endres.
- 2) David Arter bruker begrepene *anti-establishment parties*, anti-etablissementpartier og *protest parties*, protestpartier om hverandre i sin beskrivelse av skandinaviske høyrefløyspartier (Arter, 1999, s.123). Han ser protestvalgene som en protest mot den politiske eliten og klassesillet dette medfører. Berghs hypotese blir dermed at protestvelgere motiveres av deres mistillit overfor den politiske elite, og han anser det som mindre urovekkende og radikalt i forhold til den første hypotesen (Bergh, 2004, s.368). Dersom den politiske elite ikke tar vare på velgerne sine vil det ende med mistillit hos velgeren, og dette kan derfor føre til at velgeren ønsker å protestere mot enkelte politikere som de mener har gjort urett.
- 3) Berghs siste hypotese bygger opp under arbeidet til Miller og Listhaug. Listhaug og Miller mener ifølge Bergh at protestvalg kan simpelthen skje ved at velgere har saker de er mer opptatt av enn andre, og at dette kan føre til at velgerne misliker den politiske elite og systemet som er imot ens egne meninger (Bergh, 2004, s.368). Dette betyr at det som i bunn og grunn motiverer velgeren er enkeltsaker eller ideologiske differanser. Berghs tredje hypotese er derfor at protestvelgere er misfornøyde med enkelte prinsipper eller saker, og at protest ikke er det som blir utslagsgivende på valgdagen (Bergh, 2004, s.369). Enkeltsaker og prinsipper er viktige elementer for enhver velger, og det er ikke alltid mulig å finne et parti man er helt og holdent enig med uansett hva.

Ifølge Bergh oppstår protestpartier enten som en motstand av det politiske systemet, den politiske eliten eller på grunn av at velgerne har forskjellige meninger enn det noen politiske aktører fremmer i den politiske debatten. Uavhengig av Berghs hypoteser vil jeg se på Anthony Downs' *An Economic Theory of Democracy* om hvordan nye partier blir til.

Demokratene ble grunnlagt i 2002, så det var 17 år gammelt og derfor ikke et nytt parti på den måten, men det fikk sitt gjennombrudd ved kommunevalget 2019. Downs' teori er et godt

Figur 3 Downs' unimodale graf (Downs, 1957, s.130)

analyseverktøy når vi skal se på resultatet av kommunevalg. Den tar for seg hvordan politiske partiers ideologi og meninger endres utifra et velgerperspektiv, altså hvordan skal partiet få flest mulig velgere? Ifølge Downs vil det være fordelaktig for partier i et flerpartisystem å holde god nok avstand fra hverandre for å ikke miste velgere til andre partier (Downs, 1957, s.122). I et flerpartisystem benytter Downs seg av en

unimodal tolkning, hvor det finnes tre eller fler partier som kjemper om stemmene. Partiet som plasserer seg hos den største velgerskaren vil få flest stemmer utifra denne teorien, hold friskt i minne at dette er en økonomisk teori hvor variablene ikke vil sammenfalle med politikk og subjektive meninger. I figur 3 kan vi se velgerskarens ideologi og meninger i det markerte området, og parti plasseringer langs x-aksen med punktene A, C og B. Vi ser at partiene plasserer seg der meningstettheten er størst, altså på grafens topppunkter. Dersom meninger dannes og det oppstår et nytt toppunkt vil det være et ideelt sted for et parti å slå rot (Downs, 1957, s.126-130). Denne teorien er i utgangspunktet tiltenkt ideologiske endringer, men jeg ser den som et like godt verktøy når det kommer til politiske enkeltsaker. I Kristiansand var Kunstsiloen, Gartnerløkka og havneflytting de største sakene, og jeg kommer til å benytte meg av Downs' teori som et analyseverktøy i diskusjonen.

2.13 Høyrefløyspopulismen i Europa

I denne delen av teorien velger jeg å støtte meg på Ann-Cathrine Jungar og Anders Ravik Jupskås' artikkel *Populist Radical Right Parties in the Nordic Region: A New and Distinct Party Family?* Denne artikkelen tar for seg høyrefløyspopulisme i Norden, noe som er svært

relevant for min oppgave. Artikkelen er publisert i september 2014, og tar ikke for seg Demokratene, men andre partier og kartlegginger i Norden. Denne populisme- og høyrebølge som har foregått i Vest-Europa har også inntruffet Norden, og denne partifamilien blir referert til som høyreekstreme, høyrefløyspopulister og langt til høyre på det tradisjonelle venstre-høyre-partisystemet (Jungar & Jupskås, 2014, s.218). Først og fremst har denne partifamilien tatt eierskap til sosiokulturelle politiske saker – dette betyr at partiene fører en ekskluderende og nasjonalistisk politikk og de mener at nasjonalstatene skal være så kulturelle og etnisk homogene som mulig (Jungar & Jupskås, 2014, s.218). Dette innebærer at assimilerende og antiimmigrerende politikk føres sammen med en dyp multikulturell kritikk (Jungar & Jupskås, 2014, s.218). Hvorvidt denne populistiske partifamilien forholder seg til økonomiske spørsmål er noe usikkert, det finnes flere synspunkt på nettopp dette. Mudde mener at økonomi er av annenrangs viktighet, hvis den ikke er helt uviktig, imens andre mener at den fortsatt er viktig for populistiske partier. En av hovedårsakene til at denne diskusjonen pågår er at den politiske stillingen har endret seg de siste to tiårene, i 1995 argumenterte Kitschelt for at den vinnende formelen for høyrefløyspopulistiske partier var en blanding av «authoritarian and neoliberal policies» (Jungar & Jupskås, 2014, s.219). De nevner også at det i senere år har vært en økt proletarisering, og mange av disse høyrefløyspopulistiske partiene har gått mer mot venstre i sine politiske standpunkt. Selv om Kitschelt fremdeles mener at høyrefløyspopulistiske partier er nødt til å tilhøre høyresiden, så argumenterer De Lange både med teori og empiri at den nye vinnende formelen består av en mer sentrert økonomisk politikk (Jungar & Jupskås, 2014, s.219). Demokratene anser seg selv som et sentrumparti, som jeg vil diskutere i kapittel 4.

2.14 Populistiske partier

Populistiske partier har farget det politiske landskapet i Europa over en årrekke. Det finnes ingen klar fasit på hva et populistisk parti er, men det finnes uendelig med argumentasjoner og begrunnede teorier for hva et populistisk parti bør være preget av. I den siste tiden har populismen satt sine avtrykk med europeisk høyrefløypolitikk, i land som blant annet Belgia, Danmark, Finland, Frankrike, Italia, Nederland, Norge, Sverige og Sveits (Rooduijn, de Lange, van der Brug, 2014, s. 563). Fordi ingen partier selv betegner seg som populistiske er det vanskelig å kategorisere denne typen partier.

2.15 Nasjonalisme

Nasjonalisme, som populisme, har negative konnotasjoner bundet til seg, men det kommer an på sammenhengen begrepet brukes i. I sammenheng med nasjonal frigjøring er nasjonalisme i likhet med frihet og rettferdighet utelukkende positivt ladd (Østerud, 1994, s.9-10). Men i sammenheng med fremmedhat og sjåvinisme betraktes nasjonalisme med avsky. Dette er et bevis på at ord i samme kategori som nasjonalisme kan brukes som «et politisk propagandavåpen» (Østerud, 1994, s.10). Med dette mener Øyvind Østerud at måten ord blir oppfattet på gjerne er veloverveide valg av ulike grupper i samfunnet, i Norge blir både populisme og nasjonalisme sett på med et negativt syn. Nasjonalisme er blitt et sterkt politisk våpen fordi begrepet skaper sterke følelser hos en stor del av befolkningen. For enkelte grupper kobles nasjonalisme til frihet, fellesskap, fedrelandskjærlighet «og høye idealer som det er verdt å dø for»; imens det for andre oppfattes som et «livsfarlig virus som skaper massepsykose og irrasjonelle voldsomheter» (Østerud, 1994, s.10). Andre verdenskrig og nazismen førte i stor grad til at nasjonalisme forstått i sammenheng med diskriminering av minoriteter, politisk aggresjon og fremmedhat. Anti-nazistene benyttet seg av begrepet som noe særs negativt, imens de selv brukte begrep som nasjonalt sinnelag og nasjonal holdning om seg selv – dette førte til at det «oppsto et karakteristisk språklig etterkrigsfenomen: det nasjonale var positivt og politisk stuerent, mens det nasjonalistiske ble demonisert» (Østerud, 1994, s.10). Hvorvidt nasjonalisme oppfattes som et politisk ladd begrep er essensielt, i Sverige er nasjonalisme tilnærmet et synonym med rasisme, mens det på engelsk er mindre politisk belastet (Østerud, 1994, s.10). I Norge er nasjonalisme i senere tid blitt brukt i sammenheng med debatten om EU-medlemskap og Østeuropeisk utvikling. Det finnes grupper som ønsker å koble nasjonalisme til det nasjonale og nasjonalromantiske i forbindelse med grunnlovsfeiring, barnetog og motstandsbevegelse, men det finnes også grupper som vektlegger nasjonalisme med fremmedhat, etnisk rensning og aggressiv ekspansjon (Østerud, 1994, s.10). Som vi kan forstå er ordets definisjon uklar fordi det fortolkes på forskjellige vis. Noen grupper bruker det i utelukkende positiv forstand, imens andre nærmest bruker det som skjellsord.

For å forstå nasjonalisme må vi først forstå nasjonsbegrepet. Østerud deler inn nasjonsbegrepet i tre ulike nøkkelbetydninger.

- 1) Nasjon som stat. I FN forstås nasjon som stat, «og en stat er en formelt uavhengig politisk enhet, anerkjent gjennom folkerett og diplomati» (Østerud, 1994, s.17).

- 2) Nasjon som kultur. I denne forklaringen er det territorielle uvesentlig, det er kulturelle kjennetegn som betegner en nasjon (Østerud, 1994, s.17). En nasjon i denne betydningen er en gruppe med felles historie, språk, kultur og lignende, og slike grupper kan gjerne allerede ha en egen stat, eller kreve det. I noen former av dette nasjonsbegrepet er det språk, hudfarge, etnisitet eller lignende som skiller mellom nasjoner som kan føre til geografiske problemer, et eksempel på dette er samene her i Norge.
- 3) Den siste betydningen «bygger på et subjektivt kriterium: en folkegruppe som anser seg selv som en nasjon, eller som oppfattes slik av andre, *er* en nasjon» (Østerud, 1994, s.18). Dette er en mer moderat fortolkning av nasjon, og fører til mindre konflikt enn de to ovennevnte. Dette betyr i utgangspunktet at hverken religion, etnisitet eller språk er med på å definere deg som individ.

Ifølge Max Weber er vi nødt til å skille mellom stat og nasjon, Østerud forstår Webers skille på følgende måte «staten som organisasjonsform, politisk institusjon, maktmonopol, og nasjonen som idé, vilje til samhörighet, kulturfellesskap» (Østerud, 1994, s.18). Til tross for at stat og nasjon skal forstås separat er de høyst avhengige av hverandre.

Begrepsdiskusjonen ovenfor beviser at både en subjektiv og objektiv oppfattelse av stat og nasjon er vanskelig å forholde seg til – «på den ene side kan ikke en hvilken som helst gruppe, uansett størrelse og kjennetegn, erklære seg som nasjon, med krav om politisk uavhengighet. På den annen side skaper ikke noe bestemt kulturtrekk uten videre et nasjonalt fellesskap, uavhengig av befolkningens selvoppfatning» (Østerud, 1994, s.18). Weber ser ifølge Østerud på faktor som utslagsgivende i nasjonsbegrepet, hvilke faktorer spiller inn? Språk ses på som den viktigste faktoren til en nasjon, altså at språket binder sammen og kan forstås av nasjonens individ (Østerud, 1994, s.19). Religion og historisk tradisjon kan også ses på som sentrale faktorer, men språk må ifølge Weber forstås som nøkkelfaktoren. John Stuart Mill mener ifølge Østerud at nasjonalfølelsen kan trigges av flere årsaker som blant annet felles stolthet, felles ydmykelse eller felles historie, men at ingen av disse er verken tilstrekkelige eller nødvendige (Østerud, 1994, s.73). En nasjon eller nasjonalisme kan ikke forstås utifra kun en faktor, men må spille sammen med flere. Det finnes nasjoner med religions- og språkløfter uten konflikt, og det finnes nasjoner uten forskjellige faktorer med indre konflikt.

Som individ innehar vi forskjellige identiteter til en og samme tid, noe Erving Goffmans rolle- og stigmatologi belyser. Da dette ikke er en stor nok del av oppgaven til å gå dypt til verks hva angår roller forholder jeg meg til Østerud. Våre sosiale identiteter kan variere i stor grad gjennom en dag, og den nasjonale identiteten er heller ikke eksklusiv, men forholder seg til både overnasjonale og regionale forankringer (Østerud, 1994, s.25). Spørsmålet Østerud stiller er hvor stor påvirkning vår nasjonale identitet og tilhørighet har på vår politiske identitet, eller om man er mer lojal til lokalsamfunnet eller det overnasjonale (Østerud, 1994, s.25). Persepsjonen av oss selv, eller identitet, kan som sagt variere fra sammenheng til sammenheng, og kan derfor forstås som kontekstavhengig. Å føle på en nasjonal identitet er i høyest grad individuelt og forutsetter egen forståelse av historie, opphav og holdning til andre (Østerud, 1994, s.26). Tradisjon og historie er gjerne ankeret i nasjonal identitet, men nasjonal identitet skapes av valgene en som individ gjør i forhold til å opprettholde tradisjonene.

Den franske revolusjonen førte til overgangen fra *undersått* til *medborger*, og nasjon ble plutselig ensformig med borgerfelleskap (Østerud, 1994, s.68). Dette skulle være kilden til den politiske suverenitet, fordelt på borgerne. Dette er noe flere nasjonalistiske bevegelser har levd etter, nemlig folkestyre og demokrati, imens andre nasjonalistiske bevegelser har mer diskriminerende og autoritære trekk med «krav om lojal underordning under et nasjonalt lederskap» (Østerud, 1994, s.68). Nasjonalitet og nasjonalisme har også vært en del av hva Stein Rokkan forstod som politiske skille- og konfliktlinjer.

Jeg vil nå gå inn på betydningen av nasjonalt fellesskap i demokratiske styresett ved å anvende Østeruds fire liberale argumenter for hvorfor dette er gunstig;

- 1) Et nasjonalt fellesskap gjør det vanskeligere for den politiske makta å diskriminere folkegrupper. Mange borgerkriger er startet fordi det er interne strider innenfor en geografisk avgrenset nasjon eller stat, men ved et sterkt fellesskap vil det være vanskelig å mobilisere rivalisering i samfunnet (Østerud, 1994, s.75). Dette går også motsatt vei, fra bunn til topp, hvor borgerne har mulighet til å samles i motstand mot makteliten.
- 2) Nasjonalt fellesskap dannes gjennom et minimum av tillit mellom folkegrupper og interesseorganisasjoner i samfunnet, samt kommunikasjon, stabilitet og forutsigbarhet (Østerud, 1994, s.75). Dette er med på å bidra til at den politiske plattformen blir bevart, og de holder seg til hva Chantal Mouffe ville kalt agonistisk politikk. Dette er

grunnlaget for dialog mellom ulike interesseorganisasjoner og må ses på som en hjørnestein i ytringsfrihet og demokrati.

- 3) Felles nasjonalitet er et resultat av «relativt ensartede verdier, holdninger og smak» (Østerud, 1994, s.76). Dette fører til en forenkling i utbyggingen av en velferdsstat uten konflikter om fordeling av godene. Et eksempel på dette er skolesystemet som ikke kunne vært bygd ut uten at befolkningen har et nokså samlet verdigrunnlag (Østerud, 1994, s.76). Dette argumentet beror seg altså på at befolkningen har samme verdsett, og dyrker ikke oppunder noen andre skiller.
- 4) Det siste argumentet bygger på en demokratisk, eller demografisk, selvbestemmelse (Østerud, 1994, s.76). Dette er retten til å beskytte nasjonens egenart til tross for tvungen påvirkning utenfra, om det være seg kolonisering før i tida, eller arbeidskrefter nå til dags.

Østeruds fire argumenter bygger på hver sin tolkning av nasjonalt fellesskap, og setter det i sammenheng med demokratisk styresett. De er alle sentrale i et stuerent og åpent, moderne demokrati. For at et demokrati skal fungere er det avhengig av at nasjonen føler på et nasjonalt fellesskap, at ingen grupper blir ekskludert, at den politiske plattformen blir ivaretatt, at innbyggerne har relativt like verdigrunnlag og at de bevarer sine egne positive særegenheter til tross for migrasjon.

Et nasjonalt fellesskap er kjernen i hva vi kaller en nasjonalstat og kan forstås utifra nasjonalitetsprinsippet; «Hver nasjon sin stat, og hver stat en nasjon» (Østerud, 1994, s.102). Nasjonalstaten har to sider, den fungerer både som en ramme for kollektiv identitet og som politisk beslutningsenhet (Østerud, 1994, s.102). Uavhengig av en nasjons eller stats størrelse er den like uavhengig som alle andre, og nasjonalstaten følger tett opp under suverenitetsprinsippet (Østerud, 1994, s.103). Dette betyr at en stat er suveren og ikke i noen konstitusjonell underordning fra andre, hverken stater, inter- eller overnasjonale organisasjoner. Nasjonalismen hevder derimot ikke utelukkende at nasjonen er uavhengig utenforliggende påvirkning, men at nasjonen er privilegert med en selvbestemmelsesmulighet (Østerud, 1994, s.104). Heretter diskuterer Østerud om hvorvidt nasjonen kan ses på som en suveren beslutningsenhet eller ikke.

En suveren stats øverste konstitusjonelle myndighet består av egne institusjoner (Østerud, 1994, s.106). Lover og regler er det som i stor grad kjennetegner en suveren stat – at

nasjonsfellesskapet har evnet å enes om et lovverk, eller har utnevnt en enhet til å utarbeide lovverket, gjør det til en sterk suveren nasjonalstat, altså hva Østerud kaller for en konstitusjonell suverenitet, eller selvstyre i lovsaker (1994, s.106). En suveren nasjonalstat har gjennom alle tider, og spesielt nå med tanke på globalisering, vært under påvirkning fra andre stater, det økonomiske markedet, teknologi og lignende. Dette betyr at det har foregått en økt internasjonalisering de siste tiårene (Østerud, 1994, s.107). De vestlige nasjonalstatene er godt rustet for ytre påvirkning ved å gjennom tid ha utviklet et sett politiske virkemidler for å dempe ytre påvirkning – det er betimelig å tenke at dette særlig har skjedd med andre verdenskrig som bakteppe (Østerud, 1994, s.108). Norge, som er en liten nasjonalstat med et åpent økonomisk marked, har vært helt avhengig av olje- og gassseksport, og er derfor et meget godt eksempel på hvordan en nasjonalstat livnærer seg på det internasjonale markedet. Dette har ført til at Norge, til tross for at det ikke foreligger noe EU-medlemskap, har vært en åpen nasjon for verdenssamfunnet i en årrekke.

3. Metode

Forskningsdesignet bygger på oppgavens tematikk og problemstilling. For å kunne svare på problemstillingen vil det være fordelaktig å gjennomføre kvalitativ dataanalyse, og da i stor grad kvalitative semistrukturerte intervjuer. I tillegg til intervjuer har jeg gjort en dokumentanalyse av Demokratenes partiprogram. Målet med oppgaven har vært å få større forståelse for hva som skjedde i nye Kristiansand, før og under kommunevalget i 2019, hvor Demokratene virkelig skapte overskrifter i riksdekkende media.

3.1 Valg av metodisk tilnærming

I dette prosjektet har jeg valgt å benytte meg av kvalitativ metode fremfor kvantitativ, da jeg ønsker å forske på politikeres meninger og politiske overbevisning, fremfor å bekrefte eller avkrefte en hypotese ved hjelp av mange respondenter og tall. Jeg forstår politikk som sosialkonstruert, og befinner meg derfor innenfor et konstruktivistisk paradigme som gjør det naturlig å bruke kvalitativ metode. Jeg ønsket å få en nær relasjon til forskningens problemstilling og forskningsdeltakere, da jeg synes det er veldig spennende, noe som er lettere å oppnå ved kvalitative intervjuer enn kvantitative spørreundersøkelser (Postholm & Jacobsen, 2018, s.90-93). I kvalitativ metode er det vanlig å ha en induktiv tilnærming til prosjektet, noe jeg har vært avhengig av, da ulike hypoteser er blitt utviklet underveis, dette er noen av fordelene ved kvalitativ metode i forskjell fra kvantitativ (Ryen, 2006, s.29). Forskningsprosjektet bærer preg av en induktiv tilnærming, da jeg gjorde intervjuer før jeg hadde satt sammen et klart teoretisk rammeverk, men jeg hadde likevel noen tanker om hva jeg ønsket å legge hovedvekt på i oppgaven, nemlig populismeteorologi (Postholm & Jacobsen, 2018, s.101-104). Jeg vil videre redegjøre for det kvalitative intervjuet og dokumentanalyse i separate underkapitler.

3.1.1 Metodetriangulering i enkeltcasestudie

Metodetriangulering benyttes gjerne for å veie opp for metoders svakheter med andre metoders styrker (Ryen, 2006, s.194-195). Jeg har valgt både dokumentanalyse av partiprogram og avisartikler, samt intervjuer med tre informanter, for å få en bredde i datautvalget. Denne empiriske bredden har vært avgjørende for et best mulig innblikk i Demokratene som parti, og dets utførelse av valgkamp og kommunevalg. Ryen presiserer at en av metodetrianguleringens fordeler er at studien blir mer fullstendig, og at en metode kan gi forskeren en fordel i fortolkningen av dataen fra den andre metoden (Ryen, 2006, s.201).

For å forberede meg til intervjuene valgte jeg å sette meg godt inn i partiprogrammet og diverse avisartikler før møtet med informantene. Flere kilder vil være med på å beskrive virkeligheten fra flere perspektiv, og vil øke pålitelighet så vel som gyldighet i forskningsprosjektet (Postholm & Jacobsen, 2018, s.236-237). Valget om å kombinere metoder i dette forskningsprosjektet ser jeg på som utelukkende positivt og fruktbart, fremfor negativt og avgrensende, da jeg har sett på oppgavens tema med forskjellige brillesett, både hva angår teori og empirisk utvalg.

Jeg har forsket på Demokratene som parti og hvordan og hvorfor de gjorde et så godt valg ved kommunevalget i nye Kristiansand i 2019. Dette er derfor en enkeltcasestudie som tar for seg kun Demokratenes påvirkning under valget 2019, og bygger ikke på noen komparative aspekter, hverken med andre kommunevalg eller motstridene partier. Enkeltcasestudie kan gi en lokal sannhet, altså kunnskap som er avgrenset til konteksten forskningen er gjort (Postholm & Jacobsen, 2018, s.64-65). Jeg søker altså ikke etter å skape en generaliserende sannhet om hver kommunes politiske bilde, men å redegjøre for hva som har påvirket nye Kristiansand under kommunevalget 2019.

3.1.2 Intervju

I denne oppgaven har jeg intervjuet tre bystyremedlemmer i Kristiansand bystyre som opptrer under pseudonymene Ola, Per og Gunnar. Alle ble valgt inn gjennom Demokratenes valgliste, og utvalget består av nåværende og tidligere partimedlemmer. Jeg hadde som mål å produsere kunnskap om hvordan Demokratene gjorde et så godt valg ved hjelp av informanter som har vært i partiet (Kvale & Brinkmann, 2009, s.22). Jeg benyttet meg av semistrukturert intervju, noe jeg opplevde som en styrke. Semistrukturert intervju, eller fleksible intervjuguider, gir rom for den gode og uformelle samtalen, og bidrar til et tryggere bånd mellom forsker og informant (Repstad, 1998, s.64-66). Det er i et semistrukturert intervju lettere å få en god flyt i samtalen, og en intervjuguide burde i stor grad være preget av enkle spørsmål, gjerne stikkordsformet som en huskeliste for forskeren, fremfor ferdigformulerte spørsmål som kan gjøre at intervjuet blir oppstykket dersom man ikke bruker det riktig (Repstad, 1998, s.64-66). I min induktive tilnærming til oppgaven var det viktig å være åpen for at informantene kunne belyse andre temaer slik at jeg ikke låste meg selv inne på et spor det var utfordrende å komme ut av.

Min intervjuguide bestod av ferdige spørsmål, og ikke punktvis stikkord, men dette var for at jeg skulle ha noe å falle tilbake på dersom vi skulle falle ut av intervjuets rytme. Jeg stilte som regel spørsmålene slik de var formulert i intervjuguiden, men det hendte at jeg hoppet litt frem og tilbake i rekkefølgen utifra hvordan informanten svarte. Jeg opplevde det derimot ikke som noe hinder at jeg hadde ferdigstilte spørsmål i intervjuguiden i intervjusituasjonen, men som en trygghet – i hvert intervju stilte jeg noen oppfølgingsspørsmål og tilleggsspørsmål utover intervjuguiden der jeg følte det naturlig. Jeg endret ingenting i intervjuguiden underveis, da jeg gjennomførte alle tre intervjuene i løpet av syv dager, men jeg synes heller ikke at det var nødvendig. «Et fleksibelt og ledig intervju er ikke det samme som en uforberedt samtale i hytt og vær» (Repstad, 1998, s.66). Det er viktig at intervjuet er godt forberedt og at temaet blir holdt gjennom hele samtalen, det er selvsagt åpent for at informanten kommer med noen digresjoner, men da er det viktig som forsker å lede informanten inn på temaet igjen. Noen av digresjonene vil i en slik type intervju være av interesse i forhold til forskningsprosjektet, da politisk ideologi kan dannes utifra så mangt.

I de tre kvalitative intervjuene brukte jeg diktafon for å kunne gi min fulle og hele oppmerksomhet til informanten. Å bruke diktafon opplevde jeg som en stor fordel, da jeg slapp å notere alle hovedpunktene informanten dro frem, og det gjorde meg friere til å fokusere på oppfølgingsspørsmål og hva som egentlig ble sagt. Mimikk og uttrykk hos informanten er svært viktig å følge med på, og en setning kan bety noe helt annet med forskjellig mimikk og gestikulasjon, dette er noe jeg noterte meg ned underveis i intervjuet slik at jeg skulle huske dette da jeg satt med transkripsjon av intervjuene. Diktafonen hjalp meg med å få med alt som ble sagt, til tross for at transkriberingen av intervjuene tok lenger tid enn forventet bar det definitivt frukter. Jeg ville ikke hatt samme mulighet til å stille oppfølgingsspørsmål og til å observere informantens bevegelser, mimikk og kroppsspråk foruten diktafon. Hverken jeg eller informanten brydde oss nevneverdig om diktafonen, og jeg opplevde samtalen som om vi ikke befant oss i noen formell intervjusituasjon (Repstad, 1998, s.70-72). I en analyse vil det være viktig at informanten blir gjengitt ordrett «uten den filtrering som notater og hukommelse representerer» (Repstad, 1998, s.70). Det er viktig at jeg som forsker ikke vrir og vender på sitater slik at det betyr noe annet enn hva som var meningen fra informanten, og det vil være lettere for at slike misforståelser kan skje når man leser gjennom notatene et par uker etter intervjuet, kontra å høre det på lydbånd.

Intervjulokasjonen er også med på å sette rammer for intervjuet og hvorvidt det ligger til rette for å bli vellykket eller ikke. To av intervjuene ble gjennomført på kontorene til informantene og det siste intervjuet gjorde jeg på et møterom på Universitetet i Agder, Campus Kristiansand. Det er viktig i et intervju at det ikke forstyrres av utenforstående eller annet bråk, og at informantene kan føle seg trygge (Repstad, 1998, s.72-73). Disse to intervjuene som foregikk på informantenes kontor var sånn sett en veldig bra intervjulokasjon, og jeg opplevde at informantene følte seg veldig trygge på situasjonen. Intervjuet på møterommet på Universitetet gikk fint for seg, til tross for at informanten aldri hadde vært der før – men, vi var nødt til å ta intervjuet på Universitetet for at det skulle kunne bli gjort i ønsket tidsrom, og jeg opplevde at informanten følte seg trygg og at vi var helt uforstyrret.

Det er viktig i denne oppgaven å bevare anonymiteten hos informantene og jeg la ved informasjonsskrivet og samtykkeerklæringen (vedlegg 2) i intervjuinnkallelsen slik at informantene fikk mulighet til å lese gjennom og gjøre seg forstått med opplegget før de møtte til intervju. Jeg hadde med utskrift av informasjonsskrivet og samtykkeerklæringen til intervjuene slik at jeg fikk signatur fra informantene og gjort meg sikker på at de hadde forstått hvilken rolle deres informasjon skulle spille i oppgaven. Jeg startet hvert intervju med litt småprat, og da var dette med anonymitet og informantenes rettigheter et naturlig sted å starte. I tillegg fortalte jeg litt om hva prosjektet handlet om, og hvorfor nettopp de var forespurt å stille til intervju. Det står blant annet i informasjonsskrivet at de til enhver tid står fritt til å trekke seg dersom de ikke ønsker å være en del av prosjektet, og dette ble de også opplyst om muntlig da vi møttes. Intervjusituasjonen var første møte mellom informantene og meg, men grunnet spørsmålene og omfanget ville det vært svært unaturlig å ha et uformelt møte før intervjuet, så derfor så jeg det som naturlig å kun ha ett møte hvor det formelle intervjuet tok sted. Repstad anbefaler å ha et uformelt møte før intervju slik at informantene får betenkningstid over hvorvidt de fremdeles ønsker å stille som informanter eller ikke, men jeg så ikke dette som nødvendig i denne sammenhengen, både grunnet tidsbruk og at det ville vært unaturlig (Repstad, 1998, s.72-73). Jeg avstod fra å gi informantene innsyn i intervjuguiden på forhånd, da jeg ønsket å forhindre innøvde og politisk korrekte svar.

Prosjektet er meldepliktig til NSD *Norsk senter for forskningsdata*. Jeg meldte til NSD i januar 2020 og fikk godkjenningen 11. februar 2020. Prosjektet er meldepliktig fordi det omhandler anonyme intervjuer som omhandler informantenes politiske ideologi, dette gjør at NSD varsler lenger behandlingstid enn hvis ingen sensitiv informasjon skal behandles. Se

vedlegg 3 for fullstendig godkjenning av meldeskjema, i tillegg til godkjent utsettelse for prosjektets avslutning.

3.1.2.1 Informantene

Jeg velger å kalle prosjektdeltakerne informanter fremfor respondenter, da de sitter på enormt med informasjon om prosjektets tema. De tre informantene er alle politikere i dagens bystyre i nye Kristiansand kommune. En av informantene hadde som krav å være anonym i undersøkelsen, og jeg fant det derfor nødvendig å anonymisere samtlige informanter da det kun står mellom ti personer i Kristiansand.

Utvalget mitt består av tre informanter, som alle sitter i bystyret i Kristiansand kommune, og som stod på Demokratenes valgliste under kommunevalget. Demokratene fikk innvalgt ti mandater, og tre av disse har stilt som informanter i forskningsprosjektet. Blant disse tre er en informant utbryter av partiet, og de to andre er sentrale skikkelser i Demokratene per dags dato. Informantene er gitt herrenavn (Ola, Per og Gunnar) uavhengig av deres kjønn, og vil bli omtalt som hankjønn eller ved navn gjennom hele oppgaven, av hensyn til anonymitet.

3.1.3 Dokumentanalyse

I denne oppgaven har jeg analysert Demokratenes partiprogram som ble vedtatt av landsmøtet i 2019. Her har jeg lagt vekt på påstander og sitater som kan oppfattes enten som nasjonalistisk eller populistisk. Jeg har skrevet ut partiprogrammet og gått løs med gul og grønn markeringstusj som symboliserer hver sin kategori, henholdsvis populistiske og nasjonalistiske utsagn.

Når en leser politiske partiprogram er det viktig at man forholder seg til det som subjektive meninger, og ikke sannhet (Repstad, 1998, s.86-90). I min problemstilling vil det politiske partiprogrammet til Demokratene være en god kilde for å hente underliggende ideologi og grunnsyn hos partiet. Demokratenes partiprogram vil være å regne som førstehåndskilde, altså et originaldokument som er utarbeidet på Demokratenes landsmøte 2019 (Repstad, 1998, s.89). Partiprogrammet er primærkilden for partiets grunnsyn og holdninger til samfunnet, og er derfor vektlagt i oppgaven. I tillegg til partiprogrammet har jeg lest gjennom utallige avisartikler, hvorav jeg har benyttet meg av 15 avisartikler i *kapittel 4. Presentasjon og drøfting av funn*.

Avisartiklene har jeg brukt som en hjelpende hånd i å skape et historisk overblikk og en slags tidslinje gjennom valgkampen og etterspillet. Det har vært viktig for meg å holde meg objektiv når jeg leser avisartiklene, da et aspekt i oppgaven er Sørlandsnyhetenes kritikk av Fædrelandsvennen, og det er i stor grad Fædrelandsvennens artikler jeg har hatt tilgjengelig gjennom *atekst UiA*. I avisartiklene har jeg lett etter sitater fra sentrale politiske aktører under kommunevalget i nye 2019, for å kunne gjøre gjeldene mitt teoretiske rammeverk, og kryssjekk med partiprogrammet og egne intervjuer.

Jeg har kun benyttet meg av offentlig publiserte tekster, i form av avisartikler og partiprogrammet (Thagaard, 2013, s.59). Jeg har ikke hatt tilgang til for eksempel mail-korrespondanse mellom partimedlemmer, eller forskjellige utkast av partiprogrammet, noe som kunne vært svært interessant dersom partiprogrammets utarbeidelse hadde vært åpen for analyse.

3.2 Bearbeiding av materialet

Jeg har skrevet ut både transkriberte intervjuer og partiprogrammet for så å lese nøye gjennom både en og to ganger, samt tusjet og kategorisert for hånd. De utskrevne intervjuene inneholdt ingen personopplysninger, og var til enhver tid innelåst i et skap med mindre de var i bruk i egne hender.

For å få en oversikt i starten brukte jeg dataprogrammet Nvivo Pro 11, og dette hjalp meg som en kickstart på kategoriseringen og uthenting av relevante sitater fra intervjuene. Grunnet en del tekniske komplikasjoner med Nvivo Pro 11 sluttet jeg å bruke programmet, men kategoriene fra intervjuene bestod; *moral, populistiske utsagn, definisjon av folket, definisjon av eliten, folket-eliten relasjon og nasjonalistiske utsagn*. Disse kategoriene ble brukt kun som et hjelpemiddel for meg selv, slik at jeg lett skulle finne frem i intervjuene da jeg skulle starte med diskusjonskapitlet.

Det har vært viktig å skape en sammenheng mellom, og orden i, datamaterialet, da det kommer fra tre forskjellige kilder, nemlig intervjuer, partiprogrammet og avisartikler. Det å kategorisere og å se sammenhengen mellom intervjusitater og partiprogrammet har vært tidkrevende, og ikke minst all søkingen gjennom gamle avisartikler – men det har båret

frukter til bearbeidelsen av materialet, da jeg har fått en bedre forståelse for hvordan det henger sammen.

3.3 Metodens avgrensninger, pålitelighet og gyldighet

3.3.1 Avgrensning

Grunnet oppgavens omfang på kun 30 studiepoeng, og et semester som arbeidsrom, har det vært nødvendig å avgrense studien til å kun forske på Demokratene og partiets innvirkning på kommunevalget 2019. Hadde jeg hatt mulighet, både med tanke på tid og ressurser, ville det vært svært interessant å se nærmere på Tverrpolitisk Folkeliste, på samme måte som er gjort med Demokratene i denne oppgaven, samt en kvantitativ undersøkelse blant Demokratenes og Tverrpolitisk Folkelistes medlemmer med søkelys på populistiske forestillinger.

Oppgavens hensikt er ikke å skape en generaliserende sannhet, da dette i utgangspunktet er svært vanskelig å få til i kvalitative studier innen samfunnsvitenskap (Kvale & Brinkmann, 2015, s.26-30). Det ønskelige scenarioet hadde dog vært å intervju samtlige ti mandater som ble innvalgt til nye Kristiansand kommunestyre gjennom Demokratenes valglister, noe jeg mener kunne vært gjennomførbart i oppgavens omfang, og noe jeg kunne jobbet hardere for å få til. Noen svarte blankt nei, og noen fikk jeg ikke noe svar fra i det hele tatt, men med litt standhaftighet tror jeg det ville vært mulig å øke antallet informanter.

3.3.2 Reliabilitet og validitet

For å teste et prosjekts pålitelighet, eller reliabilitet, er det ifølge Postholm og Jacobsen (2018) naturlig å gjøre prosjektet om igjen for å teste om det samme resultatet vil foreligge (s.222-223). I min case vil nok problemstillingen og forskningsspørsmålene besvares nokså likt, men om dette vil være en repeterende konklusjon etter neste kommunevalg i Kristiansand 2023 er umulig å si noe om, da politikk er en pågående prosess som kan endres fra dag til dag. Det er heller ikke mulig å konkludere med at samme resultatet vil forekomme i andre kommuner enn nettopp nye Kristiansand. Fenomener, som Demokratenes valgskred i 2019, i samfunnsvitenskapens øyemed er ikke en konkret målbar sannhet, da det er en del av en sosial og menneskeskapt virkelighet (Postholm & Jacobsen, 2018, s.222-224). Jeg gjennomførte intervjuene i februar 2020, og informantenes holdninger kan ha endret seg siden den gang

med tanke på Nicolai Tangens ansettelse som sjef for oljefondet og alt medieoppstyret rundt det, da han var en sentral skikkelse i Kunstsilo-debatten.

Hvorvidt en oppgave er valid eller ei kommer an på om funnene kan regnes som gyldige (Jacobsen, 2015, s.228). Når en skal drøfte oppgavens validitet vil det være relevant å trekke inn både intern og ekstern validitet. Oppgaven bærer preg av intern validitet da teorien står i samsvar med analysen, og begrepenes bruksområde er forklart (Postholm & Jacobsen, 2018, s.229-232). Prosjektet svarer på problemstillingen ved hjelp av velanvendt teoretisk rammeverk, og det teoretiske rammeverket fungerer som et godt rammeverk for diskusjon og drøfting rundt oppgavens tema og problemstilling. Om prosjektet har en ekstern validitet er derimot et annet tema. Ekstern validitet betyr at prosjektets empiri og resultater er anvendelige utenfor konteksten prosjektet er gjort i (Bryman, 2016, s.291). Resultatet fra dette prosjektet vil ikke være anvendelig utover nettopp denne konteksten, Demokratene ved kommunevalget 2019 i nye Kristiansand. Det foreligger derfor ikke en ekstern validitet i prosjektet, men det er heller ikke etterstrebet. Prosjektet kan derimot brukes som et hjelpemiddel i videre forskning på området, om det være seg populistiske partier i Norge eller Europa. Jeg vil påstå at oppgaven er gjennomført på en pålitelig og troverdig måte, samt at den er preget av intern validitet til tross for dens mangler på ekstern validitet.

4. Presentasjon og drøfting av funn

I denne delen av oppgaven vil jeg diskutere problemstillingen *hva er populisme på lokalplan, og hva er egentlig sørlandsk populisme?* ved hjelp av mine fire forskningsspørsmål:

- 1) Hva er populisme, hva kjennetegner sørlandsk populisme og hvem er Sørlandets svar på folket og eliten?
- 2) Hvordan og hvorfor blir Demokratene ansett som et nasjonalistisk og populistisk parti, og kan dette være en berettiget anskuelse av partiet ved hjelp av akademisk litteratur?
- 3) Er Demokratene et protest- og/eller enkeltsaksparti?
- 4) Hvem har egentlig definisjonsmakt til å kalle noen populistere, og hvorfor er det et negativt ladd begrep?

Underkapitlene i dette kapitlet er organisert slik at hvert underkapittel diskuterer hvert sitt forskningsspørsmål. Jeg har forsøkt å skille det så langt det lar seg gjøre, men noen av forskningsspørsmålene vil gli over i andre, da forskningsspørsmålene ikke kan diskuteres separat uten at det vil bli for gjentakende.

4.1 Hva er populisme, hva kjennetegner sørlandsk populisme og hvem er Sørlandets svar på folket og eliten?

Populisme, definert som en udefinerbar politisk svak ideologi, men har begrepet fått et ufortjent dårlig rykte og hvordan kan det brukes i sammenheng med valget i nye Kristiansand 2019? Dette er hva jeg streber etter å svare på i diskusjonens første del. Som vi husker fra Cas Mudde i teorikapitlet, bygger populisme på et skille mellom to homogene grupper, nemlig *folket* og *eliten*. Det vil være naturlig å tenke at det finnes vel ikke noe markant skille mellom to slike grupper i nye Kristiansand? Politikken i Kristiansand har i mange år vært dominert av Arbeiderpartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti på tvers av ideologiske skillelinjer, noe Demokratene med Vidar Kleppe i spissen har belyst i media og valgkampen. Vidar Kleppe var tidlig ute og kalte denne gruppen for «Furre & fiffen», altså hva han anser som Kristiansands politiske og økonomiske elite. Harald Furre, tidligere ordfører i Kristiansand for Høyre fra 2015-2019, nåværende administrerende direktør for Kilden (Reite & Kåsa, 2020) er blitt selve symbolet på eliten i Vidar Kleppes øyne (Reite, 2019b). Uttrykket «Furre og fiffen» er noe de fleste i Kristiansand by er kjent med etter kommunevalget 2019, og Vidar Kleppe beklagde ved senere anledning for å ha brukt uttrykket. Jeg vil nå forsøke å forstå hvem folket og eliten er i Sørlandssammenheng, og vil starte med «fiffen» i Kristiansand før jeg tar for

meg «folket». I min diskusjon om Sørlandspopulisme vil Cas Mudde og Rovira Kaltwasser være sentrale teoretikere.

4.1.1 Fiffen i Kristiansand

I mine tre intervjuer stilte jeg spørsmålet om hvem de anser som en del av fiffen i Kristiansand hvor jeg fikk pålydende svar fra Ola; «Ja, fiffen, ja sånn som jeg ser på fiffen, så er det de som ser ned på vanlige slitere og arbeidere. Som skal ha alt til seg selv, og alt som de sier er korrekt og riktig, også vil de at fellesskapet skal betale penger på det.» Her ser vi en betegnelse som i stor grad bygger rundt det moralske kompass. Både Cas Mudde og Rovira Kaltwasser, og Pippa Norris og Ronald Inglehardt er enige i at nøkkelskillet mellom folket og eliten trekkes med utgangspunkt i moral, noe Ola her også belyser. Ved å trekke skillet mellom folket og eliten med moral som virkemiddel, og betegne eliten som innehavere av umoralske kjerneverdier i forhold til folkets rene (pure) kjerneverdier er lista lagt for populistisk retorikk. Videre legges det til av samme informant; «Og, det er liksom nesa høyt i sky, og se ned på andre» som beviser oppfattelsen av fiffen.

At fiffen kan tolkes som Sørlandets elite, både politisk, kulturell og økonomisk, hersker det liten tvil omkring. Men bortsett fra Harald Furre, tidligere ordfører, hvem er egentlig resten av fiffen? Det vil være vanskelig å trekke inn flere navn, med tanke på personvern, men nåværende sjef for oljefondet og storinvestor i Kunstsiloen, Nicolai Tangen er også blitt dratt inn i den offentlige debatten rundt Kunstsilo-prosjektet, og regnes som en del av fiffen. Videre forklarer Ola fiffen som «at de fjerner seg ifra de utfordringene som vanlige folk har i livet». Med dette tolker jeg at økonomi er en stor del av fiffen-begrepet, at dersom man ikke har typiske økonomiske problemer og har høy økonomisk kapital, så støter man ikke på hverdagsproblemer som resten av folket gjør. Videre gjennom intervjuet forstod jeg det som at fiffen, eller eliten, ses på som overlegen og ignorant hva det gjelder folkets vilje og politiske synspunkt, noe Per belyser i sitt intervju: «[Fiffen] ble brukt under valgkampen for å illustrere de som, de som tilhører overklassen, og de har glemt resten av befolkningen». Han legger særlig vekt på økonomiske forskjeller da han senere tar opp bompengebatten «de har råd til det meste, de har råd til om det dukker opp 40 bomstasjoner i byen, så gjør det ingenting for de, det har de råd til». Dette spesifiserer fiffen-uttrykket som et slags klasseskille, da han nevner overklassen og tar opp økonomiske problemstillinger. Jeg spør som et oppfølgingsspørsmål om fiffen er et begrep for å sette lys på eliten, hvor han svarer:

«Lys på at ... Eliten! Både politisk elite og ikke minst økonomisk elite». Fiffen er altså Sørlandets, eller nye Kristiansand kommunes elite, både politiske, økonomiske og kulturelle.

I intervjuet med Gunnar var det dog mindre å spore av meninger om fiffen – på spørsmålet om hvem han anså som fiffen svarte han: «Jeg har ingen mening om det, men jeg, altså jeg skjønner jo at Vidar Kleppe mente jo at det var Harald Furre, altså det var Furre og fiffen» videre legger han til Nikolai Tangen i begrepet før han sier: «At det er eliten i byen da, som skal ha dette her, for, så skal de lage en Kunstsilo for han milliardæren». Gunnar tolker altså fiffen som de som står bak Kunstsilo-prosjektet, som Per kaller for et «prestisjeprosjekt» - dette diskuteres nærmere i kapittel 4.3 hvor jeg skal ta for meg enkeltsakene som var sentrale i kommunevalget 2019.

I fiffen-uttrykket forstår jeg det som at det finnes mange forklaringer på hvem samlebetegnelsen er tiltenkt, og at det er subjektivt for ethvert individ på Sørlandet. Det som er interessant å se på er hvordan Demokratene-medlemmer og -tilhengere forklarer fiffen, da det er Vidar Kleppe som på mange måter har aktualisert begrepet, om ikke annet vært den største frontfiguren for det. Alle tre informantene har hver sin mening, men de forstår i bunn og grunn fiffen som eliten, og at det føres politikk mot elitistiske grupper, eller etablissementet, gjør det betimelig å drøfte hvorvidt resten av populismens kjennetegn er til stede i Sørlandspolitikken. For at Demokratene skal kunne defineres som et populistisk parti er vi ifølge feltets store teoretikere avhengige av at det er et skille mellom to grupper; folket og eliten – det vi kan slå fast er at det finnes en elite på Sørlandet, i det minste en oppfattelse av en elite, derfor skal jeg nå diskutere hvorvidt *folket* finnes, og hvem det er.

4.1.2 Folket

Folket som begrep både kritiseres og roses for sin vaghet, for hvem er egentlig folket? Mudde og Kaltwasser oppfatter folket som en konstruksjon som referer til en forenkling og spesifisering av virkeligheten. Dette sier oss ingenting konkret om hvem folket er, men bare at det skal fungere som en betegnelse om en gruppe som forholder seg til en enkel og spesifisert virkelighet. Laclau er blant de som roser begrepet dersom det forstås som målgruppen til populistiske politikere. Grunnen til at en slik målgruppe som folket er god er ifølge Laclau at det kan bidra til å mobilisere velgere på tvers av samfunnslag. I teorikapitlet forklarer jeg tre forskjellige definisjoner av folket, som Mudde og Kaltwasser utarbeider; folket som suverene,

folket som det vanlige folket og folket som nasjonen. Alle disse tre forklaringene bygger på hverandre, og kan ikke være helt uavhengige av hverandre, men tre viktige sekundærfunksjoner i de ovennevnte forklaringene av folket er politisk makt, sosioøkonomisk status og nasjonalitet. Denne tredelingen av folket er interessant i denne oppgaven, hvem mener Demokratene at er folket, og med utgangspunkt i hvilken teoretisk tilnærming kan det brukes? I Mudde og Kaltwassers tolkning av folket som suverene legges det stor vekt på at folket er den eneste legitime kilden til makt. Ola mener at folket vet best blant annet i Gartnerløkka-debatten hvor han sier at det å bygge en ringvei vil være et mye bedre alternativ enn utbyggingen av Gartnerløkka og «som alle, som kjører, altså Norges Lastebilveiforbund, drosjeeiere, og alle sier det samme, sant» legger han vekt på at det er folket som vet best, altså de personene som blir berørt av ombyggingen. Han legger videre til at «det er prestisje i den saken da, sant», noe jeg vil gå nærmere inn på i kapittel 4.3.1, men som også viser at det er elitens prosjekt og at Ola hevder at det er ufornuftig, men at politikerne som har fått gjennom saken ikke kan gi seg nå. I Olas tolkning av denne saken kan vi tydelig se at han mener at folket vet best, og sitter på mer kunnskap enn makteliten gjør.

Den andre tolkningen; folket som det vanlige folket, legger vekt på at folkets preferanser, valg og verdier ekskluderes fra makteliten, og at dette gjør det enkelt for populistiske ledere å mobilisere en sint men samlet gruppe mot eliten. Når en gruppe føler seg ekskludert over lenger tid er det et enkelt grep for nye partier å ta denne gruppens side i den politiske debatten – dette er en svært enkel gruppe å mobilisere, og det er derfor nye partier ofte benytter seg av populistisk retorikk ved å ta folkets side mot eliten. Demokratene ble grunnlagt i 2002 av tidligere FrP-utbryter Vidar Kleppe, og en kan derfor lure på om dette er et bevisst valg av partiet, at målgruppen er folket som tidligere er blitt ekskludert fra de andre store partiene på Sørlandet. Verdier som nasjonalkonservativisme er ikke det mest utbredte, og er nærmest tabubelagt i sosiale sammenhenger. Forutenom enkeltsakene Kunstsiloen, Gartnerløkka og havneflyttinga står nasjonalkonservativisme i sentrum hos partiet, og at ingen av de andre partiene i Kristiansand tilbyr en såpass konservativ innvandringspolitikk må regnes som en av årsakene til partiets 13,4% stemmer ved kommunevalget 2019. Jeg ser i hovedsak på enkeltsakene som den største grunnen til partiets oppslutning i kommunevalget, og at innvandringspolitikken heller vil spille en rolle ved stortingsvalg. Dette kommer jeg dog nærmere inn på når jeg skal analysere Demokratenes partiprogram, men det er også relevant her når det gjelder å mobilisere velgere, og spesielt i neste fortolkning; folket som nasjonen.

I etterkant av valget brøt fire partimedlemmer ut av partiet, og begrunnet det med Demokratenes ideologiske utgangspunkt som baserte seg i stor grad på nasjonalisme. De brukte kobling med Selvstendighetspartiet, som kan forstås som et nasjonalistisk parti, for å forklare utbruddet. Selvstendighetspartiet er noe mer spisset mot nasjonalkonservativisme enn hva Demokratene er, men i Demokratenes partiprogram står det følgende; «Den demokratiske nasjonalismen, eller patriotismen om en vil, er det viktigste verktøyet for å skape en felles kulturell identitet og den indre solidariteten som et hvert velfungerende samfunn trenger for å blomstre og utvikle seg» (Demokratene, 2019, s.4). Senere i partiprogrammet under kapittel 6. *Innvandring og asylpolitikk* kan man lese; «Demokratene vil stoppe migrasjonen fra islamske kulturer [...] De demografiske konsekvensene med islamsk innvandring er enorme, og Demokratene er bekymret for segregering og fremvekst av parallellsamfunn spesielt i byene våre» (Demokratene, 2019, s.21). Hvem er målgruppen for denne politikken? Hvem anser Demokratene for å være folket, om en skal tolke det i populistisk sammenheng? Jeg vil påstå at folket som nasjonen, basert på etnisitet, er en fortolkning av målgruppen til Demokratenes politikk og deres anskuelse av folket. Som Mudde og Kaltwasser diskuterer er denne fortolkningen av folket blitt mindre utbredt på grunn av den økte globaliseringen i verdenssamfunnet, da migrasjon og mangfold er å finne resultater av i svært mange land. Som jeg nevnte i teorikapittel 2.6.1, er denne forståelsen av folket svært kompatibel med en tykkere ideologi som for eksempel nasjonalisme. Hvorvidt Demokratene er nasjonalister eller ei vil jeg diskutere senere i kapittel 4.2.1, men at en del av deres målgruppe og politikk er preget av nasjonalkonservativisme er en berettiget antagelse. Om denne typen ideologi og grunnsyn er viktig i et kommunevalg kan en derimot stille spørsmålsteget ved – blant annet ved å se på Demokratenes valgresultat de siste tre kommunevalgene kan vi se at de i 2019 fikk en enorm økning i antall stemmer, og 2019 var kommunevalget hvor oppgjøret mot fiffen stod i sentrum.

Som Ola sier må man som politiker «være helt nedpå grasklippnivå» for å appellere til velgerne. Dette tolker jeg som at han mener at folket består av en gruppe jordnære mennesker som setter pris på konkretisering og enkelhet i politikken, som ikke appellerer til store ord og akademisk språk. Nøyaktig hvem som stemte på Demokratene ville helt klart vært en interessant studie, men grunnet oppgavens omfang og at demokratiet tuktes av anonyme valg, ville det vært problematisk. Så det er vanskelig for meg å manifestere hvem *folket* i Demokratenes øyemed er, men en kan gjøre kalkulerte antagelser utifra partiprogrammet, noe jeg er nødt til å gjøre.

Med hjelp av Mudde og Kaltwasser, og de tre ovennevnte fortolkningene av folket må en kunne si at alle tre fortolkninger er av betydning i Demokratenes tilfelle. For det første ses folket på som suverene i den forstand at det er folket som vet best og sitter på mer kunnskap enn eliten. I et hvilket som helst demokrati vil det være vanskelig å fjerne skillet mellom de som styrer, og de som blir styrt, og dette kan føre til et polarisert samfunn mellom folket og eliten, noe som er tilfelle på Sørlandet. I tillegg til dette blir folket sett på som det vanlige folket på Sørlandet, altså som en ren kritikk mot det etablerte og den dominante kulturen. Vi kan for eksempel her trekke inn motstanden av Kunstsiloen som har vært blant de heteste temaene i norsk, spesielt sørlandsk, politikk de siste årene. Dette ses på av Demokratene og Kunstsilo-motstanderne som et prosjekt for de få med økonomisk kapital. Folket føler seg utelatt av diskusjonen, og det legges vekt på av motstanderne at fellesskapets penger brukes på kun et fåtall borgere. «Folket som nasjonen»-fortolkningen er også levedyktig i Demokratenes partiprogram og offentlige uttalelser, samt kobling med SIAN og Selvstendighetspartiet. Demokratene er opptatt av streng innvandringspolitikk og at den norske kulturen ikke skal påvirkes av andre kulturer gjennom migrasjon og innvandring. Dette kan virke usannsynlig i dagens verdenssamfunn som er preget av økt teknologisering og globalisering hvor landegrensene blir svakere og svakere – men som en prosess Demokratene og Demokratenes velgere ønsker å stagnere.

Utifra denne diskusjonen ønsker jeg å konkludere med at det finnes et skille mellom folket og eliten på Sørlandet, og at denne skillelinjen virkelig ble trukket i tråd med Kunstsilo-debatten. Fiffen har vært en illustrasjon av den sørlandske elite, om det så være politisk, økonomisk eller kulturell. Harald Furre og Nicolai Tangen er på mange måter blitt fiffens ansikt i Demokratenes øyne og for resten av det sørlandske folk, og har vært i hardt vær i sørlandspolitikken. Videre vil det være interessant å definere lokal populisme, og det jeg ønsker å kalle for Sørlandspopulisme, på en best mulig måte.

4.1.3 Sørlandspopulisme

Hva er egentlig populisme? Dette forsøker jeg å greie ut om i teorikapitlet, og utifra all populismeteorien jeg tar for meg der ønsker jeg å diskutere hva slags form for populisme vi har vært vitne til i sørlandspolitikken ved kommunevalget i nye Kristiansand 2019. Men først vil det være nødvendig å diskutere hvordan populisme forstås i denne oppgaven.

For at populisme skal finne sted må det som nevnt være et skille mellom to homogene grupper, den korruperte eliten og det rene folket. Folket må gjerne ha følt seg undertrykt av eliten over en periode for at det skal blusse opp politiske aktører som fremmer folkets sak mot eliten. Dette kan vi stadfeste at har vært tilfelle på Sørlandet i forkant av kommunevalget 2019 hvor fiffen har vært målskive for Demokratene og Vidar Kleppe som ønsker å representere folket. Forutenom at populisme er avhengig av et skille mellom to grupper er det liten enighet om andre faktorer som spiller inn. Populisme har et dårlig rykte og blir gjerne brukt som skjellsord i politisk sammenheng. Det er mange som oppfatter populisme som en svak politikk som kun søker å ta de enkle folkelige valgene uten nøye konsekvensutredning. Som Pippa Norris og Ronald Inglehardt ser populisme er den basert på first-order prinsipper – at populisme kun setter lys på hvem som innehar legitim makt av folket og eliten – og ikke på second-order prinsipper som økonomisk politikk og lignende. Denne tolkningen av populisme føyer seg inn i rekken med blant andre Cas Mudde som ser populisme som et forsøk på å sable ned problemer med et sverd av enkle løsninger. Et spørsmål Cas Mudde betimelig stiller er hvem som egentlig bestemmer om politikk og prinsipper er ærlige og redelige fremfor populistiske eller opportunistiske – så hvem er vel jeg til å si at Demokratene fremmer en populistisk politikk? Og er det nødvendigvis et skille mellom ærlig og redelig politikk, og populistisk politikk? En politikk som skal ta folkets side i store saker som Kunstsilo-debatten, utbyggingen av Gartnerløkka og havneflytting som alle vil bety enorme innhogg i kommunens, fylkets og statens budsjett. Det å være motstander av offentlig bevilgning av økonomiske midler er ingen utslagsgivende faktor for populisme, en kan vel heller stille spørsmål til hvordan det er blitt gjort.

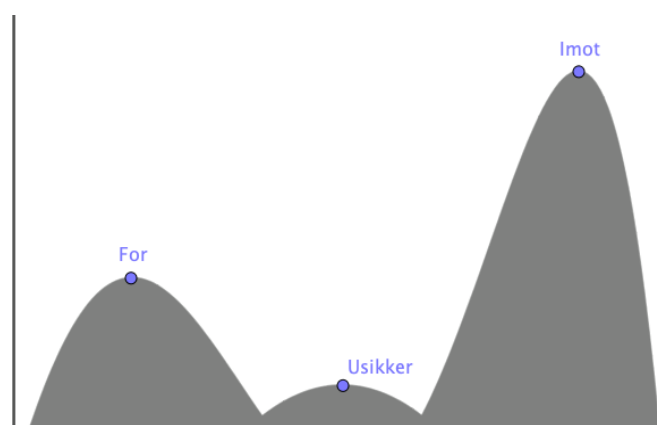
Facebook-avisa Sørlandsnyhetene spilte utvilsomt en stor rolle i kommunevalget i nye Kristiansand 2019 (Eide, 2019b). Dette var en mediekanal hvor hvem som helst kunne skrive artikler, meninger og kronikker helt anonymt. Det var åsted for dårlig folkeskikk og hets, men førte også til at nye meninger kom frem i sørlandspolitikken. Gunnar svarte i intervjuet på spørsmålet om hvordan media spilte inn i valgkampen på følgende måte; «Sørlandsnyhetene spilte veldig mye inn. Det var jo en, hva skal jeg kalle det ... En oppvikla media, som fikk folk til å snakke. Klart det var mye sant og mye tull, men det fikk i hvert fall folk til å snakke, og reagere, og det var jo ikke så gal valgdeltakelse heller på grunn av det!». Gunnar oppfattet altså Sørlandsnyhetene som en plattform som skapte dialog og som vekte følelser og engasjement blant velgerne samtidig som han mener at det er «en oppvikla media» – i samtale

med Gunnar forstod jeg det som at han med «oppvikla media» mente at Sørlandsnyhetene var en tullete media og et useriøst talerør for meninger. At Sørlandsnyhetene skapte konflikt og splid blant velgerne seg imellom, men også mellom velgerne og politikerne, er det liten tvil om. Facebook-siden ble i utgangspunktet opprettet som et forum for Kunstsilo-motstand og de tre navnene som ofte blir nevnt i sammenheng med Sørlandsnyhetene er Einar Øgrey Brandsdal, Svein Harald Mosvold Knutsen og Nils Nilsen (Eide, 2019b). Einar Øgrey Brandsdal, blivakker.no-millionær, var initiativtakeren bak Sørlandsnyhetene og økonomisk bidragsyter til både Folkelista og Demokratene i sammenheng med kommunevalget 2019. Svein Harald Mosvold Knutsen var med på å bygge opp partiet *Tverrpolitisk Folkeliste for hele Kristiansand* med Erik Rostoft som i dag er varaordfører i nye Kristiansand. Nils Nilsen står bak ekstremt mange av innleggene i Sørlandsnyhetene og er blant de få som undertegner med navn (Eide, 2019b). Nils Nilsen stod på liste for Arbeiderpartiet i starten av Sørlandsnyhetenes fartstid, men når valget kom stod han på liste for Demokratene og ble valgt inn i bystyret som et av Demokratenes ti mandater.

På tilleggsspørsmålet om Sørlandsnyhetene kan ses på som en protest mot Fædrelandsvennen svarte Gunnar «Det var nok det [...] Fevnen har jo forsvart disse store sakene, med Kunstsiloen og kanskje ikke vært så tydelige på hvordan media skal være. De har vel vært litt feige spør du meg». Fædrelandsvennen har altså ikke fungert godt nok som en plattform for politisk debatt, og har ifølge Gunnar vært for ukritiske til «fiffen» og vært med på å fremme Kunstsilo-prosjektet uten å fremme motstandernes meninger. Fædrelandsvennen har hatt monopol på nyheter i Kristiansand-området, og er den største avisen og lokale nyhetskilden. I teorikapitlet tok jeg med Norris' og Inglehardts Trump-sitater hvor «mainstream media» nevnes som Trump mener er spredere av «fake news» - dette kan kobles til mange av Demokratenes oppfatning av Fædrelandsvennen. Derfor ble Sørlandsnyhetene opprettet som en motpol til massemedia, og skulle tale folkets sak. Siden massemedia og store mediehus ses på som en del av eliten er det derfor ikke så rart at Fædrelandsvennen skulle få gjennomgå på Sørlandet under kommunevalget 2019. De store mediehusene fremmer gjerne de store sakene og det vil derfor være vanskelig å dekke alle lokale tolkninger av ulike fenomen – som fører til kritikk av mediehuset for å være ukritiske til samfunnets elite. Og som Norris og Inglehardt tolker populisme kan kun legitim makt stamme fra folket selv, ikke eliten. Dersom en media oppfattes som ukritisk til eliten vil den også selv bli en del av eliten i folkets, og særs populistenes øyne.

Demokratene har satt lys på hva de ser som eliten i Kristiansand med begrepet «fiffen», og har dermed skapt en oss-mot-dem-relasjon i sørlandspolitikken. Dette kan ses i lys av Chantal Mouffe og Carl Schmitts antagonistiske teori. At politiske aktører på hver sin side ikke respekterer hverandre har vi sett de siste årene i politikken generelt. Det kan på mange måter sies at det ble en sjargong etter presidentvalget i USA mellom Donald Trump og Hillary Clinton. Sørlandspolitikken har vært preget av personangrep mot enkelte grupper som fiffen, imens Vidar Kleppe og Demokratene er blitt utsatt for hets og fordommer for deres nasjonalkonservative ideologi. Fiffen er blitt symbolet på Sørlandets elite og etablissement, og Demokratene portretterer denne gruppen som amoralske og egenrådige mennesker uten empati for de svakere i samfunnet. Dersom samfunnsgrupper føler seg oversett og ekskludert over en lengre periode vil det ifølge Carl Schmitt og Chantal Mouffe føre til en oss-mot-dem-relasjon mellom eliten og folket hvor de politiske aktørene ikke lenger ser på hverandre som motstandere, men fiender. Følgende sitat er hentet fra intervjuet med Ola «Og på slutten så var de jo så furtete, for jeg hadde sagt i hele valgkampen at ett av våre viktige mål, det er å få vekk Furre og fiffen». En kan her stille spørsmål ved om det er mer en personlig enn politisk strid mellom Ola og eliten, enn hva det har med politikk å gjøre. Er Harald Furre blitt utsatt for angrep mot seg som person eller politiker? Behandles han som en motstander eller fiende? Her kommer et av Chantal Mouffes poenger til viktighet når man ser på hvilken plattform debatter tas opp. Demokratiets viktigste oppgave er å gjøre antagonisme til agonisme, altså fiendskap til anerkjente motstandere, men det kan man ikke si at har skjedd i sørlandspolitikken tilfelle.

I Kristiansand har Høyre, Kristelig Folkeparti og Arbeiderpartiet stått sammen i mange av de store sakene, deriblant Kunstsiloen. Gunnar sier at «[D]et er ingen tvil om at i Kristiansand så har jo Høyre, KrF og Ap hatt et flottete liv, selv om de egentlig skal være motstandere». Når

Figur 4 For og imot Kunstsiloen, meningsmåling 2019

politiske organisasjoner som på nasjonalt nivå ikke samarbeider grunnet ideologiske forskjeller gjør det på lokalt nivå, vil det skapes debatter omkring det. Høyre og KrF er begge regnet som to borgerlige partier, imens Arbeiderpartiet skal være et rødere og mer sosialistisk parti enn de to andre. Alle tre partiene blir å regne som relativt sentrumsnære i

forhold til for eksempel Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti. Når det ikke finnes noen definert opposisjon, men en velgerskare som ikke føler seg hørt vil dette være en særskilt levedyktig grobunn for et parti som står imot makta og benytter seg av populistisk retorikk. Dette kan ha vært en helt utslagsgivende faktor for Demokratenes 13,4% ved kommunevalget. At det er for liten forskjell mellom partiene å stemme på fører gjerne til gjennombrudd for mindre partier som står som en motpol. Anthony Downs' økonomiske demokratiteori kan hjelpe oss til å forstå Demokratenes gode valgoppslutning. I en meningsmåling gjort av Respons Analyse, presentert i Fædrelandsvennen i 2019 var 56% av de spurte imot Kunstsiloprojektet, imens 31% var for, og de resterende 13% var usikre (Udjus, 2019). Dette er illustrert i grafen ovenfor (Figur 4). For å anvende denne kan vi sette de største motstanderne av Kunstsiloen på toppen av «imot»-punktet, altså Tverrpolitisk Folkeliste og Demokratene, og forkjemperne for Kunstsiloprojektet, de store partiene Høyre, Kristelig Folkeparti og Arbeiderpartiet på toppen av «for»-punktet. Dette er som sagt saken som i størst grad har preget politikken i nye Kristiansand, og det vil derfor være naturlig for ett eller flere partier å være motstandere av Kunstsiloen når man ser hvor mange som er imot prosjektet. At Demokratene som et relativt nytt parti, samt Tverrpolitisk Folkeliste ytrer motstand mot prosjektet, kan ses på i et økonomisk perspektiv. Hvordan skal man få flest mulig velgere? Jo, ved å fremme de sakene og meningene majoriteten er opptatt av. Demokratene er et lite parti, men fikk likevel tredje mest stemmer ved kommunevalget i nye Kristiansand 2019, mye av dette kan skyldes Kunstsiloprojektet. En dypere diskusjon vil forekomme i forskningsspørsmålet om enkeltsakene Sørlandet bar preg av ved kommunevalget 2019.

4.2 Hvordan og hvorfor blir Demokratene ansett som et nasjonalistisk og populistisk parti, og kan dette være en berettiget anskuelse av partiet ved hjelp av akademisk litteratur?

I denne delen av diskusjonen vil jeg legge vekt på Demokratenes partiprogram i tillegg til noen sitater fra intervju og aviser gitt av Demokratene-politikere. Som jeg diskuterte ovenfor kan vi slå fast at Demokratene mener at det finnes et skille mellom folket og eliten i nye Kristiansand, satt på spissen med begrepet fiffen. Skillet mellom folket og eliten er en nøkkelfaktor i populisme-teorien, og nå vil jeg rette min oppmerksomhet mot Demokratene som parti ved hjelp av deres partiprogram som ble vedtatt av landsmøtet 2019. Dette blir på mange måter en analyse av partiprogrammet, men på grunn av oppgavens omfang vil jeg ikke

ta for meg absolutt alt, men hva jeg mener svarer best på problemstilling og forskningsspørsmål.

Demokratenes partiprogram er 44 sider langt og delt inn i følgende hovedkapitler:

1. Demokratenes ideologi og grunnsyn
2. Landets styring
3. Finanspolitikk
4. Utenriks og forsvar
5. Lov og orden
6. Innvandring og asylpolitikk
7. Helse og omsorg
8. Forskning og utdanning
9. Familiepolitikk
10. Landbruk, fiskeri og skipsfart
11. Miljøvern og naturvern
12. Samferdsel og kommunikasjon
13. Kultur, idrett og mediepolitikk
14. Religion og etikk
15. Arbeid og velferd
16. Industri og næringspolitikk
17. Olje- og energipolitikk

Hvert kapittel er igjen delt inn i alt fra ett til tjueto underkapitler. For å få et innblikk i Demokratene som parti og kunne plassere de i det norske politiske landskapet er jeg nødt til å gjøre et analytisk dypdykk i partiets viktigste prinsipper.

Partiprogrammets første avsnitt lyder som følger:

«Demokratene er et parti med nasjonalistisk grunnsyn, som betrakter verdikonservativisme og den solidariske velferdsmodell som nødvendige forutsetninger for å videreføre vårt gode samfunn, samt skape økonomisk og sosial trygghet. Den demokratiske nasjonalismen, eller patriotismen om en vil, er det viktigste verktøyet for å skape en felles kulturell identitet og den indre solidariteten som et hvert velfungerende samfunn trenger for å blomstre og utvikle seg»
(Demokratene, 2019, s.4)

Det kommer tidlig fram at Demokratenes ideologi baserer seg på nasjonalistiske trekk. Nasjonalisme er et begrep som brukes både med negativt og positivt fortegn. Østerud mener at dersom nasjonalisme brukes i sammenheng med nasjonal frigjøring stiller det på lik linje med rettferdighet og frihet. Nasjonalisme kan også brukes som et politisk propagandavåpen i den forstand at begrepet blir svartmalt av samfunnets definisjonsmakt, eller elite. Begrepet forbindes gjerne med avsky og fremmedhat, og er derfor et begrep vi i dagens Norge oppfatter som skummelt og mørkt. Måten Demokratene formulerer seg på i partiprogrammet nevner ingenting om fremmedhat eller avsky for andre etnisiteter eller folkegrupper, men prøver å rendyrke den norske velferdsmodellen og norske verdier.

4.2.1 Demokratene som et nasjonalistisk parti

«Demokratene vil opprettholde Norge som en fri, selvstendig og udelelig stat som er eid og styrt av Norges innbyggere [...] Norsk kultur skal bevares [...] Demokratene vil motarbeide at Norge selges bit for bit til utenlandske interesser» (Demokratene, 2019, s.5). Østerud fremmer tre ulike forståelser av nasjonsbegrepet; nasjon som stat, nasjon som kultur og nasjon som individ. Alle disse tre er til stede i Demokratenes tolkning av Norge. Demokratene ser på Norge som en stat, altså en formelt uavhengig politisk enhet, anerkjent av verdenssamfunnet. At Norge er en stat, hersker det liten tvil om.

Demokratene ser på nasjon som kultur i det de ønsker å beholde norsk kultur i størst mulig grad uten påvirkning fra andre kulturer. I denne betydningen er en nasjon en gruppe med felles språk, kultur og historie, slik for eksempel samene oppfattet seg selv før fornorskningsprosessen. «Demokratene vil føre en restriktiv innvandringspolitikk. Det må være en selvfølge at innvandrere lærer seg norsk og innretter seg etter norske lover og regler» (Demokratene, 2019, s.5). Denne setningen fremmer en sterk assimileringpolitikk som betyr at en minoritet må innrette seg etter majoritetens kultur, språk og verdier for å bli godtatt.

Den siste fortolkningen av Østerud er at så lenge en folkegruppe anser seg selv som en nasjon, eller oppfattes som en nasjon av andre, så er de en nasjon. Som nevnt er det ingen tvil om at Norge både skal kunne regnes som en stat og nasjon, men Demokratene hevder at dette trues «av utenlandske stater og kapitalinteresser» (Demokratene, 2019, s.5). Demokratene ønsker å være en selvforsynt suveren nasjonalstat. «Demokratene er imot norsk medlemskap i EU og EØS og er motstander av Schengen-avtalen. Norge bør basere sitt forhold til EU på en

handelsavtale som gir oss mulighet til å sikre nasjonal kontroll over arbeidsmarked, naturressurser og nøkkelbedrifter. Grensekontrollen skal gjeninnføres mot EU» (Demokratene, 2019, s.5). I Norge er nasjonalisme brukt mye i sammenheng med EU-debatten. Folkeavstemning om EU-medlemskap ble holdt i Norge i 1972 og 1994, men på dette tidspunktet var ikke Demokratene et politisk parti da det ble grunnlagt i 2002. Demokratene vil at Norge skal bryte ut av EØS og Schengen-avtalen for å sikre nasjonal kontroll over arbeidsmarkedet, naturressurser og lignende, men den norske økonomien er åpen og avhengig av utenlandske handelsavtaler samt utenlandsk arbeidskraft.

I dagens Covid-19-pandemi kan vi se at norske bønder sliter med å dyrke og høste naturressurser grunnet mangel på utenlandsk arbeidskraft. Norge har et enormt jordbruk, men evner ikke å optimalisere jordbruket uten utenlandsk arbeidskraft, og spesielt i dagens pandemi reiser spørsmålet seg om hvordan jordbruket skal driftes dersom det ikke åpnes for utenlandske arbeidsstyrker. Perioden vi nå er inne i er særs spesiell og ulik alt annet i fredstid. EØS-medlemskap og Schengen-avtalen har gjort det enkelt for Norge å hyre inn utenlandsk arbeidskraft tidligere, noe Demokratene vil fjerne Norge fra. Jeg stiller derfor spørsmål om det er mulig å lukke dørene til EU, EØS og Schengen slik Demokratene vil, uten at Norge slik vi kjenner det i dag skal endres til det verre. Det er selvsagt ikke bare lukkede grenser som gjør det problematisk for norsk jordbruk i dagens situasjon, men det spiller en stor rolle. Nordmenn ønsker ikke å jobbe i jordbruket slik de utenlandske arbeiderne gjør grunnet lavt lønnsnivå og tungt fysisk arbeid (Granviken, 2020). Jordbruket er bare en av flere sektorer som blir økonomisk rammet av at grensene har blitt lukket under Covid-19, men dette er muligens den største næringen som blir rammet hardest av å ikke få hyret inn utenlandsk arbeidskraft. Dette argumentet vil jeg også kritisere til en viss grad, da det ikke bare er mangelen på utenlandsk arbeidskraft som har vært problemet i Covid-19-pandemien, men også usikkerheten blant folket generelt. Gjeninnføring av grensekontroll mot EU vil ifølge Demokratene gi «oss mulighet til å sikre nasjonal kontroll over arbeidsmarked, naturressurser og nøkkelbedrifter» (Demokratene, 2019, s.5). Jeg stiller derfor spørsmålet om det overhodet er mulig i en åpen økonomi som Norge.

Demokratene er redd for at utenlandske og overinternasjonale krefter skal føre til en endring av norsk kultur slik vi kjenner den i dag, deriblant blir islamsk migrasjon slått hardt ned på i partiprogrammet:

«Demokratene vil stoppe migrasjonen fra islamske kulturer. Islam, i henhold til originalkildene Koranen og Sunna, er ikke forenelig med et åpent demokrati med respekt for ytrings- og trosfriheten, samt utsatte minoriteter. [...] De demografiske konsekvensene med islamsk innvandring er enorme, og Demokratene er bekymret for segregering og fremvekst av parallellsamfunn spesielt i byene våre»

(Demokratene, 2019, s.21).

Nasjonalisme i Demokratenes øyne går på å bevare norsk kultur og tradisjon, og frykter at påvirkning av innvandring kan ødelegge nettopp dette.

I intervju med Ola spurte jeg om hans tanker rundt slagordet; Demokratene – et nasjonalkonservativt folkeparti, hvor han svarte; «Ja, vi liker godt 17. mai, vi liker godt norske verdier, og vi skjemmes ikke over å gjøre det. Vi er konservative når det gjelder å holde på norsk kultur og tradisjon». Her kan vi se sammenheng mellom Ola og partiprogrammet, hvor det viktigste i deres innvandringspolitikk er å beholde norsk kulturarv. «Og, vi er og strenge i innvandringspolitikk, altså hvis ikke folk kan si hvor de kommer fra så må de reise hjem igjen der de kommer ifra» legger Ola til før han avslutningsvis på spørsmålet sier «vi er også konservative når det gjelder at vi vil ha nasjonalstatene, ikkesant. Vi vil ikke la oss styre ifra Brussel og i fra andre. I Norge er det det norske Stortinget gjennom demokratiske valg som skal styre». I partiprogrammet og sitatene finnes det en fellesbetegnelse, nemlig at nasjonalisme for Demokratene og dets representanter i stor grad handler om å bevare det norske, norsk kultur, norsk språk og andre norske særegenheter.

Partiprogrammet portretterer en slags frykt for islamsk kultur, men dette er ikke å spore i noen av intervjuene. Per svarer følgende på samme spørsmål; «Nei, vi er jo for den norske suverenitet. Nasjonalstater! Og konservativ ligger jo i ordet, og folkeparti, det er et folkelig, konservativt parti som er for nasjonalstater og den norske suvereniteten. Det er sånn jeg leser det, og det er sånn som er formålet og.» Per sier altså ingenting annet enn at å bevare nasjonalstaten står i sentrum i slagordet og Demokratenes ideologi. Denne nasjonalkonservativismen ligger i både partiprogrammet og i meningene til Ola og Per, men er en av grunnene til at Gunnar meldte seg ut av partiet; «Det er jo en av grunnene til at jeg gikk ut, blant annet. [...] Jeg så jo ikke programmet før jeg var innmeldt, og etter noen få uker så begynte jeg å studere programmet». Nettopp dette med nasjonalkonservativisme og koblinger med *Stopp Islamiseringen av Norge* (SIAN) og Selvtendighetspartiet har vært noen av grunnene til at de fire utbryterne meldte seg ut av partiet (Ankersen, 2019). Øyvind

Strømmen sa i et intervju med Fædrelandsvennen at Demokratene må forstås som «det fremste eksempelet på et norsk høyre-radikalt parti» (Reite, 2013). Strømmen hevder at det er to sentrale kjennetegn ved høyre-radikale partier, nemlig 1) sterk og ekskluderende nasjonalisme hvor det er viktig å definere en gruppe som utenfor, og en som innenfor, og 2) «velferdssjåvinisme»; at velferdssamfunnet kun er for *oss* og ingen andre (Reite, 2013). Begge disse kjennetegnene på det Øyvind Strømmen kaller for høyre-radikale partier er til stede i Demokratenes tilfelle også ved partiprogrammet fra 2019, seks år etter Strømmens intervju med Fædrelandsvennen.

Jeg anser Demokratene som et nasjonalkonservativt parti med nasjonalistisk grunnsyn og ideologi. Nasjonalismen kan bekle mange roller, men i Demokratenes tilfelle handler det i størst grad om å bevare norsk kultur, og en slags eksklusjon ovenfor ikke-nordmenn, særlig muslimer. Demokratene ønsker å fungere som en suveren nasjonalstat som ikke er avhengig av verdenssamfunnet, noe jeg ser som problematisk i 2020, da globalisering og teknologi knytter verdenssamfunnet tettere sammen enn noensinne. Jeg vil nå gå videre og diskutere hvorvidt partiet er populistisk eller ikke. Som vi husker fra teorikapitlet er populisme en svak ideologi som trenger en sterk ideologi for å være slagkraftig, vi kan nå stadfeste at nasjonalisme, som en sterk ideologi, foreligger i partiet.

4.2.2 Demokratene som et populistisk parti

Populisme bygger på skillet mellom folket og eliten, hvor folket ses på som eneste legitime kilde til makt, og eliten ses på som innehavere av umoralske kjerneverdier. I samtlige intervjuer finner jeg flere likheter med populistisk retorikk og tankegang, det samme gjør jeg i partiprogrammet. Jeg vil i denne delen av oppgaven presentere mine funn og diskutere de i korrelasjon med teorikapitlet.

Tidlig i intervjuet med Ola tenkte jeg at dette er en politiker som ikke ser på seg selv som en typisk politiker, men som anser seg selv og egen mening som det eneste rette. Han kom tidlig med stikk mot andre politikere som for eksempel «jeg er jo ikke sånn som de andre som grafser til meg alle verv» og «for meg har det alltid vært viktig i politikken å være ærlig og redelig [...] og da de prøvde å presse meg, ja men det er et samvittighets spørsmål for meg, jeg har lovet mine velgere at jeg er imot dette her». Ola portretterer seg selv som en ærlig og redelig person i motsetning til andre politikere. At han til punkt og prikke holder ord. Han

presenterer seg selv som innehaver av høy moral i forskjell fra andre politikere, og at folkets meninger legitimerer det han selv sier og mener. Norris og Inglehardt bruker Trump for å eksemplifisere populisme, og Trump har ifølge Norris og Inglehardt hevdet at ikke bare gjør etablissementet dårlige avgjørelser, men de tar avgjørelsene utifra umoralske kjerneverdier.

Demokratene prøver å være *folkets* talerør i en opposisjon mot makteliten, eller fiffen, noe et utdrag fra partiprogrammet belyser; «Landet styres i realiteten ikke av folket, men av en liten elite» (Demokratene, 2019, s.6). Demokratene er skeptiske til den politiske makteliten, og mener at det kun er en liten elitistisk gruppe som styrer over resten av befolkningen på sine egne premisser «Vårt politiske system gjør det mulig for et lite mindretall i folket å tilrive seg makten over det store flertallet i viktige saker» (Demokratene, 2019, s.5-6). Legg merke til verbet *tilrive* som en forklaring på hvordan det elitistiske mindretallet sitter med makt. Denne ordlyden antar at det er en ufrivillig plassering av makt hvor den sterkeste vinner. Elitisme jamfør Cas Mudde er at politikk skal bygge på elitens moral og syn fremfor det amoralske folket – kan godt sies å være den strake motsetning av populisme. Demokratene går langt i å hevde at norsk politikk, og spesielt sørlandsk politikk bygger på elitisme. Både pluralisme og elitisme som forklart i teorikapitlet vil i sin reneste form føre til et skille mellom befolkningen, der elitisme i større grad fører til anti-etablissement vil pluralisme føre til et skille mellom ulike folkegrupper som i utgangspunktet er likt hierarkisk plassert.

Torcuato S. Di Tella mener at populisme oppstår ved en av fire årsaker. Den fjerde årsaken; *En konsentrasjon av økonomisk kraft som mangler legitimitet, særlig i forhold til den urbaniserte middelklassen* er, av Di Tellas fire årsaker, den som kan være med på å forklare sørlandspopulismen. Kunstsilo-debatten har vært den store saken som har farget Sørlandet, og denne saken dreier seg om milliardær Nicolai Tangen, og et kulturprosjekt som Demokratene har vært den tydeligste motstander av. Per ser på Kunstsiloen som «prestisjeprosjekt på bekostning av skattebetalere», Ola ser på saken slik

«Kunstsilosaken, kontaktene til milliardær Nicolai Tangen, og hele den prosessen som har vært der de har brukt umåtelig masse av kommunale midler til denne Kunstsiloen til denne milliardæren som i fjor tjente 2,3 milliarder kroner. Og, jeg mener at milliardærer skal betale regningene sine selv, og ikke ta fra fellesskapet».

Demokratene ser på Kunstsiloen som misbruk av økonomiske midler kun et fåtall vil få glede av, noe Di Tella hevder at er grobunn for populisme. Uansvarlig økonomisk politikk er ifølge Di Tella den generelle årsak til populisme i nyere tid, noe som sammenfaller med situasjonen

i nye Kristiansand. «Du kan jo ikke la være at Olga Olsen ikke kommer på sykehjem, og ikke har sykeplass, og ikke har varm mat fordi du vil lage et prestisjeprosjekt. Det er en dårlig prioritering, politikk handler om prioritering» sier Per opprørt om Kunstsilo-saken. Gunnar ser også på Kunstsiloen som uansvarlig økonomisk politikk; «Og, når alle har det greit, altså barnehager, skoler, vedlikehold av kommunale bygg, eldre – når de har det greit, så kan vi bygge tre Kunstsiloer». Demokratene har hatt eierskap i å være motstandere av Kunstsiloen sammen med Tverrpolitisk Folkeliste, og blitt sett på som de to eneste alternativene for velgere som ikke ønsker Kunstsiloen velkommen i nye Kristiansand. En måte Vidar Kleppe har foreslått for å behandle Kunstsilo-saken er ved folkeavstemning (Eide, 2019a). Ifølge Barr er folkeavstemning eller *plebiscitarianism* den mest direkte koblingen mellom politikere og velgere, men et slikt valg er også et «take-it-or-leave-it»-valg. Dette forslaget fra Kleppe føyer seg inn i Barrs populismeoppfatning, hvor Barr skriver at populistiske ledere gjerne fremmer slike forslag for å vise en folkelig «ta saken i egne hender»-mentalitet.

For å være en populistisk politiker er man nødt til å ta avstand fra den politiske makten, og må kunne kategoriseres som en outsider eller maverick. En er altså nødt til å være utenfor det politiske systemet for å kritisere det. Vidar Kleppe, som grunnla Demokratene, var politiker i Fremskrittspartiet frem til han brøt ut, og startet arbeidet med grunnleggingen av Demokratene. Han må altså ses på som en insider frem til han brøt ut av et etablert politisk parti. Fremskrittspartiet var dog på den tiden et populistisk parti, i større grad enn i dag, da det har sittet i Regjering i halvannen periode før de brøt ut. Men, skillet mellom politisk elite og folket er ikke bare politisk posisjon, men moral. Barr understreker at en oss-mot-dem-mentalitet skaper et stort potensial for populisme, og at populistiske ledere må være med på å skape denne mentaliteten ved hjelp av populistisk appellform. Dette ender gjerne med en antietablisementretorikk hvor den politiske eliten får målskiver på ryggen og til stadighet blir beskyttet av populistiske ledere som ønsker å mobilisere flest mulig velgere. Populistenes hovedbudskap er ifølge Canovan at borgerne er blitt stengt ute fra makt og kontroll på bekostning av korruperte politikere og en ikke-representativ elite. Dette er noe Vidar Kleppe og Demokratene har benyttet seg av ved hjelp av blant annet Sørlandsnyhetene som en plattform for politisk retorikk preget av antietablisement og antisystem. Det finnes ingen direkte koblinger mellom de sentrale Demokratene-politikerne og Sørlandsnyhetene bortsett fra Nils Nilsen som stod på Arbeiderpartiets liste i store deler av valgkampen, men at Demokratenes meninger ligger til grunn i mange av innleggene er åpenbart.

Politiske aktørers lokasjon i forhold til det politiske systemet må diskuteres når det kommer til populisme. Hvor befinner Demokratene seg i forhold til det politiske systemet, er partiet en insider, outsider eller maverick? Etter Demokratenes grunnleggelse i 2002 har det fått følgende valgresultater i Kristiansand ved kommunevalg de siste tre valgene;

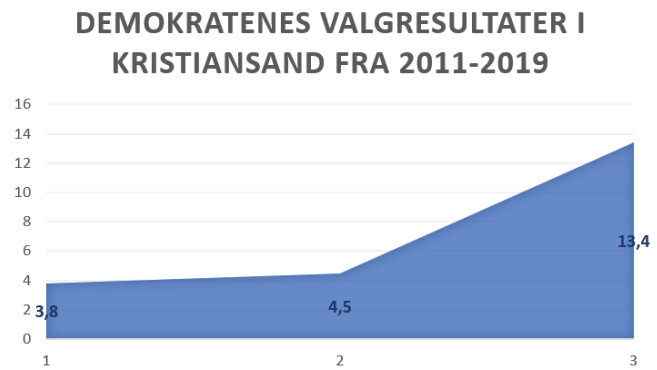
2011: 3,8%, punkt 1 (NRK.no, 2011).

2015: 4,5%, punkt 2 (NRK.no, 2015).

2019: 13,4% punkt, 3 (NRK.no, 2019).

Illustrert i en hjemmesnekra excel-graf vises dette på følgende måte (figur 5).

Vi kan se en enorm utvikling i partiets oppslutning på 9,6% på tre valg fra punkt 1 (år 2011) til punkt 3 (2019).

Figur 5 Demokratenes valgresultater i Kristiansand fra 2011-2019

Antallet stemmer Demokratene fikk i kommunene Søgne og Sogndalen er ikke medregnet i denne grafen, eller oppgaven. Fra Demokratenes valgresultat på 4,5% i 2015 gikk de opp med 8,9% til 13,4% i 2019. En kan si at Demokratene ikke lenger kan regnes som outsiders, men at de til en viss grad har kunne gått under denne betegnelsen tidligere. Med 13,4% stemmer, fler enn Kristelig folkepartis 11,5%, men på en tredjeplass bak Arbeiderpartiet med 18,3% og Høyre med 17,7% må Demokratene være et parti å regne i det politiske systemet og debatt. At de var mindre før dette valget gjør at de kan ta avstand til det politiske systemet, som er en legitim lokasjon i forhold til å kritisere etablissementet, ifølge Barr. Barr skriver også at alderen på partiet ikke er utslagsgivende med tanke på outsider-begrepet, men hvorvidt partiet har vært anerkjent som konkurrenter i systemet, noe Demokratene på mange måter ikke har vært før kommunevalget 2019. Barrs maverick-begrep eksemplifiseres av at en politisk aktør bryter ut av et større parti etter intern strid, for så å danne et nytt, eller melde seg inn i et relativt nytt, parti. Maverick-begrepet korrelerer i stor grad med grunnleggelsen av Demokratene som ble grunnlagt av blant andre Vidar Kleppe og andre partiutbrytere fra etablerte partier i 2002 (Reite, 2019a). Dermed treffer Demokratene blink på alle tre kriteriene Barr har til et populistisk parti, nemlig appellform som kan sies å være antietablissemntorientert, koblingen som går under plebiscitarianism og lokasjonen som en maverick.

4.3 Demokratene som et protestparti

I denne delen av oppgaven vil jeg diskutere hvorvidt Demokratene er et protest- og enketsaksparti, og hvor mye tyngde på vektskåla partiets nasjonalistiske ideologi og populistiske retorikk utgjør. For å diskutere dette vil jeg ta utgangspunkt i de tre store lokalsakene som har farget Sørlandet over lenger tid; Gartnerløkka, Kunstsiloen og havneflytting. Alle disse sakene er Demokratene motstandere av, og et samlet argument for motstanden er offentlig sløsing av skattebetalernes midler. Jeg vil redegjøre kort hva prosjektene går ut på før jeg diskuterer hvorvidt dette er med på å definere partiet.

4.3.1 Gartnerløkka

For å forstå Demokratenes motstand av Gartnerløkka-prosjektet velger jeg å bruke Statens vegvesen som kilde som vist i figur 6. Her får vi blant annet oversikt over totalkostnaden på 3,06 milliarder kroner, samt hensikten bak prosjektet, som er å bedre fremkommeligheten byens knutepunkt (Vegvesenet, 2020).

For, som Ola sier; «Og du ser når en bil stopper i

Oddernestunellen, det er jo kaos ikkesant, både øst og vest, i timesvis». Det er enighet om at det trengs et bedre alternativ enn i dag, men Demokratenes løsning er å bygge en ringvei utenfor byen som vil lette for trafikken som ikke skal ut og inn av sentrum. Gunnar «mener jo at ringveien burde kommet lenge før det [Gartnerløkka], for det at det vil gjenspeile på hvor mye vi trenger Gartnerløkka» før han legger til «Og, alle vet jo at ringveien, når den kommer, så vil det forsvinne mye trafikk fra Gartnerløkka». Demokratene er samstemte om at Gartnerløkka som byens knutepunkt fortsatt vil være der, men at ringveien vil avlaste byens knutepunkt i såpass stor grad at en investering i Gartnerløkka prissjikt ikke vil bli nødvendig. Per: «jeg mener både Kunstsiloen, havneflytting og Gartnerløkka kunne man tenke på hvis man hadde råd til det». Per tar ikke opp Ringveien som et alternativ, men kategoriserer alle tre

FAKTA OM E39 GARTNERLØKKA-KOLSDALEN	
Hensikt	Bedre fremkommelighet, redusere sårbarheten og øke sikkerhet i knutepunktet for alle trafikantgrupper. Bedre løsninger for kollektiv, bygge sykkelekspressveg, bedre adkomst til/fra ferjehavn.
Lengde	1400 meter
Pakke	Samferdselspakke for Kristiansandsregionen
Totalkostnad	3,06 mrd. kr (2018-kroner) Finansiert med 40% stat og 60% bompenger.
Nasjonal transportplan	Omtalt i NTP 2018-2029
Oppstart	2020
Antatt åpnet	2025
Fase	Byggefase

Figur 6 Statens Vegvesens faktaboks om Gartnerløkka (Vegvesenet, 2020)

sakene som «Offentlig sløsing» og «prestisjeprosjekter på bekostning av skattebetalerne». De tre Demokratene-innvalgte bystyremedlemmene er samstemte om at Gartnerløkka er unødvendig, og alle bruker kostnaden som et argument. Gunnar trekker også fram miljøet som et argument for å ikke påbegynne anleggsarbeid på Gartnerløkka «Og, i et miljøaspekt og, så kan du se fem-seks år nå fremover, med biler som står stille i kø hele tida, istedenfor at du har en Ringvei som bare bærer det videre». I Demokratenes partiprogram derimot under kapittel 12. *Samferdsel og kommunikasjons* første underkapittel 12.1 *Økte investeringer* står det følgende; «Demokratene mener at det er klokt å satse tungt på utbygging av infrastruktur mens oljeinntektene fremdeles er høye og pensjonskostnadene begrenset [...]. I motsetning til forbruk, er dette investeringer i fremtidig vekst og verdiskaping for hele landet» (Demokratene, 2019, s.38). Det kan tilsynelatende virke som at Ola, Per og Gunnar ikke ser på Gartnerløkka som et lønnsomt prosjekt. Hensikten med utbyggingen av Gartnerløkka er blant annet å gjøre framkost til ferjehavna enklere (Vegvesenet, 2020), noe som er en stor arena for transport og økonomisk vekst. Dette gjør det betimelig å stille spørsmålet om Demokratene bruker motstand av dette prosjektet til å mobilisere velgere som en protest fremfor noe annet.

4.3.2 Kunstsiloen

For det første, hva er egentlig en Kunstsilo? Dette er et nytt begrep, eller navn om du vil. Kunstsilo kommer fra at man skal gjøre om en gammel kornsilo til kunstmuseum. Dette gjøres fordi Nicolai Tangen har gitt evigvarende disponeringsrett på en kunstsamling verdt om lag 200 millioner kroner til Sørlandets Kunstmuseum (Myklebust, 2019). I 2016 ble det bestemt at dette skulle skje til en kostnad på 610 millioner kroner, hvor Kristiansand kommune er ansvarlig for 50 millioner kroner i tillegg til eventuell prisstigning, samt at Agder-fylket blir fakturert 30 millioner kroner, hvor gamle Vest-agder er ansvarlig for 25 millioner og Aust-agder for 5 millioner (Myklebust, 2019). Den økonomiske prioriteringen har vært gjenstand for debatt i kommunen med Demokratene i spissen som mener at dette er et eliteprosjekt og offentlig sløsing.

Kunstsiloen er blitt selve symbolet på hva Demokratene ser på som et klasseskille i Kristiansand, med spesielt søkelys på fiffen. Et av argumentene for Kunstsilo-prosjektet er at det vil være et løft for hele byen, og føre til flere besøkende turister – imens motargumentene er at Tangens kunst ikke vil være noe særlig trekkplaster for turisme, og at kunsten ikke er gitt som gave, men evigvarende disponeringsrett (Myklebust, 2019). Selve verdien i kunsten vil

fremdeles være i Tangens AKO-kunststiftelse selv om Sørlandets Kunstmuseum får disponere kunsten, dette gir grobunn for mistenkeliggjøring av Tangens intensjoner. Ola ser slik på Kunstsiloen:

«[...] jeg mener at milliardærer [Tangen] skal betale regningene sine selv, og ikke ta fra fellesskapet. 50 millioner i driftstilskudd, nei, eh, engangstilskudd! Så har vi 8-7 millioner helt inn i evigheten i driftstilskudd årlig, pluss masse andre prosjekter til Sørlandets Kunstmuseum og alt det der. Og ikke nok med det, fylkeskommunen klarte de jo å lure med på dette her, 25 millioner der, ifra Vest-, og i Aust-Agder var det 5 millioner bevilga der, og så fikk de jo Trine Skei Grande, som da var kulturminister til å bevilge, hva var det, 175 millioner eller 180 millioner. Og prosjektet har jo steget i pris. Usikkerheten har blitt større. Og det var klart det, at mange så jo hva vi hadde advart mot og sagt hele tida når det gjaldt dette her»

Tonefallet og sitatet i sin helhet bærer preg av Olas oppgitthet og frustrasjon, som ikke kan skjønne at dette er blitt en virkelighet. Både Gunnar og Per ser det også som offentlig sløsing og feilprioritering, Gunnar sier at han «synes [...] det er galemathias å bruke så mye penger på det opplegget der, som jeg sier, mannen kan jo betale cash selv, hvis han vil, Og når du ser da økonomien, i den nye kommunen, så er det jo enda mer hasardiøst». Gunnar mener at det er ufornuftig å bruke offentlige midler på en Kunstsilo når kommunens økonomi er som den er.

I Demokratenes partiprogram fremgår det ikke noe særlig om kunst, bortsett fra i kapittel 13. *Kultur, idrett og mediepolitikk* hvor de definerer sitt syn på kulturarv; «Vår felles kulturarv er representert gjennom kulturminner, eiendommer, bygninger, musikk, kunst, litteratur og språk» (Demokratene, 2019, s.40). Sett bort ifra dette er ikke partiprogrammet åsted for noen særlige meninger som kan kobles til Kunstsiloen i enkeltsaksperspektiv – Kunstsiloen virker i større grad for meg som et symbol Demokratene benytter seg av for å definere en elite som skal motarbeides.

4.3.3 Havneflytting

Om havna i Kristiansand skal bli værende eller flyttes har vært et diskutert tema i Kristiansand helt siden 1998 hvor bystyret vedtok å utvikle havneaktivitet i Kongsgård/Vige (Reite, 2020). I 2003 ble det bestemt av bystyret at havneaktiviteten på Silokaia skulle flyttes til Kongsgård/Vige og at havneaktiviteten på konteinerhavna skulle flyttes til KMV-området (Reite, 2020). I 2012 kom det en rapport som tilsa at planene for KMV-området ville bli dyr

og problematisk, som førte til at bystyret i 2013 omgjorde vedtaket fra 2003 (Reite, 2020). I 2019 vedtar bystyret en plan som lyder at konteinerhavna skal plasseres i Kongsgård/Vige, og havneflyttinga blir en av de store valgsakene i kommunevalget (Reite, 2020). Nå, i 2020 har Asplan Viak, ingeniør- og arkitektfirma, levert en utredning som antar at det vil koste 2,9 milliarder kroner med havneflytting til KMV-området (Reite, 2020). Den siste utredningen førte til at dagens bystyreflertall har bestemt seg for at havneflytting ikke vil skje i denne perioden (Reite, 2020).

Vi er nødt til å ta utgangspunkt i hvordan havneflyttinga ble omtalt og diskutert i valgkampen for å svare på oppgavens tema. Ola:

«Og, så har du havneflyttinga, ja hvorfor skulle du ville flytte havna, ja jeg spør de; hva er behovet da? Nei, vi har ikke noe behov for å flytte havna egentlig, på de, i hvert fall de 30-40 årene fremover nå, men du vet jo ikke hva som skjer kanskje i fremtiden. Ja, akkurat sa jeg, vi vet ikke hva som skjer i framtida. Det er jo mye som skjer med teknologi og dippedutter, og alt mulig, så havna kan ligge der hu ligg! Og, hvis vi trenger noe behov, så kan vi lage en dry port med jernbanespor opp til Langemyr».

Ola ser ingen grunn til å flytte havna før det foreligger en god grunn for det, forutenom å frigjøre sentrumsarealet til byutvidelse med kontor og boopplegg. Gunnar:

«Men, så har du havneflyttinga, der er det jo forskjellige meninger. Men, min mening er at vi skulle, må flytte det inn til, altså ideelt sett, så ville jo jeg flytta det, Color Line, til Vige, og ingenting annet! Også hatt konteinerhavna i byen, men jeg ser jo at det kan bli litt med biologisk mangfold og det, i den fjorden da, så det venter vi jo på nå, rapporter [...] Men, sånn som det er nå i dag i hvert fall, så mener jeg at vi må flytte det inn til [...] gamle KMV. Også få det vekk, hvis du skal frigjøre akkurat det arealet, og det er jo ikke noe fint det arealet som er der nå. Altså i forhold til resten av byen! Så jeg ser jo at vi kan få til et, et mye flottere boopplegg, og den slags, mini Aker Brygge, skjønner du. Det kan bli fint»

Havneflyttinga er en sak som i skrivende stund ikke er besluttet og avsluttet, i motsetning til Kunstsiloen og Gartnerløkka som begge er vedtatt og påbegynt – det er derfor vanskelig å diskutere hvordan Demokratene stiller seg til saken, men de har vært samlet imot bystyrets forslag om flytting av havna med de alternativene som i dag diskuteres. At bystyreflertallet har bestemt seg for å utsette havneflyttinga gir Høyre-politikerne i opposisjon mulighet til å fremme egen politikk og handlingskraft i sin flertallsperiode.

4.4 Enkeltaks- og protestparti

Demokratene har helt klart mobilisert velgere ved å være tydelige motstandere av Gartnerløkka-utbygningen, Kunstsilo-prosjektet og havneflyttinga. I Johannes Berghs protestpartiteori legges det frem tre hypoteser som alle er relevante i analyse og diskusjon av protestvalg. Bergh hevder at protestvalg ikke trenger å ha sammenheng med politisk ideologi, men at særlig høyrefløyspopulistiske partier drar nytte av protest mot sakene den politiske eliten kjemper for. Som Bergh sier er protestvalg en klar indikasjon på at maktinnehaverne mister støtte, og det trenger ikke å begrunnes med politisk overbevisning. Empiri fra Østerrike, Danmark og Norge overbeviser Bergh om at det er tre årsaker til protestvalg; mistro til det politiske systemet, en mistro til en politisk elite, etablissementet eller enkelte politiske aktører, og uenighet i enkelt saker. Siden kommunevalg er den valgformen som har mest innvirkning på individets lokalsamfunn, er det naturlig å tenke at enkelt saker trumfer politisk ideologi hos velgerne i kommunevalget. Dette kan legitimere manges stemmer for Demokratene til tross for at de er uenige med blant annet innvandringspolitikken.

I intervjuet med Ola spurte jeg om han trodde at velgerne var klar over partiets ideologiske grunnsyn hvor han svarte «Nei, jeg tror ikke alle er det. [...] De som er på de viktigste sakene som betyr noe for de, og da går de inn og leser på det, og ja, dette ser veldig bra ut, og ja, dette støtter vi». Dette tolker jeg som at Ola er klar over at mange av stemmene kom i forbindelse med enkelt sakene i Kristiansand, og ikke Demokratenes ideologiske grunnsyn. Gunnar svarte «Nei, det tror jeg ikke. Jeg og flere ble jo klar over det etter vi meldte oss inn» på det samme spørsmålet. Men, Per mener at det er opp til velgerne å sette seg inn i partiets ideologi før de stemmer «Ja, det tror jeg nok» før han legger til «Altså vi er jo det eneste partiet i Kristiansand som tar velgerne på alvor [...] Det er en demonisering der de andre; ja folk visste ikke hva de stemte på – Jo da, folk visste akkurat hva de stemte på!» med hevet stemme. Hvorvidt velgerne visste hva de stemte på eller ikke er vanskelig å komme til bunns i når ikke engang partimedlemmene visste hva slags ideologi og politikk de fremmet. Demokratene stod som den klareste stemmen imot offentlig bevilgning av midler til Kunstsiloen, havneflytting og Gartnerløkka, og dette er de tre sakene som var under størst debatt i valgkampen. Både Gartnerløkka og Kunstsiloen var vedtatt før kommunevalget den 9. september, men Demokratene ønsket en ny runde med utredning og etterforskning av investeringsmidlene fra blant andre AKO-stiftelsen som Nicolai Tangen har grunnlagt. Gartnerløkka og Kunstsiloen er begge i en byggefase per dags dato, og vil bli en realitet, ifølge planene, henholdsvis 2025 og 2021.

I intervjuet med Gunnar spurte jeg om det var noen spesielle saker han ville trekke frem som var med på å mobilisere velgere i Demokratenes favør, hvor han svarte; «Det er jo, altså dette var jo protestvalg, det er det ingen tvil om!». Senere i intervjuet hvor jeg spurte om hans forståelse av Demokratenes valgresultat sa han «En må bare forstå det som et protestvalg, og, for jeg har jo ingen tro på at Demokratene vil gjøre det så bra igjen neste gang. Altså, det har jeg ingen tro på! Det var et protestvalg, og det er klart, det gjorde det ikke noe bedre for Demokratene at vi fire gikk ut, det svekka de jo veldig [...] men, det har jo andre årsaker da». Gunnar mener også at Kristiansand kommune dro med seg Søgne og Sogndalen ned i dragsuget «Ja, altså, Kristiansand kommune før, før vi ble tvangs ... altså før vi offisielt gikk sammen, 01.01.20, de hasta, altså de kjørte det igjennom i et voldsomt tempo for å få det unna før [Søgne og Sogndalen] kom inn». Prosjektene, og hvordan de er behandlet i gamle Kristiansand bystyre er grobunn for frustrasjon og irritasjon hos Gunnar.

I denne tidsperioden har det vært diskusjoner om kommunesammenslåing (Riseng, 2015) som Demokratene har vært motstandere av, Kunstsiloen, Gartnerløkka og havneflytting som Demokratene også har vært motstandere av. Utifra Gunnars forståelse av Demokratenes valgresultat er valget i aller høyeste grad et protestvalg – en protest både mot fiffen og kommunens enkeltsaker.

4.5 Konflikt

Chantal Mouffe og Carl Schmitt presiserer at det finnes en oss-mot-dem-mentalitet i populisme, og at dette nødvendigvis ikke er en negativ mentalitet. Konflikt er, ifølge Mouffe, en nødvendig ingrediens i en demokratisk prosess. En god debatt trenger flere synspunkt, kompromisser og formildning av ytterpunkt. Demokratene har stått som et parti ytterst til høyre i Sørlandspolitikken, imot makta og eliten. De har opptrådt på en måte vi ikke tidligere har sett lignende til i norsk politikk, men hvilken betydning har det? Som Chantal Mouffe presiserer er det nødvendig med grupper i samfunnet som står opp for sine meninger uavhengig av eventuelle sosiale normbrudd, og konflikt setter saker på den politiske agendaen. Mudde hevder at forskjellen mellom folket og eliten er av høyeste viktighet for populistiske partier, imens økonomisk politikk er av annenrangs viktighet, om det i det hele tatt er viktig.

Demokratene har fremmet sine saker som et alternativ til elitens forslag – om alle forslagene de har fremmet er gjennomførbare og saklige er et annet tema, men at de kommer med andre løsninger enn eliten, har de fått mange stemmer for. Det glemte folket trenger noen som taler sin sak, og Demokratene har blitt oppfattet som både en positiv og negativ innvirkning på det norske demokratiet. Skillet mellom folket og eliten har blitt den største politiske skillelinjen jamfør Stein Rokkan i sørlandspolitikken. Aardal belyser i teorikapitlet Stein Rokkans fem konfliktlinjer hvor sosiokulturell konflikt må sies å være en gjeldende konflikt i nye Kristiansand. Forskjellen mellom folket og fiffen er i stor grad av sosiokulturell og økonomisk karakter fremfor noe annet. Mange stiller seg utenforstående til at det finnes en fiff, imens andre ikke fordra fiffen. I en by hvor det har vært svært lite utskiftning og endring av makt vil det til slutt ende nettopp slik ifølge Per;

«Altså, vi har jo et demokrati i bunnen og grunn. Og det må vi være stolte av, og det må vi bevare. Men, så er det jo sånn at terskelen mellom å gå ifra demokrati til å bli, til å ikke være demokratisk arena, det er at man ikke bytter på makten – Maktendring fra en gruppe til den andre [...] Så, demokratiet sin betydning kommer frem når man gir fra seg makten til ny gruppe, nytt parti, nytt regime, ny koalisjon».

Per er også veldig opptatt av endring i politikken; «Jeg er veldig opptatt av folk som får det til, for endring! Så kan man jo si; om man er enig med endringen eller ikke, men at man mobiliserer, det er jeg veldig opptatt av. For eksempel, du kan jo se til Macron. Macron har jo fått til bevegelse på kort tid i Frankrike, og ble president». Han trekker også frem Trump som en vellykket politiker nettopp fordi det har satt i stand en bevegelse og et engasjement i befolkningen «Donald Trump [...] har fått en bevegelse, en gyver iblant folkets del, det å tro på fremtiden, og det er jo sånn man trenger i en sånn politisk bevegelse, at, å holde troen og håpet om fremtiden». Politikere som Donald Trump, som har gått hardt ut mot den politiske eliten har mobilisert ekstremt mange velgere på grunn av dette, og viser at en konflikt internt i befolkningen skaper fotfeste for populistisk retorikk med suksess.

4.6 Hvem er egentlig populist?

Hvem har retten til å kalle andre populist? Dette er et svært aktuelt tema i politisk og sosiologisk akademia, som Müller og Mouffe diskuterer. Müller hevder at Mouffes populismeteorologi er altfor vag, og at den ikke svarer på hvem som i virkeligheten er populist. Dette vil jeg nå ta for meg i sørlandspolitikken.

Populismebegrepet blir gjerne henslengt i retning opposisjonspolitikere, men aldri om seg selv, slik Østerud belyser. På spørsmålet om Ola har noen ideologiske forbilder svarer han at han ikke har det, men at han liker en god rekke politikere, som blant annet «[...] Slagsvold Vedum er jo veldig god for sitt parti [...]. Og han blir jo kalt for å være populist, ikke sant, men det handler jo om å få budskapet frem, og kommunisere med velgerne så de skjønner hva du snakker om!». Ola må forstås som en populist selv, og han har her sin egen teori av hva dette populistuttrykket betyr, altså at det handler om kommunikasjon mellom politiker og velger på et nivå slik at enhver velger forstår de politiske debattene, som Barr diskuterer med begrepet *linkage* eller kobling på norsk. Velgeres forståelse er ikke et tema i dette forskningsprosjektet, men hvordan Ola ser på populistuttrykket er interessant i henhold til populismeteorien jeg har belyst tidligere i oppgaven.

Populisme er som nevnt tidligere et negativt ladd begrep, men hvorfor? Jeg stiller meg utenforstående til dets utelukkende negative karakteristikk i dagens mediebilde. Trenger vi ikke noen som taler de svakes sak i samfunnet? Jo, men det kommer vel helt an på hvordan sakene fremmes. Populisme har farget dagens politiske bilde i USA med Donald Trump, i Storbritannia med Brexit, i Frankrike med Marine Le Pen, og nå også på det glade Sørlandet med Demokratene og Vidar Kleppe i spissen. En kan være uenig i partiers ideologi, men som Per sier er demokratiet avhengig av endring og maktskifte for å vedvare.

Vidar Kleppe har blitt kalt populist tidligere, da han brøt ut av Fremskrittspartiet i 2001 ble han beskyldt av blant andre Carl I. Hagen for å være populist (Breivik, 2019).

Populistanklagene har vedvart siden den gang, og vært sentral i oppbyggingen av Demokratene som parti, da «populisten Vidar Kleppe» er å regne som partiets grunnlegger.

5. Avslutning, konklusjon og oppsummering

I denne oppgaven har jeg redegjort for ulike teorier om populismebegrepet med tyngst vekt på Cas Mudde og Chantal Mouffe. Enhver begrepsteori som ikke har en fasit dyrker gjerne motstridende teorier, eller kritikk av begrepsforståelsen. Med Cas Muddes bastante skillelinje mellom folket og eliten la det grunnlag for Mouffe (og Carl Schmitt) til å drøfte og diskutere hvorvidt denne skillelinjen skaper en oss-mot-dem-mentalitet mellom de to homogene gruppene. Både Muddes og Mouffes teori har dannet grunnlaget for min forståelse av populisme, da jeg forstår begrepet som en politisk tynn ideologi, nærmest en politisk retorikk, hvor hovedfokus er å avsette eliten fra makta, men hvor det ikke foreligger noen plan når en selv kommer til makta. Moral er, som belyst i oppgaven, det viktigste skillet mellom folket og eliten, ikke posisjon.

Mouffe hevder at demokratiets oppgave er å gjøre antagonisme til agonisme, altså fra fiendskap til anerkjente motstandere, og at demokratiet vil ha godt av en politisk konflikt. En politisk konflikt vil bidra til at alle samfunnslag blir hørt og at debattene kan spire. Dette fører gjerne til antietablissement, og den politiske konflikten vil gjerne være mellom folket og eliten, da folket mener at eliten ikke ivaretar folkets meninger og interesser. Vi kan se at dette har vært tilfelle i nye Kristiansand, med Demokratene som «de glemtes» stemme, noe som har skapt stor uro i den politiske debatten på det ellers så glade Sørlandet. Det har vært en form for oss-mot-dem-mentalitet med Kleppes «Furre og Fiffen» i spissen, og med Sørlandsnyhetene rett bak.

Gartnerløkka, havneflyttinga og ikke minst Kunstsiloen har vært temaer som får det sørlandske ordtaket «æ e så sint at æ nesten sa det te han» til å virke langt fra sannheten. Den politiske debatten har vært glovarm og preget av hets, trusler og hatmeldinger. Demokratene er blitt kalt både populistar, nasjonalister og rasister, og dette har vært tema jeg har ønsket å belyse i oppgaven. Jeg forstår Demokratene som et populistisk parti, der finnes ingen tvil. De har mobilisert velgere på bakgrunn av frustrasjon over de etablerte politiske partiene, og dannet et polarisert forhold mellom folket og eliten. Men populismens negative konnotasjoner stiller jeg meg derimot tvilende til. Såfremt populistisk retorikk beror på saklig argumentasjon og ikke personangrep mot eliten, ser jeg på populisme som en berikelse til den politiske debatten. Og kanskje det var nettopp dette nye Kristiansand trengte? At Demokratene fikk 13,4% av stemmene, og i utgangspunktet ti mandater inn i bystyret, vil jo føre til at de etablerte partiene må være klarere i sine meninger ovenfor velgerne, og kanskje må de skilles

fra hverandre. Dette vil tiden vise ved kommunevalget i 2023, selv om Gunnar ikke har troen på at dette noen gang vil gjenta seg; at Demokratene gjør et så godt valg. Det som gjør det vanskelig å kategorisere politiske aktører som populist, er at dette er en betegnelse som aldri blir brukt om en selv. Det finnes ingen partier eller politiske aktører som påberoper seg populist-klistremerket.

At Demokratene blir kalt nasjonalister er etter min mening berettiget, og dette sier de selv også, men med penere ord; nasjonalkonservative. Utifra intervjuene med de to nåværende partimedlemmene fikk jeg innsyn i deres tolkning av nasjonalkonservativisme; å bevare den norske kulturen. Østerud og Strømmen har også begge en tolkning som støtter dette, at nasjonalisme ikke nødvendigvis trenger å bety fremmedhat og avsky for andre enn seg selv, men det store verdenssamfunnet som en negativ påvirkning på suverene nasjonalstater. Nasjonalstaten Norge står i fokus hos Demokratene. Det nasjonalkonservative aspektet ved Demokratenes partiprogram skapte interne stridigheter, med ideologi og grunnsyn i sentrum, og var blant annet en årsak til at partiet raknet kort tid etter kommunevalget. Det ville vært interessant med videre forskning på hvorvidt viktigheten av nasjonalstatene for Demokratene, og motstanden mot overinternasjonale organisasjoner og avtaler, kan begrunnes med frykten for eliten.

Utifra min forståelse av populisme er Demokratene helt klart et populistisk parti, og jeg mener at populisme har fått et, i overkant, urettferdig stempel. Populisme er bra for det politiske landskapet dersom det blir brukt med fornuft, og ikke går over styr, som det kan sies å ha gjort på Sørlandet med diverse ufinheter. Populismen gjorde for alvor sitt store inntog i Vesten i 2016 da Donald Trump vant presidentvalget og Brexit virkelig ble et tema, at denne bølgen omsider skulle skylle innover Norge kom ikke som noen overraskelse da Fremskrittspartiet i stor grad har banet vei for norsk populisme.

I Müllers kritikk mot populismen ligger frykten for hvordan populist opptrer med makt, med tanke på karismatiske populistiske ledere. Det kan ifølge Müller ofte føre til antipluralisme og eksklusjon av diverse samfunnsgrupper, noe som ikke er en særlig god indikator på en fin fremtid. Demokratene sitter med begrenset makt etter at de fire utbryterne erklærte seg uavhengige i bystyret, men det blir likevel spennende å se etter denne fireårsperioden hvordan Demokratene gjør seg klart til nytt kommunevalg i 2023.

Med mine empiriske data er det viktig å presisere at dette i beste fall er en lokal sannhet om Demokratene i Kristiansand, men siden jeg bare har intervjuet tre informanter fra et parti er ikke dette generaliserende i forhold til verken Demokratene på landsbasis, populisme på landsbasis eller kommunevalgpolitikk, men en casestudie om nye Kristiansands kommunevalg 2019, og dets store samtaletema, Demokratene.

6. Litteraturliste

- Ankersen, R. (2019, 21. oktober). Når vi blir kalt judaser må vi gå ut med den egentlige grunnen. *Fædrelandsvennen*. Hentet fra: <https://app.retriever-info.com/go-article/05503420191021286199/null/archive/search?sessionId=b5934d23-deb4-40cc-b39f-21c979828c91&&theme=light>
- Arter, D. (1999). *Scandinavian Politics Today*. Manchester: Manchester University Press.
- Barr, R., B. (2009). Populists, outsiders and anti-establishment politics. *Party Politics*, 15(1), s.29-48.
- Bergh, J. (2004). Protest Voting in Austria, Denmark and Norway. *Scandinavian Political Studies*, 27(4), 2004, 367-389
- Bjørklund, T. (2004). Norsk populisme frå Ottar Brox til Carl I. Hagen. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 21(3/4), 410-420. Hentet fra: https://www.idunn.no/file/pdf/33208645/norsk_populisme_fra_ottar_brox_til_carli_hagen.pdf
- Breivik, E., M. (2019, 16. september). Kleppes comeback. *Verdens Gang (VG)*. Hentet fra: <https://app.retriever-info.com/go-article/020019201909163a365b519c1197def8248925adbb89a0/null/archive/search?sessionId=b5934d23-deb4-40cc-b39f-21c979828c91&&theme=light>
- Bryman, A. (2016). *Social research methods* (5. Utg.) Oxford: Oxford University Press
- Canovan, M. (2002). Taking Politics to the People: Populism as the Ideology of Democracy. In: Mény Y., Surel Y. (eds) *Democracies and the Populist Challenge*. New York: Palgrave Macmillan.
- Demokratene. (2019). Demokratenes partiprogram vedtatt av landsmøte 2019. Hentet fra <https://www.demokratene.no/program/>

- Di Tella, T., S. (1997). Populism into the twenty-first century. *Government and opposition*, 32:2, 1997: 187-200.
- Downs, A. (1957). *An Economic Theory of Democracy*. New York: HarperCollinsPublisher
- Eide, J., O. (2019a, 9. April). Demokratene krever folkeavstemning. *Fædrelandsvennen*.
Hentet fra: <https://app.retriever-info.com/go-article/0550342019040989569/null/archive/search?sessionId=b5934d23-deb4-40cc-b39f-21c979828c91&&theme=light>
- Eide, J., O. (2019b, 27. desember). Sørlandsnyhetene inn i bystyret. *Fædrelandsvennen*.
Hentet fra: <https://app.retriever-info.com/go-article/05503420191227353728/null/archive/search?sessionId=b5934d23-deb4-40cc-b39f-21c979828c91&&theme=light>
- Freeden, M. (2005). *Liberal Languages: Ideological Imaginations and Twentieth-Century Progressive Thought*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Granviken, S. (2020, 25. April). Frykter at bøndene likevel ikke sår som før. *Adresseavisen*.
Hentet fra: <https://app.retriever-info.com/go-article/02000120200425fbca1f4d203e42d2944d2704bb5afe51/null/archive/search?sessionId=b5934d23-deb4-40cc-b39f-21c979828c91&&theme=light>
- Ihme, H. (2019, 15. oktober). Flere utmeldelser fra Demokratene i Kristiansand. *Fædrelandsvennen*. Hentet fra: <https://app.retriever-info.com/go-article/05503420191015279965/null/archive/search?sessionId=b5934d23-deb4-40cc-b39f-21c979828c91&&theme=light>
- Jacobsen, D., I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (3. utg). Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Jungar, A.-C. & Jupskås, A., R. (2014). Populist Radical Right Parties in the Nordic Region: A New and Distinct Party Family? *Scandinavian Political Studies*. 37(3): 215-238

- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervjuet* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Laclau, E. (1996). *Emancipation(s)*. London: Verso.
- Lawler McDonough, M. (2018). The evolution of Demagoguery: An Updated Understanding of Demagogic Rhetoric as Interactive and Ongoing. *Communication Quarterly*. Vol. 66. Nr. 2 (2018): 138-156.
- Lawson, K. (1980). *Political Parties and Linkage: A Comparative perspective*. New Haven, CT: Yale University Press
- Mouffe, C. (2005). *On the political*. New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Mouffe, C. (2015). *Om det politiske*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Mudde, C. (2004). The populist zeitgeist. *Government and Opposition*, 39(3): 541-563.
- Mudde, C. & Kaltwasser, C., R. (2017). *Populism: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press
- Müller, J.-W. (2016). *Hva er populisme?: Et essay* Oversatt av Lars Holm-Hansen. Oksnøen: Heinesen forlag.
- Myklebust, E. (2019, 7. september). ENKELT FORKLART Dette er Kunstsilo. ENKELT FORKLART bompengestriden. ENKELT FORKLART dette er Gartnerløkka ENKELT FORKLART Flytting av havna. *Fædrelandsvennen*. Hentet fra: <https://app.retriever-info.com/go-article/05503420190907237284/null/archive/search?sessionId=b5934d23-deb4-40cc-b39f-21c979828c91&&theme=light>

Norris, P. & Inglehardt, R. (2019). *Cultural backlash. Trump, Brexit and Authoritarian populism*. Cambridge: Cambridge University Press.

Nrk.no. (2011, 28. september). NRK Valgresultatet 2011 Kristiansand. Hentet fra:
<https://www.nrk.no/valg2011/valgresultat/kommune/kommune/1001>

Nrk.no. (2015). Resultater val 2015 – NRK Norge – Kristiansand. Hentet fra:
<https://www.nrk.no/norge/resultater-valg-2015-1.12499895>

Nrk.no. (2019). Valgresultatet for Kristiansand – Valg 2019 – NRK. Hentet fra:
<https://www.nrk.no/valg/2019/resultat/nb/sted/4204>

Postholm, M., B. og Jacobsen, D., I. (2018). *Forskningsmetode for masterstudenter i lærerutdanning*. Oslo: Cappelen Damm AS

Repstad, P. (1998). *Mellom nærhet og distanse: kvalitative metoder i samfunnsfag* (3. utg.). Oslo: Universitetsforlaget AS

Reite, K. (2013, 6. februar). Demokratene er Norges mest suksessfulle høyre-radikale parti. *Fædrelandsvennen*. Hentet fra: <https://app.retriever-info.com/go-article/055034201302061080767/null/archive/search?sessionId=b5934d23-deb4-40cc-b39f-21c979828c91&&theme=light>

Reite, K. (2019a, 3. september). Vi skal komme på vippen og forandre de store sakene. *Fædrelandsvennen*. Hentet fra: <https://app.retriever-info.com/go-article/05503420190903233951/null/archive/search?sessionId=b5934d23-deb4-40cc-b39f-21c979828c91&&theme=light>

Reite, K. (2019b, 30. desember). Jeg rydder ut med stolthet. *Fædrelandsvennen*. Hentet fra: <https://app.retriever-info.com/go-article/05503420191230360931/null/archive/search?sessionId=b5934d23-deb4-40cc-b39f-21c979828c91&&theme=light>

- Reite, K. (2020, 22. mai). Ba om ny utredning i opphetet havnestrød. *Fædrelandsvennen*.
Hentet fra: <https://app.retriever-info.com/go-article/05503420200522493335/null/archive/search?sessionId=b5934d23-deb4-40cc-b39f-21c979828c91&&theme=light>
- Reite, K. & Kåsa, J., B. (2020, 14. mars). Furre blir ny direktør i Kilden. *Fædrelandsvennen*.
Hentet fra: <https://app.retriever-info.com/go-article/05503420200314431730/null/archive/search?sessionId=b5934d23-deb4-40cc-b39f-21c979828c91&&theme=light>
- Riseng, A., L. (2015, 23. desember). Dette må du vite om sammenslåingen. *Søgne og Sogndalen Budstikke*. Hentet fra: <https://app.retriever-info.com/go-article/055275201512231b198575c043795168a4db2fe8c77a6d/null/archive/search?sessionId=b5934d23-deb4-40cc-b39f-21c979828c91&&theme=light>
- Roberts, K, M. (2002). Party-Society Linkages and Democratic Representation in Latin America. *Canadian Journal of Latin American and Caribbean Studies / Revue Canadienne Des etudes Latino-americaïnes Et Caraïbes*, 27(53), 9-34
- Rokkan, S. (1987). *Stat, nasjon, klasse: essays i politisk sosiologi*. Oslo: Universitetsforlaget
- Rooduijn, M., de Lange, S. L. & van der Brug, W. (2014). A populist Zeitgeist? Programmatic contagion by populist parties in Western Europe. *Party Politics*, 2014, Vol. 20(4), s.563-575.
- Ryen, A. (2006). *Det kvalitative intervjuet. Frå vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget AS
- Sartori, G. (1976). *Parties and Party Systems*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schmitt, C. (1996). *The Concept of The Political*. Chicago: University of Chicago Press.

Stanley, B. (2008). The thin ideology of populism. *Journal of Political Ideologies*, 13(1): 95-110.

Streeck, W. (2020). De fortrengetes tilbakekomst som begynnelsen på slutten til den nyliberale kapitalismen. *Vardøger*, 2020, Vol. 38, s.85-96.

Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode* (4. utg). Bergen: Fagbokforlaget AS

Udjus, V. (2019, 21. oktober). Kanskje var det sakene som vant valget. *Fædrelandsvennen*. Hentet fra: <https://app.retriever-info.com/go-article/05503420191021284975/null/archive/search?sessionId=b5934d23-deb4-40cc-b39f-21c979828c91&&theme=light>

Vegvesen.no (2020, 2. januar). Fakta – Fakta om E39 Gartnerløkka-Kolsdalen. Hentet fra: <https://www.vegvesen.no/Europaveg/e39gartnerlokkakolsdalen/fakta>

Østerud, Ø. (1994). *Hva er nasjonalisme?* Oslo: Universitetsforlaget AS

Østerud, Ø. (2017). «Popoulismen tar over verden». *Nytt Norsk tidsskrift*, 34(3), 243-258. Hentet fra: https://www.idunn.no/file/pdf/66979825/populismen_tar_over_verden.pdf

Aardal, B. (1994). Hva er en politisk skillelinje? En begrepsmessig grenseoppgang. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 35(2): 218-249.

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Vedlegg

Vedlegg 1 – Intervjuguide

Intervjuguide

Kan du fortelle litt om din politiske karriere og utdanning?

I partiprogrammet til Demokratene står det; «Demokratene – et nasjonalkonservativt folkeparti»

- Vil du utdype dine tanker rundt dette slagordet?

På bakgrunn av dine mange års erfaringer i politikken, hvordan kan en forstå det gode valresultatet til Demokratene ved kommunevalget 2019 i Kristiansand, Sogndalen og Søgne

Hvordan har du erfart at media har spilt inn i forhold til valget i 2019?

Er det noen saker du vil trekke frem som spesielt har bidratt til å mobilisere velgere i favør Demokratene?

- Hva slags rolle mener du Kunstsilodebatten, Gartnerløkka og havneflyttingsaken har spilt i forhold til valget?

Begrepet «fiffen» har blitt mye brukt i Kristiansand i både valgkampen og i etterkant, hvem er fiffen og hvordan betrakter dere i Demokratene «fiffen»?

Tror du at alle velgerne er klar over partiets grunnsyn og ideologi, eller at de i hovedsak stemmer på enkeltsakene?

Hvordan kan en plassere Demokratene rent ideologisk, har partiet noen ideologiske forbilder internasjonalt eller nasjonalt?

Det har vært skrevet i media om at politikken i Kristiansand i stor grad preges av kompromisser, hva mener du om dette?

Vil du delta i forskningsprosjektet ”Demokratene-brakvalget i Kristiansand, Sogndalen og Søgne 2019”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å få innsikt i Demokratene som parti og kommunevalget i Kristiansand, Sogndalen og Søgne 2019. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med prosjektet er å få innsikt i Demokratene som parti og å analysere valget i Kristiansand, Sogndalen og Søgne 2019, samt partiet i sin helhet og hvordan det passer inn i ulike politiske teorier. Prosjektets empiri vil bestå av Demokratenes partiprogram, valgkamp og intervjuer fra tidligere og nåværende partimedlemmer som per dags dato sitter i Kristiansand bystyre.

Problemstillingene og forskningsspørsmålene i prosjektet vil lyde noe i denne duren: Hvordan fikk Demokratene 13,4% av stemmene i Kristiansand, Sogndalen og Søgne ved kommunevalget i 2019? Hva mener tidligere og nåværende Demokratene-medlemmer i bystyret om Demokratene, valget 2019 og sørlandspolitikken?

«Demokratene-brakvalget i Kristiansand, Sogndalen og Søgne 2019» er en masteroppgave på lektorutdanningen ved Universitetet i Agder.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Institutt for statsvitenskap og ledelsesfag er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Personene som har blitt spurt om å delta som intervjuobjekter i oppgaven er bystyremedlemmer i «nye Kristiansand» og har, eller har hatt, tilknytning til partiet Demokratene. Forespørselen er til de fleste blitt sendt på telefon (telefonnummer oppgitt på Kristiansand Kommune sin nettside), og til noen er forespørselen sendt per e-post (e-postadresse oppgitt på Kristiansand Kommune sin nettside). Dette betyr at det er sendt forespørsel til ti personer.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du velger å delta i prosjektet innebærer det at du deltar på et semistrukturert personlig intervju. Intervjuet vil ta mellom 30 og 60 minutter. Intervjuet vil bli tatt opp på lydopptaker og transkribert. Intervjuet inneholder spørsmål om Demokratene som parti, personlig politisk oppfatning og kommunevalget i Kristiansand, Sogndalen og Søgne 2019.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert.

Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Disse vil ha tilgang ved fakultet for statsvitenskap og ledelsesfag:
 - Øyvind Vorset Heiberg (masterstudent)
 - Dag Olaf Torjesen (Førsteamanuensis og hovedveileder)
 - Johan Erik Andersen (Stipendiat og biveileder)
- Tiltak for å sikre at ingen uvedkommende får tilgang til personopplysningene:
 - Lydopptaker og lydfiler vil låses inn i skap.
 - Transkribering vil ikke inneholde personopplysninger, og vil lagres på Universitetets forskningsserver.

Ingen personopplysninger vil publiseres dersom det er uønskelig – derfor vil de som anonymiseres heller ikke kunne gjenkjennes. Politisk oppfatning og eventuelle personlige historier som kommer frem i intervjuet vil kunne gjenkjennes, men vil ikke publiseres dersom informanten ikke selv ønsker det.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 02.06.2020. Ved prosjektslutt vil de transkriberte intervjuene, lydopptakene og samtlige personopplysninger slettes.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra fakultet for statsvitenskap og ledelsesfag ved Universitetet i Agder har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Institutt for statsvitenskap og ledelsesfag ved Universitetet i Agder:
 - Dag Olaf Torjesen (mail: Dag.o.torjesen@uia.no, tlf: 38 14 15 53)
 - Øyvind Vorset Heiberg (mail: oyvinh15@uia.no, tlf: 98 63 63 71)
- Vårt personvernombud: personvernombud@uia.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig

Eventuelt student

(Forsker/veileder)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet [*sett inn tittel*], og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i personlig intervju
- at deltakelse i intervju kan føre til at jeg gjenkjennes gjennom tilknytning til Kristiansand bystyre
- at opplysninger gitt i intervjuet brukes i oppgaven

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 02.06.2020

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3 – Godkjenning NSD

NSD Personvern

11.02.2020 17:10

Det innsendte meldeskjemaet med referansekode 633401 er nå vurdert av NSD.

Følgende vurdering er gitt:

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet 11.02.2020 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD.

Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html
Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om politisk oppfatning og alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 02.06.2020.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a, jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen

- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

OneDrive er databehandler i prosjektet. NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Gry Henriksen
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

NSD Personvern

26.05.2020 09:45

Det innsendte meldeskjemaet med referansekode 633401 er nå vurdert av NSD.

Følgende vurdering er gitt:

NSD har vurdert endringen registrert 22.05.2020.

Vi har nå registrert 16.06.2020 som ny sluttdato for forskningsperioden.

Vi gjør oppmerksom på at ytterligere forlengelse ikke kan påregnes uten at utvalget informeres om forlengelsen.

NSD vil følge opp ved ny planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til videre med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Gry Henriksen
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)